

DR. TIHAMÉR TÓTH

CHARAKTERNÍ JINOUCH

„VYŠEHRA D“

ZÁBAVNÝM PRŮVODCEM

do dalekých krajů je

NONNI

*hrdina dobrodružných
příběhů slavného is-
landského spisovatele*

JÓNA SVENSSONA

NAŠ SOUBOR OBSA-
HUJE TYTO SVAZKY

Za slunných dní.

K 12'—, váz. K 20'—.

Nonni a Manni.

K 15'—, váz. K 23'—.

Z vlasti Nonniho.

K 18'—, váz. K 26'—.

Vánoce na Skípalónu.

K 15'—, váz. K 23'—.

Nonni I., II.

K 24'—, váz. K 32'—.

Město na břehu mořském.

K 15'—, váz. K 23'—.

Člunem přes moře.

K 15'—, váz. K 23'—.

Dobrodružství na ostrovech.

Váz. K 26'—.

Jak Nonni došel štěstí.

Váz. K 20'—.

Na koni mezi ledy a obni.

K 12'—, váz. K 20'—.

Nonni misionářem.

K 18'—, váz. K 26'—.

*Obřnový ostrov u polárního
krubu.*

K 24'—, váz. K 32'—.

**DEJTE MLÁDEŽI DO
RUKOU SVENSSONA!**

*Na všech 12 bohatě ilustro-
vaných vázaných svazků
obdržíte zdarma vkusnou
kasetu. ↪ U knihkupců.*

**NAKLADATELSTVÍ
„VYŠEHRAD“ V PRAZE**

Obrázky: archiv „Vylehrada“

CHARAKTERNÍ JINOUCH

DR. TIHAMÉR TÓTH

CHARAKTERNÍ JINOCH

AUTOR. PŘEKLAD Z MAĎARŠTINY
POŘÍDIL JOSEF MEZER

PROHLÉDL A UPRAVIL
DR. ANTONÍN STRÍŽ

KRESBAMI VYZDOBIL
ADOLF ZÁBRANSKÝ

1940

NAKLADATELSTVÍ „VYŠEHRAD“, SPOL. S R. O. V PRAZE

NIHIL OBSTAT

DR. OTTO STANOVSKÝ

ensor

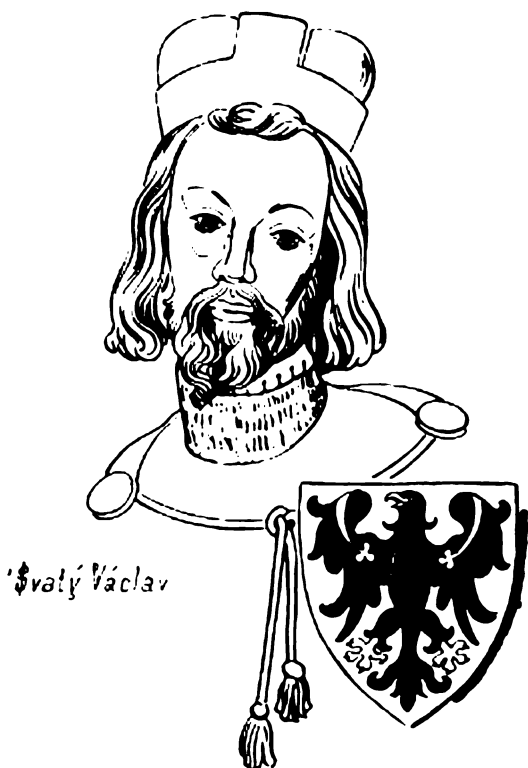
IMPRIMATUR

Pragae die 1. Augusti 1938

PRAEL. DR. THEOPHILUS OPATRŇY

Vicarius generalis

N. 11108

I. ČÁST

Regulus v Kartagu

Město Kartago poslalo do Říma poselstvo žádat o mír. Vedení poselstva svěřili římskému zajatci Regulovi, kterého zapřísáhli, že nevydaří-li se jeho posláni, vrátí se zpět do zajetí. Můžeš si představit jeho duševní city, když se opět octl v milovaném Římě! A mohl by i doma zůstat, kdyby se uzavřel mír.

A víš, co udělal?

On nejvíce rozohňoval Římany, aby pokračovali ve válce, a když ho senát nabádal, aby zůstal doma s tím odůvodněním, že násilím vynucená přísaha nezavazuje, odpověděl takto: »Což stůj a stůj chcete, abych se stal nečestným? Dobře vím, že mne čekají muky a smrt, když se vrátím. Ale jaké jsou to nepatrnosti u srovnání s hanbou nečestného činu! Ať budu zajatcem Kartaginců, svůj římský charakter si chci zachovat čistý. Zapřisáhl jsem se, že se vrátím. Učiním zadost své povinnosti. A ostatní věci svěřte bohům.« Vrátil se do Kartaga a byl tam za velikých muk popraven.

To byl římský charakter!

A jaký tedy musí býti *křesťanský* charakter!

Nemožno požadovati, aby každý člověk byl bohatý; ani aby každý byl vědcem; ani aby každý byl slavný; ale jednu věc přece možno od každého požadovati: *aby byl charakterní!*

Opanovat říše je málo lidem dopřáno. Málo lidských hlav je zdobeno královskou korunou. Ale zmocniti se říše duše plně drahokamů a vstaviti si na čelo korunu jinošského charakteru, toť tak svatý, tak vznešený úkol a čeká každého člověka bez výjimky. Čeká na každého! Mnozí to ne učiní. Ale ty, synu, ty to učiníš!

Avšak charakter není nějaká hlavní výhra, kterou možno získati — bez zásluhy. Charakter není urozené jméno, které možno zdědit narozením — bez práce. Charakter je výsledkem tuhého boje, sebevýchovy, sebezáporu a hrdinného duševního boje. A tento boj musí každý osobně vítězně vybojovati.

Nádherným úspěchem tvého boje bude *charakter*. Co znamená to slovo, dovedeš sotva teď procítit. Ale až jednou

před Bohem spadne opona s tvého životního díla a bude tam stát před jeho výsostí tvá duše, na které jsi tolik pracoval, zvoláš v údivu jako *Haydn*, když předváděli jeho dílo »Stvoření«: »Bože můj, což jsem to opravdu já skládal?«

Homines sunt voluntates, zjistil sv. *Augustin*: »cenu člověka určuje jeho vůle«. Dnes se již vždy více a víc přichází na pravdu, že dnešní škola se jednostranně mnoho zabývá rozumem žáků a zanedbává při tom výchovu jejich charakteru, vůle. Odtud též pochází smutný ten zjev, že i ve společnosti dospělých je mnohem větší počet učených hlav než ocelových páteří, větší je vědění než charakternost. Avšak oporou státu, jeho základním kamenem není věda, nýbrž čistá mravnost, ne majetek, nýbrž čest, ne zbabělost, nýbrž charakter.

Tato kniha chce vychovávat »charakterní jinochy«. Jinochy, kteří takto smýšlejí: »Padá na mne těžká odpovědnost, neboť vážný úkol mne čeká v životě. V mé duši dřímají klíčky budoucnosti; vážným plněním povinnosti a ideálním životem musím zahřívati svou duši, musím ji vypěstít v krásný květ, aby důstojně voněla před trůnem věčného Boha po celou věčnost.«

Tato kniha chce vychovávat »charakterní jinochy« v době, kdy se zdá, jako by se byl obrátil kolem nás celý svět a jako by stál vzhůru nohama. Dnes, kdy ohromnou, jakoby jedinou nemocí lidstva (z které pochází každý hřích) je děsivé chřadnutí vůle; dnes, kdy bezcharakternost mnozí nazývají rozumnou schopností přizpůsobení a zapírání principů nazývají reální politikou; dnes, kdy závist překřtili na lásku k pravdě; dnes, kdy se kdekdo těžké práci vyhýbá pod záminkou nemožnosti, a každý se shání po pohodlnosti a po požitcích — tato kniha by ráda vychovala takové jinochy, kteří mají pevný charakter, kteří mají ustálené a správné

né životní zásady a kteří mají vůli, která se neleká těžkosti: jinochy, kteří jsou fanatickými rytíři plnění povinností, jinochy, jejichž duše i s tělem je tvrdá jako ocel, přímá jako pravda, lesklá jako sluneční paprsek a čistá jako horský potůček.

Chce vychovati charakterní jinochy v době, kdy se svět jen hemží mladíky, jejichž duše je torsem, jichž žádný duševní problém nezajímá, jejichž jedinou starostí je, jak by oklamali profesora, jak by se vyhnuli těžkému dni ve škole, jejichž nejvážnější otázkou jest, která je nejnovější divadelní hvězda a kde se mohou dobře pobavit. Těchto je velmi mnoho! Naproti tomu charakterních mladíků je tak málo! A tato kniha chce ukázat, že přece ta menší část má pravdu. Oni první se zdají tak veselí, tak bezstarostní, tito však si těžkou práci razí cestu charakterem — a tato kniha chce pobádati, aby ses přece postavil mezi ty poslední, neboť jedině takovýto život je důstojný člověka. *Den Menschen macht sein Wille groß und klein* — tvrdím i já se *Schillerem* (Valdštýnova smrt). A jsem stejného smýšlení s hrabětem *Eötvös-em*, velikým maďarským myslitelem: »Opravdová čest člověka nezáleží v rozumu, nýbrž v síle vůle. Komu tato chybí, toho duševní schopnosti udělají ještě slabším; a není nešťastnějšího, a někdy též poníženějšího stvoření na světě, jako veliký rozum, jemuž neodpovídá charakter.«

Na jaře vyjde hospodář na své pole a zamyšleně se dívá po tichých brázdách. Jako by se ptal: »Země! Co mi vydáš letos?« Ale země se ho také táže: »Nejdříve pověz, co mi dáš ty?«

Tak stojí i jinoch před tajemnou branou života, který naň čeká: »Živote! Co mi přineseš? Co mne čeká?«

A život se táže jeho, tak jak se tázala země hospodáře:

»To záleží na tom, co dáš ty mně! Kolik budeš pracovat, tolik dostaneš, a co zaseješ, to budeš žít!«

A tato kniha tě seznámí se způsoby této sebevýchovné práce. Dej si pozor, synu, neklam se! Kniha odkrývá jen číhající nepřátele, jen upozorňuje na nebezpečnosti, jen poukazuje na prostředky — ale *nebojuje místo tebe!* Chceš-li se státi charakterním jinochem, musíš tuto duševní práci vykonati sám.

Zkusíš, že cesta charakteru věru není cesta snadná. Čas-tokrát pocítíš, jaké silné vůle to vyžaduje, že musíme neustále válečti se svými chybami a chybičkami a nikdy nesmíme s nimi uzavřítí příměří.

Ale co na tom! Já chci, chci!

Co chci?

Chci býti pánem nad svými smysly a city.

Chci udělat pořádek ve svých myšlenkách.

Chci nejdříve mysliti a pak mluviti.

Chci nejdříve uvažovati a pak jednati.

Chci se učit z minulosti, chci myslit na budoucnost, a proto chci dobře využívat přítomnosti.

Chci rád pracovati, beze slova trpěti, vždycky charakterně žítí a jednou — v naději na věčnou blaženost — klidně umřítí!

Zda existuje ještě vznešenější životní program než tento? Zda existuje cíl, pro jehož uskutečnění by bylo záslušnější žítí!

Kéž by tato kniha jen co nejvíce mladíkům pomohla ve vznešené práci: ve vytváření charakteru.

Kdo je charakterní mladík?

Co je charakter? Co máme na mysli, když o někom říkáme: to je charakterní mladík? Charakterem rozumíme stálost vůle člověkovy v dobrém směru, charakterní jinoch pak je ten, jenž má ušlechtilé zásady, od kterých neodstoupí ani tehdy, když ho věrné vytrvání stojí i oběti. Naopak zase kolísavého, nespolehlivého, slabého charakteru, anebo — důrazněji řečeno — bezcharakterní je ten, který své zásady, přes to, že je uznal za správné, mění podle okolnosti, podle společnosti, podle přátel atd. a hned se zpronevěří svým předsevzetím, jakmile by musel pro ně něco trpěti.

Z toho již také poznáváš, v čem záleží výchova charakteru. Především si musíš ušlechtilé ideály a zásady zaopatřit; pak si musíš *neustálým cvikem zvyknouti*, že ať se octneš v *jakémkoliv* postavení v životě, musíš podle těchto ušlechtilých zásad *jednati*. Kdo nemá zásad, toho mravní život se klátí jako třtina ve vichřici. Dnes jedná tak, zítra jinak. Nejdřív si tedy musíme vytvořiti pevné zásady, pak si musíme zaopatřit sílu, abychom tím, co jsme uznali za správné, se dovedli také vždy řídit.

Prvním úkolem tedy je, aby sis vytvořil správné zásady. Jaká je správná zásada na př. při učení? »Vytrvale a usilovně se musím učit, neboť Bůh čeká, abych v sobě vypěstoval schopnosti, které mi dal.« Jaká je správná zásada vůči mým druhům? »Co chci, aby mně činili jiní, musím i já činiti jim.« A tak dále. Ve všem měj správnou zásadu.

Druhý — a to těžší — úkol je správné zásady uskutečňovati, nebo jinak řečeno vychovati se k charakternímu životu.

Charakter se nedostává zadarmo, ten si třeba dlouhá léta a desetiletí trvající důkladnou prací vydobýti. Vliv prostředí, zděděné dobré nebo zlé vlastnosti mohou sice ovlivňovat tvůj charakter, ale konec konců je to přece jen tvé osobní dílo, výsledek tvé sebevýchovné práce. Člověk dostává dvoji výchovu: jednu mu dávají rodiče a škola, druhou — a ta je důležitější — mu dá jeho vlastní výchovná práce.

Viš, co je výchova? Je to takové ovlivnění lidské vůle, aby se za každé okolnosti jistotně a s radostí rozhodla pro dobro.

Viš, co je charakter? Podle pevných zásad se řídicí, vždycky důsledný způsob jednání, stálost vůle vytrvat ve službě ideálu, který byl uznán za správný.

Nuže, vidíš, že při výchově charakteru není tak těžké tvoření správných životních zásad (vždyť to by šlo docela snadno!), ale je to spíše následování těch zásad. »To je moje zásada a při té vytrvám — ať mne to stojí cokoliv!« A že to věru stojí mnoho oběti, proto je mezi námi tak málo charakterních lidí. Vždyť »zůstati vždy věren svým zásadám«, »vytrvati vždy při pravdě« atd. — kdož by se nenadchl pro takové *myšlenky*? Jen kdyby nebylo tak těžké *uskutečňovat* tyto *myšlenky*! Jen kdyby k vůli společnosti, přátelům, módě, a k vůli mému milostivému »Já« nevyšly všechny tyto zásady naplano!

Jen si přečti, jak upozorňuje básník:

Sei nicht eine Wind- und Wetterfahne
Und fang nicht immer Neues an!
Was du dir wohl hast vorgesetzt,
Dabei beharre bis zuletzt.* (Reinick.)

K tomu ti pomůže správná sebevýchova.

Vychovávej sebe!

Vytesati v tvé duši onen vznešený obraz, který si Bůh o tobě vytvořil — tuto práci nazýváme sebevýchovou. Tuto práci může každý vykonati jen sám — nikdo jiný to místo něho udělati nemůže. Druhý může jenom radit, může poukazovati na správnou cestu, ale konec konců ty sám musíš cítit touhu, že vytesáš v sobě ten mistrovský obraz, který Bůh do tvé duše ukryl. Ty sám musíš toužiti po tom, abys byl ušlechtilý, silný, upřímný. Musíš poznati, jakou máš

* Nebuď jako větrná korouhvička a nezačínej stále něco nového! Co jsi sobě dobrého předsevzal, při tom vytrvej do konce.

duši, co je v ní škodlivého, co je v ní chybného. Ty sám se musíš přičiníti o výchovu své duše a musíš vědět, že úspěch věru stojí mnoho sebezapírání, mnoho sil, mnoho přemáhání sebe. Často si musíš odepřít něco, co by ti věru dobře hovělo, častokrát musíš dělat něco, co je ti nepříjemné, a vytrvati se zařatými zuby a vzdorujícím čelem i tehdy, když nějaký tvůj dobrý úmysl znovu a znovu přijde nazmar.

Tvůj charakter, vytvoření tvého celého života záleží na takové drobné práci. »Zasej myšlenku a budeš z ní žítí touhu, zasej touhu a budeš žítí skutek, zasej skutek a budeš žítí zvyk, zasej zvyk a budeš žítí charakter, zasej charakter a budeš z něho žítí svůj osud.« Hle, z drobných myšlenek a skutků se utká tvůj životní osud!

»V každé hodině svého života obracej zrak s uctivostí a láskou ke ctnosti, nezmeškej ani jediný okamžik, v němž můžeš dobro konati a kdyby se skutek i někdy protivil tvému chvilkovému užítku a přání, zvykni svou vůli, aby nad nimi zvítězila . . ., tak si vydobudeš takový charakter, že jednou konati budeš velké věci, učiníš se záslužným pro svůj věk a pro budoucnost, a v kruhu svých druhů budeš vzpomínán s uctivostí a láskou.« (F. Kölcsey.)

Ale člověk si musí vychovati svou vůli podle vůle Boží. Není vznešenější školy charakteru, než když s opravdovým procítěním můžeme říci: »Pane, ne má, ale tvá vůle se staň!« Není cennější sebevýchovy, než když si po svých skutcích, slovech, myšlenkách častěji budeme klásti otázku: »Pane, byla to opravdu tvá vůle, co jsem udělal, co jsem řekl? I ty bys to tak byl býval chtěl!«

A tuto výchovu charakteru začni nyní, ve svých mladých letech. Až dospěješ, bude na to již pozdě. Charakter se nevyvíjí ve víru života. Ba i ten, jenž se bez pevného charakteru dostane do víru světa, ztratí ještě i to, co dosud měl.

Srdce z křemene

Teď již víš, o kom říkáme: *to je charakterní jinoch!* O tom, jenž má ušlechtilé zásady a ideály a při těch také dovede vytrvati. Vytrvati i tehdy, kdyby nikdo jiný na světě tyto ušlechtilé ideály nevyznával. I tehdy, kdyby každý kolem něho byl bez páteře, bezcharakterní. Vytrvati i přes tisíce špatných příkladů. *Vytrvati při svých zásadách za všech okolností!* — věru, někdy je to strašně těžké.

Když neúprosí hoši jako špačci již přes půl hodiny zlobí nějakého nešikovnějšího druhu a ten — jako splašená srnka před loveckými psy — marně hledá kolem sebe pomoci, v takové chvíli obrátit zájem pokušitelů na jinou věc — tot láska, odvaha, věrnost zásadám. Srdce z křemene!

Když se ve špatné společnosti posměšně mluví o nejsvětějších pravdách náboženství, a »důvody« z levných pokoutních knížek za drzého výsměchu vyvracejí potřebu náboženského vyučování, v takové chvíli bez urážení, ale s uvědomělou smělostí, imponujícím věděním, vyvrácením sofismat a omylů zaujmouti stanovisko na straně vysmívaných náboženských pravd — k tomu je potřebí hrdinného charakteru, heroismu.

Když se hlasitý smích tvého druhu ozývá pod tvým oknem a láká tě ke hře od těžkého algebraického příkladu, tehdy zůstati s tvrdým rozhodnutím věren své povinnosti — k tomu je potřebí charakteru! Srdce z křemene!

Za krvavého pronásledování křesťanů v prvních stoletích chytili jednou prostého sedláka a postavili ho před sochu Jovovou... »Hod' kadidlo do ohně a obětuj našim bohům.« — »To neudělám!« odvěti klidně Barlaam. Začnou ho mučit — ale marně. Poté mu násilím natáhnou ruku, tak aby dlaň byla právě nad ohněm, a položí mu na ni kadidlo.

»Vypust kadidlo a pustíme tě.« — »To neudělám!« říká opět Barlaam. A stojí tam nepohnutě se vztaženou rukou . . . Oheň vzplane, již mu pálí dlaň, kadidlo již dýmá . . . ale muž stojí! A spálilo mu dlaň a tak shořelo kadidlo, ale ocelové srdce mučedníka Barlaama nezapřelo Boha. Srdce z křemenel

Drahý synu, bohužel, málo je dnes mezi námi takových mučednických charakterů! Charakter, jemuž se již pohanský básník obdivoval, když píše:

Justum ac tenacem propositi virum,
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.*

Onen vojn z Pompejí, který stál na stráži, když vybuchl Vesuv a jeho žhavá láva spálila kolem sebe všechno v popel; všechno se řítilo, všechno hynulo kolem něho, ale on se nepohnul, ne, ani o krok se nepohnul s místa, kam ho postavila povinnost.

Vidíš, synu, tuto páteř, tuto věrnost zásadám, toto zdvižené čelo — to nazýváme charakterem.

Když se však nyní ohlédnu kolem sebe na jinochy, vidím tam docela jiné typy! Docela jiné! Vidím navoňkované jinochy procházeti se po hlavních třídách. Vidím jiné, kteří věčně sedí v kině. Jini zase jsou náruživými kuřáky. Jini jsou pohroužení do sportovních novin. Jini hltají detektivky. Jini zabíjejí čas. A ohromné množství nestudujících »studentů«.

* Muž spravedlivý a v předsevzetí pevný neochvějně státi bude, byt i se naň řítily trosky rozpadávajícího se světa.

Epiktetova slova

Na tu velikou pravdu přišlo již i pohanské poctivé myšlení, že může sice býti někdo velikým učencem nebo umělcem, může býti světoznámým sportsmanem anebo velikým boháčem — nemá-li však charakteru, nestojí za nic. Jen si přečti následující myšlenky z díla pohanského otroka Epikteta.

Ne o to se starej, abys vyhověl požadavkům svého žaludku, nýbrž požadavkům své duše. (Gnomologium Epictetum 20. ed. Schenkl-Teubner. Leipzig, 1898—1899.) Raději zemři, než abys nemravně žil. (Fragm. 32, 422.) Spoutání těla závisi na osudu, spoutání duše je špatnost. Kdo je tělesně svobodný, ale v duši je spoután, je otrok; kdo je v duši prost špatnosti, je svobodný, i když je tělesně spoután. (Gnom. 32, 470.) Více prospívá státu, když v malých domech žijí velké duše, než když ve velkých domech bydlí lidé otrockých duší. (Gnom. 60, 476.) Tvá duše je vyzafováním božství, jsi jeho synem, proto si toho važ.

Nevíš, že ty boha živiš, boha nosíš v sobě? (II., 8, 12, 125.) Naším cílem je poddávat se bohům, abychom se tak stali bohu podobnými. (I., 13.) Duše je jako obléhané město, za jehož pevnými zdmi jsou obráncové na stráž. Jsou-li základy pevné, bude město nedobytné. (IV., 5, 25.) Chceš-li se stát dobrým, uveř nejdříve, že jsi zlý. (Gnom. 13, 488.) Zdrž se zlého a potlač své špatné náklonnosti: Ἀπέχου καὶ ἀπέχου. (Fragm. 10, 411.) Čistá duše, která má náležité zásady, bude i ve svých činech pevná a nezdolatelná. (IV., 11, 8, 389.) V každé věci, v malé i ve velké, hled' na boha. (II., 19, 31, 174.) Nauč lidi, že štěstí není tam, kde ho oni ve své zaslepenosti a bidě hledají. Není v síle štěstí, neboť Myro a Ofellius nebyli šťastni; není v moci, neboť konsulové nebyli šťastni; ani v obou těchto věcech spolu, neboť Nero, Sardanapal a Agamemnon vzlykali, plakali, rvali si vlasy, byli otroky okolnosti, blázny přeludů. V tobě se skrývá štěstí, ve skutečné svobodě, v tom, že jsi zbaven nebo že potlačuješ každou nešlechtnou bázeň, v dokonalém ovládnutí sebe, v skromnosti a spokojenosti . . .

Hle, jaké vznešené myšlenky z úst pohanského otroka!

Moc velikého cíle

Každý jinoch si musí předsevzít, že ve svém životě chce dosáhnouti nějakého velikého cíle a nezůstane tuctovým člověkem. Vol si i ty nějaký vznešený cíl, a pak nikdy naň nezapomínej a k jeho dosažení napni všechnu svou sílu. Netvrdím, že za několik měsíců nebo snad za několik roků skutečně dosáhneš svého cíle. Ba dokonce se může stát, že ho vůbec nedosáhneš. Ale to nevadí! Tim, že soustředíme své myšlenky a své plány na jednu věc, dostaneme se roz-

hodně blíže i k tomuto cíli, který se nám předtím zdál vůbec nedosažitelný. Kdo se s celou energií věnuje dosažení jednoho výsostného cíle, objevuje den ze dne nové síly v sobě, o kterých předtím neměl ani tušení.

Jak mnoho zmůže lidské tělo, to ukázalo neuvěřitelné strádání člověka v zákopech ve válce; právě tak, když se s celou silou dáš do práce, abys dosáhl vytyčeného cíle, přijdeš na to, čeho všeho je schopna lidská duše při pevné vůli.

Tak by sis na př. mohl vytyčiti za cíl, že si odvykneš svou hlavní chybu — kterou jsi v sobě poznal — ať se stane cokoliv. Anebo: loni na konci roku jsi měl na vysvědčení čtyři dvojky a jednu trojku; příští rok chceš mít samé velmi dobré, ať to stojí sebevětší práci. Anebo: chceš se naučiti angličtině a tomu věnuješ každý den půl hodiny; ale pak to dělej každý den bez výjimky! A tak dále.

Kromě těchto bližších cílů chtěl bych, aby sis vytyčil také jeden vzdálenější cíl. Anglické učebnice jsou plny takovýchto vět: »Kde miliony práci zanechaly, tam začni pracovat ty.« — »Na vrcholku je ještě mnoho místa pro usilovné dělníky.« — »Na světě ještě nejlepší místa nejsou naplněna.« — »Rozumem a charakterem se ještě vždycky dá mnoho vydělat« atd. I já bych byl rád, kdyby si každý jinoch namluvil, že z něho musí býti velký člověk. Vědec, vzdělaný, charakterní, zkrátka lepší než miliony jiných. Neříkám, že skutečně tím bude. Ale když jeho snahy, jeho myšlenky se budou vznášeti jako orel vždycky k tomu vysokému cíli, může se opravdu octnouti blíže tomuto cíli, než kdyby na způsob vlaštovky vždy při zemi létal.

»Vždyť tak se každý jinoch stane chlubilem,« — řekneš. Nebojím se o něho! Ba, je docela jisté, že taková duše, která je povzbuzována takovými výsostnými ideály, ta snáze

z vítězi nad nízkými myšlenkami a nad smyslnými pokušeními. Mnoho jinochů hyne pomalu mravně právě proto, že si nevytyčili před svůj život takovou povznášející snahu, takový výsostný ideál.

Úplně přejímám ono heslo, které doporučí mládeži jeden z nejbohatších, ale zároveň také nejpracovitějších Američanů, *Carnegie: My place is at the top* — »moje místo je v čele«. Jenom ne s protekcí, ne z příbuzenství, nýbrž tvrdou prací, přesným plněním povinností snaž se dostatí v čelo.

Ovšem jsou někteří, kteří se neučí a kteří nedělají pokroky, poněvadž jsou »pokorní«, »spokojení«, »skromní«. Oho, příteli! Zbabělost a lenost není skromnost! Opravdová skromnost by se musila takto vyjádřiti: »Nic nejsem, sám od sebe nic nezvládnou«, ale hned by k tomu přidala: »Ale není na světě ničeho, co bych nezmoohl s pomocí Boží.«

Opakuj si častěji nádherný výrok jednoho světce, krásný ten povzdech: *Deus meus, Deus meus! Nihil sum, sed tuus sum.* »Bože můj, Bože můj! Nic nejsem, ale co jsem, náleží zcela tobě!« Pomodli se to častěji, a uvidíš, jaká duševní síla z toho vyvirá.

Ráznost

Sotva něco tolik imponuje jinochům, jako smělá ráznost. A právem! Vždyť tot jeden z nejkrásnějších rysů mužné vůle. Ale co vlastně nazýváme rázností?

Tedy za prvé není to žádné snění. Některý mladík provede nádherné hrdinské činy — ve své fantasii. Takové odvažné plány ličí svým druhům, že pociťují na zádech mrazení. To ještě není ráznost! Těžké matematické příklady

rozřešiti, metrové věty z Livia správnou češtinou přeložiti, proti svým chybám bojovati — slovem, *dělat* a ne snít, toť je ráznost!

Právě tak není ráznosti nepromyšlená unáhlenost, a ta bývá také kletbou mnoha jinochů. Skočiti rovnou do nebezpečí (»vždyť Bůh pomůže«), bez rozmyšlení hned odvést na každý problém, příležitosti ke hřichu, společnost, knihy, kino nepokládat za nic, odvážně to vyhledávati — to vše není ráznost! Do všeho se pustit a příští den toho zanechat, to není ráznost. Dnes se začne učit francouzsky, ale za týden se zalekne těžkostí a francouzskou mluvnici zahodí do kouta. Namísto toho sbírá známky, ale pouze tři dni, pak ho to již nezajímá; nechá toho. Začne sportovat. Dva týdny poctivě trénuje, hoví každému sportu od rána do večera. Třetí týden ho to omrzí, nechá toho. To všechno není ráznost!

Němec to výborně řekne: *Erst wägen, dann wagen*. To znamená: nejdříve se zahledět otázce, úkolu do očí. Uvážit okolnosti. A když uznáš, že to musíš udělat, anebo že je to záhodno udělat, pak se nesmiš zaleknouti, ať to stojí jakékoliv odřikání, jakoukoliv vytrvalost, jakékoliv zapírání sebe, co na tom, musím to udělat, *je to mou povinností*, proto to udělám — to již je ráznost, to je opravdový mužný charakter.

Volnost

Není slova, jež by tolik okouzlovalo mládež, jako slovo »volnost«. Volně růsti! Volně se vyvíjeti! Volně žíti! Volně jako pták. Pudová touha žene mládež k volnosti. Je-li to pudové, pak ji dal Stvořitel, a když ji on dal, pak zajisté vytkl pudu vznešenější cíle. Jinošská touha po volnosti ne-

může mít za cíl, aby v desetiminutových přestávkách ve škole dělali co největší řev. Cílem touhy po volnosti může být pouze to, aby dovedli bojovat proti všemu, co stojí v cestě jejich ideálnímu vývoji.

Touha po volnosti je určena zajistiti možnost duševního vývoje. Tedy nesmíš proti každému pravidlu a proti každé závaznosti brojiti (to by byla bezuzdnost), nýbrž pouze proti naruživostem, náklonnostem a překážkám, které stojí v cestě vývoji tvého charakteru. Co tvůj vývoj podporuje, i kdyby to bylo těžké, proti tomu nesmíš brojiti; tak jako nemůže vinný kmen růsti bez kůlu, který je k tomu, aby se na něm větve révy mohly upevniti.

Každý pud ponechaný sobě je slepý. Slepý je též pud volnosti, a když se vymkne vedení střízlivého rozumu, přivádí člověka k pustošení a k pádu. Proto vidíme den ze dne smutnou skutečnost, že velmi mnoho mladých lidí hyne, protože nesprávně chápou volnost. Pudy, které se uvolnily z dozoru rozumu, je strhují k věcem, které jsou jen zdánlivě dobré, ve skutečnosti však jsou škodlivé a zstrašují je od věcí, které se sice zdají těžší, ale zato k jejich harmonickému duševnímu vývoji by byly potřebné. Tutéž myšlenku vyjádřil jistý student, který takto psal svému příteli: »Od té doby, co mi otec dovolil kouření, jsem toho úplně zanechal — již mi to nechutná.« Hle, znetvoření touhy po volnosti, která každý příkaz a zákaz považuje za neoprávněné vměšování!

V období, v kterém žiješ, bývá jediným přáním každého jinocha: býti volným, nezávislým. Vždyť totéž chtějí i vaši vychovatelé, rodiče! Tedy musíte je chápati a s nimi spolupracovati. Žel Bohu, věru mnozí tak nečiní. Neboť chtějí býti *nezávislými* již tehdy, kdy by se k tomu vlastně ještě měli *vychovávat*. Nezávislostí rozumějí nepořádek,

vymanění se z poslušnosti a nikoliv onu vnitřní nezávislost, která dodává síly, volnost, moc proti vnitřní špatné náladě, proti rozmaru, lenivosti a ostatním výstřelkům pudového života.

Jak můžeš tedy rozumně pracovat na své duševní nezávislosti? Když v nařízeních svých rodičů, ve školských pravidlech, ve svých každodenních povinnostech nespátňuješ omezování své volnosti, nevidíš v nich předpisy, které jenom tak dlouho třeba plnit, dokud to ostatní vidí a vyžadují; nýbrž naopak plnění rozkazů jiných využiješ jako prostředku k přemáhání své pohodlnosti, špatné nálady, rozmaru, povrchnosti atd. Kdo takto hledí na příkazy, a proto zachovává předpisy, ten opravdu pracuje na volnosti své duše. *Deo servire regnare est* — praví jedno latinské přísloví, »Bohu sloužiti znamená panovati«.

Ideálem katolické výchovy je tělesně a duševně stejně harmonicky se vyvíjející mladík. Nám je tělo právě tak svaté jako duše. Vždyť vyznáváme, že jsme je proto dostali od Boha, aby nám sloužilo k dosažení věčného cíle. Vyznáváme, že lidské tělo posvětil sám Syn Boží, když vzal na sebe tělo lidské. A věříme, že i naše tělo bude jednou účastno života věčného.

Hle, křesťanství nevidí v těle něco »hříšného«, »dábelského«. A není jeho cílem ničení těla nebo jeho oslabování. Snahou křesťanství je učiniti tělo poddajným pracovníkem k službě cílů věčných. Náboženské příkazy sice přísně zavazují, ale přece nejsou překážkou tvé volnosti, nýbrž jsou zajištěním a pomocníky snažení duše po výšinách. Vinnou révu přivazujeme ke kůlu ne snad proto, abychom jí bránili ve volnosti, nýbrž abychom jí zajistili rovný vzrůst.

Freiheit ist der Zweck des Zwanges.
Wie man eine Rebe bindet,
Dass sie, statt im Staub zu kriechen,
Froh sich in die Lüfte windet.

(Weber: Dreizehnlinden.)

My přece nemůžeme zůstatí níže, než již požadovalo
ušlechtilé římské smýšlení. Jen si přečti, jaké cíle předpisuje
Juvenal:

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano;
Fortem posse animum, mortis terrore carentem,
Qui spatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores
Herculis aerumnas credat saevosque labores
Et venere et coenis et plumis Sardanapali.*

(Juvenalis: Satyr. X.)

Hle: zdravé tělo, silná duše, která je schopna snášeti
i těžké námahy, kázeň, skromnost, mírnost!
Toho však jsou pouze velké duše schopny.

Velkodušní jinoši

Velikými dušemi si nepředstavujte nějaké hrdiny, kteří
vykonali světoznámé činy, jejichž jméno se rozléhá celým
světem a jimiž jsou přeplněny noviny. Největšímu počtu
lidí se vůbec nenaskytne příležitost k vykonání hrdinských
činů. Právě proto, dovedou-li se jinoši sebe více nadchnouti,
že oni by v takové polární výpravě to a to zmožli, nebo že
by dovedli zemřítí za své náboženství, že by rádi obětovali

* Dlužno se modliti, aby mysl zdravá byla v těle zdravém; pros
o ducha statečného, nepodléhajícího strachu ze smrti, o ducha, jenž by
i pozdní stáří počítal mezi dary přírody, jenž by dovedl snášeti sebe-
větší námahy, neznal hněvivosti, neměl požadavků, a útrapy a kruté
práce herkulské za lepší pokládal než požitky, hody a podušky Sarda-
napalovy.

život pro Krista mezi divokou zvěť. že kdykoliv obětují svou krev pro vlast atd., říkám, ať je to nadšení sebekrásnější — zůstane-li pouze takovým neurčitým sněním — pak to pro všeobecný, každodenní život má sotva nějakou cenu. Neboť k takové oběti sotva budou mítí tito jinoši jednou příležitost.

To plamenné nadšení je tedy třeba vhodným způsobem zapřáhnouti *do plachet drobných povinností každodenního života* — a pak z něj budeme moci čerpati ohromnou energii.

Kdo chce jeti tramvaji a má u sebe tisícikorunovou bankovku, ten nepochodí, nemá-li drobných, průvodčí ho vykáže, neboť tak velké peníze nemožno v elektrice uplatnit. Ale právě tak dlužno veliké ideály lásky k vlasti a mučednického nadšení změnit na drobné peníze, abychom příkazy náboženství a své povinnosti vůči vlasti — všechno, i to nejmenší — s ustálenou vytrvalostí dovedli plnit. Dnes tě již mučednická smrt pro víru nečeká a snad ani pro vlast nebudeš muset hrdinskou smrtí zemřít. Ale tím spíše žádá náboženství jakož i vlast, abys žil hrdinným životem. A to je těžší. I příklady nešťastných sebevrahů ukazují, že častěji bývá potřebi více odvahy k životu než k smrti.

Ve válce jednou očkovali vojáky proti choleře. Víš, co jsem viděl s velkým údivem v posádkové nemocnici, v níž jsem na bojišti sloužil? Mocní, svalnatí mladíci, kteří se nezalekli ani nejprudšího deště kulek, začali se najednou chvěti před tenkou jehlicí, kterou měli býti očkováni. Vidíš, s hrdinným nadšením nic nezmůžeš v každodenním životě.

Jsou lidé, u kterých je odvaha spíše lehkomyšlností a ješitností než ctností. Smrti se snad ani nebojí, ale ohromný strach mají před utrpeními, která je čekají v životě, a tento strach z nich udělá zrádce a hříšníky. S chvěním pozoruje

obecenstvo v cirku opravdu smrtelné skoky akrobatů; ale myslíš, že ten, jenž tak lehkomyšlně zachází se životem, dovede na př. přemoci lež, když se jí může zachránit před nějakou nicotou?

Mnohem méně odvahy je třeba k tomu, aby se někdo vykoupal v půli ledna ve Vltavě, než kolik je potřebí, abys v lehkomyšlné společnosti neochvějně vytrval při svých mravních zásadách. Je odvaha vždy říci pravdu!

Je odvaha ctnostným býti! Je odvaha při svých zásadách věrně vytrvatil — to vše činí jinochy velkodušnými.

„Ach, ale ty jsi sobec!“

Věru, není to vyznamenáním, když někdo takto zavolá na svého druha! Co je sobectví? Nepořádná, nezřízená láska k sobě. Pravá láska k sobě samým je přikázání Boží a je zároveň v nás vštípený pud. Dbá o zachování jedince a vede ho k tomu, aby se všemu vyhýbal, co by mu škodilo. Sobectví však je znetvořenina právě sebelásky. Sobecký jinoch si myslí, že on je středem světa, celý svět je pro něho a jedinou povinností každého člověka na světě je, aby sloužil jeho pohodlí. I veliké události světových dějin posuzuje podle toho, má-li z nich nějakou výhodu.

Čím je dítě menší, tím více stojí pod vlivem citů, tedy tím je sobečtější. Všimni si jen takového 4—5letého dítěte. Jak požaduje všechno pro sebe! Všechno shromazďuje před sebe; v jizbě všechno snáší k sobě, druhému ať nic nezbuďe! Nuže, takovému dítěti to ještě odpustíme (ačkoliv je již třeba odvykati sobectví); ba nepohorším se ještě ani nad primánem, který v polovici září píše mamince: »Ve škole již mám tři dobré přátele: Mirka Nováka z latiny, Jaro-

slava Jiráskova z češtiny, Pepíka Wagnera z matematiky . . .«
Čím více se vyvíjí tvé chápání, tím spíše musíš uznati —
i kdyby tě doma k tomu nebyli vychovali — že věru svět
není pouze pro tebe; že nejsi ty ve světě nejdůležitější
osobností; že kolem tebe žijí miliony a miliony lidí, kterých
si všech musíš všimnouti. Kdo to neuzná, toho nazýváme
sobcem.

A je zajímavé, že se jinoši velmi snadno stávají sobci
právě v letech dospívání, t. j. v oněch letech, kdy jsou nej-
pyšnější na svůj rozum, na své vědomosti. Koho doma ne-
mohou snést, kdo je popudlivý, své rodiče a sourozence
zlobí, dveřmi bouchá, ukazuje kyselou tvář, vždy je nespo-
kojený, nikoho si nevšímá, o tom dnes říkají: »Je nervosní,
— ubožák!« Zdaleka ne! Je pouze »sobec — ubožák!« Je
sobectví, když syn bohatých rodičů vykládá svému chud-
šímu druhu, jaké velkorysé cesty vykonal o hlavních prázdninách.
Je sobectví, když zavřeš a při tom vidíš, že ještě
někdo za tebou jde. Je sobectví, když se směješ v domě,
kde mají smutek. Je sobectví, když se vždy jiným vysmíváš
a je zlobíš atd.

Již v mládí si musíš odvykati sobectví. Jaké je to šeredné
sobectví, když se někdo v životě jen sám chce uplatnit a
proto je s to každého zničit! Jak se však až tak daleko do-
stal? Snad se to začalo v mládí bezvýznamnými věcmi.
Když chodili v lese v křoví, šel první a pouštěl větve, aby
šlehalo do očí těm, kdo šli za ním; hlavní bylo, že on byl
vpředu!

A naopak jaké je to vyznamenání, když se o někom říká,
že je mladík ušlechtilé duše! Protivou ušlechtilé duše je
sobectví. Když tvého kamaráda stihlo nějaké neštěstí, po-
tíš ho několika srdečnými slovy; to je ušlechtilost duše.
Když má z něčeho radost, těš se s ním; to je ušlechtilost

duše (sobec se tehdy obyčejně mrzí ze závisti). Poděliš-li se o svou svačinu s chudým kamarádem, jsi ušlechtilé duše. Když pomáháš jiným při učení, když jim působíš radosti, když s jemností přijímáš prokázané služby sluhů, když pozvedneš druhému upadlý klobouk atd. — nejsi sobec. Hle, jakou duši, ušlechtilým smýšlením, bratrskou láskou možno naplnit i bezvýznamné drobnosti studentského života!

Dovedeš-li říci: Ne!

Není charakterní jinoch, jenž nedovede říci »ne« a jenž se v tomto necvičí. Vzkypí v tobě pudově touhy a náruživosti, vše v tobě po urážce hněv jako láva a již hrozí výbuchem v jícnu tvých úst, pokušení tě svádí k hřichu. Dovedeš-li tehdy dupnout a vyřknout to krátké, rozhodné slůvko: *Ne!* nebude výbuchu, nebude unáhlení, nebude prance, nebude hádky! *Caesar* si odvykal nepromyšlené, unáhlené řeči tím, že dříve než na něco odpověděl, počítal si tiše do dvaceti. Výborný prostředek! K čemu je to? K tomu, aby lepší stránka našeho já, která byla na chvíli zatlačena náhlým vzplanutím citů, se dostala k slovu.

Po krásném zasněženém terénu uháněl jinoch na lyžích. Na okraji kopce byla zející propast! Jinoch se řítí dolů jako šíp; ale, hle, před propastí se jedním znamenitým telemarkem obrátí a zastaví se na pokraji propasti jako žulový sloup. Brávo! Nádherné to bylo! Kdepak jsi se tomu naučil? — »Ah,« odvěti jinoch, »zde jsem nezačal. Od počátku jsem se velmi mnoho nazkoušel, zda bych se dovedl na menším svahu zastavit!«

I životní cesta je jako lyžování s ohromnými propastmi. A věru všichni z nás by se tam zřítili a zahynuli, kteří před-

tím nespočetněkrát nezkoušeli se zastavit, jako klínek, jako mramorový sloup a vzdorovitě říci »ne« rozvířené vichřicí náruživosti.

Cvičení vůle není nic jiného než plánovitě podporování charakteru v boji o svobodu proti strhující moci těla. Kdo se beze slova poddá každé pudové žádosti, která se naskytne, toho duše bude beze stylu a v jejím nitru nastane neklid. Teď chápeš slova Páně: »Království nebeské trpí násilí, a ti, kteří násilí činí, uchvacují je« (Mat. 11, 12). Prvním požadavkem charakteru je: boj proti sobě samému a zjednávání pořádku v divém pralese našich pudových sil.

Ve světové válce bylo častokráte zdůrazňováno heslo: nejlepší obrana je útok. A vskutku ten, kdo začne útok, má značný náskok. I ve velkém duševním boji si nejlépe uchrániš svůj charakter před porážkou, když tím více budeš útočit: den ze dne musíš napadati (v jakémkoliv malém boji!) nepřátelskou armádu, která se v tobě ukrývá, která se jmenuje lenivost, pohodlnost, nelaskavost, rozmar, šviháctví, zvědavost atd.

Obávám se, že ani neuvěříš, jakým sebeovládáním se vyznačoval ženevský přírodovědec *Abauzit*. Během 22 let měl každodenně tlak vzduchu a pečlivě si to zaznamenával. Jednoho dne přišla do domu nová služka, která hned začala dělat veliký pořádek v pracovně. Přichází vědec a táže se služky: »Kde jsou papíry, které byly uloženy vedle barometru?« — »Jó, pane, ty byly tak špinavé, že jsem je spálila a dala jsem tam na jejich místo nové!« A teď! Pomysli si, co bys byl řekl na to ty? A co řekl on? Složil ruce (zdálo se na okamžik, jaká bouře se rozzuřila v jeho duši) a pak klidně řekl: »Zničila jsi mi výsledek dvaadvacetileté práce. Napříště se ničeho nedotýkej v této jizbě.«

Zkus jen, zda dovedeš býti při věcech o mnoho menších podobně klidný?

Viš, proč kouří mnoho mladíků? (I takových, kteří dobře vědí, že je to zbytečná vášeň.) Proto, že jim to »chutná«? Kdepak! Proto, že i jiní tak dělají. Proč odsuzují šmahem všechno? Protože i jiní tak činí. Proč jsou lehkomyšní? Protože jsou takoví i jiní.

Je velké duševní síly potřebí k tomu, abys dovedl uchránit své mravní názory, své zásady před společností, která je názorů opačných. Je k tomu potřebí imponující odvahy, aby ses od svého náboženského přesvědčení neodchýlil k vůli jinému nikdy ani o krok. Kdo však nemá této odvahy, to je ještě slabý charakter a nikoliv charakterní jinoch.

Věřu, jsou mladí mužové, kteří se v boji hrdinně řítí proti kozácké setnině, ale ve společnosti se stydí svou víru vyznati, neboť »co by tomu řekli lidé?« Jsou mnozí, kteří přes své ušlechtilé mravní názory se smějí špatným řečem a sami takovéto řeči vedou, neboť přec »i druzí tak činí«.

Kdo má charakter, ten se netáže: »Jak mluví druhý? I já budu tak mluvit.« Kvítek rozvine svůj kališek rannímu paprsku slunečnímu a nehledí na to, co dělají jiné květy, nýbrž okoupe svou hlavičku v teplých paprscích slunce. Zahledět se do slunce! — říká také charakterní jinoch. Orel nehledí bážlivě na ostatní ptáky, zda ho sledují do výšin, nýbrž vymrští se jako šíp do výšky proti slunci. Do výšky, *ad astra* — toť heslo charakterního jinocha.

Je tedy velkou obětí, dovedeš-li — kde je potřebí — energicky říci »ne«.

Ne! — rci svým druhům, když tě lákají k zakázané věci.

Ne! — okřikni své pudy, když se ozvou.

Ne! — zvolej proti každému pokušení, které lichotivě kolem tebe loví.

Ukázka z deníku

Zde vám podávám několik řádků z deníku jednoho kvintána. Poznáte z toho dva typy: jeden, jenž s lehkomyšlností pluje s proudem, a druhý, který ocelovým charakterem dovede říci »ne«.

»Včera jsem byl návštěvou u Pecky; ale, myslím, že tak brzy tam již asi nepůjdu. Neumann mne také povzbuzoval, pak i on mne tak zval, až jsem konečně na to přistoupil, ačkoliv — Bůh ví proč — již od počátku cítím vůči němu jakousi cizotu. A hlavně od té doby, když jednou na konci náboženského vyučování tak cynicky řekl chlapcům: Náboženství je pro děti a nikoliv pro mladé muže!

Nejdříve tedy musím popsat jeho světnici. Takový nepořádek není vidět ani na nejrušnější třídě ve městě! Zvoním. Sluha mi otevře dveře a říká: „Mladý pán se ve světnici učí. Račte jít tuhle...“

Ve světnicích je všude vidět známky zámožnosti a blahobytu; nádherné malby na zdích, podlahy pokryté nádhernými perskými koberci.

Zaklepu na dveře světnice „mladého pána“; ale zdá se, že je pohroužen do učení, neboť neslyšet odpovědi. Tíše otevru dveře. A náš přítel Pecka s podepřenou hlavou sedí nad jakýmsi obrázkovým časopisem — ale spí. Pod časopisem je otevřena francouzská mluvnice pro případ, že by přišel otec, aby místa mohla být vyměněna. Teď by byl ovšem na to doplatil...

Dříve než bych probudil snaživého „žáka“, ohlédnou se kolem po světnici. Na psacím stolečku viděti tyto „učební pomůcky“: duňka z kopacího míče inkoustem oblitou, vedle ní hustilku od kola a jednu rukavičku. Vedle toho jedno sřezané pravítko, guma, velká kupa knoflíků (větších, menších, ke hře s knoflíky), pak sešit na matematiku. Na druhé části je poplašná pistole, vývrtka a zapalovač, pod ním je část latinského slovníku (druhá část je pod stolem). Píjavný papír, asi 50—60 cizích známek, klíč na brusle, manžeta — to je již naházeno kolem malé elektrické lampy. Napravo, nalevo knihy všelijakého druhu a mezi nimi tu a tam nějaká učebnice. Jedna okousaná tužka a čtyři jízdenky z električky doplňují obraz krajiny. A uprostřed všeho toho klidně podřimuje Pecka. (Hu, zablesklo se mi mozkiem, je-li i nitro tohoto chlapce v takovém nepořádku!)

Potom se vzbudil. Mechanickým pohybem sáhl po obrázkovém časopise, aby jej zaměnil za francouzskou mluvnici, ale když zpozoroval, že zde není jeho otec, s velkou elegancí mi podával ruku:

„Ach! To jsi ty! Nazdar! Nazdar! Rač se posadit! Rač si zakouřit! Pravé egyptky“ — a elegantním pohybem vytahuje ze skrytého místa v zásuvce množství cigaret.

„Děkuji, já nekouřím. Ty již máš dovoleno? Odkud máš cigarety?“

„Vzal jsem je otcí... vlastně jsem je dostal. Ty ještě nekouříš? Jaký jsi svatý! Ovšem, takové je malé dítě, nic nedělá, co není dovoleno.“

Něco ve mně vřelo, ale přemohl jsem svou vášeň a klidně povídám:

„Je pravda, co mi rodiče zakazují, to nedělám. Dosud jsem ještě vždy uznal, že oni měli pravdu. Ale konečně nejen proto nekouřím, že to mám zakázáno, ale činím to ze zásady. A své zásady si nezvykám přestupovati.“

Pak mi začal vykládat, jak trávil léto na Blatenském jezeře a o své motorce. Vykládal pak ještě všelijaké hlouposti; později pak začal vykládati hnusné žerty, ačkoliv viděl, že se jim nesmějí. A když konečně začal vyhovati ze svých knih různé fotografie necudně oblečených hereček a začal se vychloubati svými dobyteckými kousky, vstal jsem a odcházel jsem. Konečně mě zachvátil již dávno kypící hněv a stálo mě velké sebeovládání, vypravil-li jsem ze sebe jen tolik: „Ale prosím tě, domníval jsem se, žeš mne pozval k zábavě, která je člověka důstojná...“

Po tomto smutném střetnutí musel jsem vyjít na břeh Dunaje. Jakási nevysvětlitelná síla mě hnala ven, ven na čerstvý vzduch, do čisté noci. Byl to zimní večer, hvězdy se leskly na nebi. Sám jsem chodil nahoru dolů, má zneklidněná duše se pozvedla k nebi a jako bych se modlil, zvolal jsem: „Ó vy hvězdy! Vy jste čisté! Skvělci se a ne-

zašpiněné! Jak zablácená je země a jak zašpiněné jsou na ní duše! ... a dlouho jsem se zabýval svými myšlenkami, které se vnořily do věčných čistot.

Taková byla moje první návštěva u Pecky; ale je docela jisté, že se nebude opakovati...«

Drak na telegrafním drátě

Základem každé ctnosti je sebeovládání. Jakmile je někdo sluhou svých pudových náruživostí, v tom okamžiku ztrácí hlavní zabezpečení svého mravního života: nadvládu nad sebou samým. Koho smyslové žádosti bez odporu ovládají, kým zmltají, ten nejen že není charakterním jinochem, ale není již ani člověkem. V pojmu »člověk« je zahrnuto velení, ovládání bezprávných žádostí těla a jeho nebrzděných výpadů. Se zaražením pozorujeme v životě, že nejen děti — v nichž je konečně smyslová síla ještě velmi mocná — nýbrž také dospělí lidé jednají pod vlivem prvních vzrušení, jak neuvěřitelně slabá je jejich sebekázeň, která by jim napomáhala uvažovati, zda jsou jejich činy správné, oprávněné, účelné a jaké budou mít následky. Chvilkové vlny uražené pýchy a hněvu, citlivosti a marnivosti je uchvacují k takovým činům, kterých by pět minut po jejich vykonání jistě již litovali. Ohromné množství hříchů by zmizelo se světa, kdyby se lidé dobře naučili jediné ctnosti: umění veletí sobě samým.

Pohanský mudřec *Krates* byl udeřen jednou malířem *Nikodromem* tak po tváři, že mu úplně opuchla. Víš, jak se mu *Krates* pomstil? »Dal mu to nazpět!« — myslíš. *Nikoliv!* Na opuchlou tvář si dal nápis: »*Nikodromův čin!*« A tak se celé město dovědělo o malíři, jaká je to slabá duše, jak brzo ho ovládne hněv.

Jeden z mých žáků jinak vyřídil jeden podobný případ.

Náhodou strčil do jednoho kamaráda; ten nelenil a hned vyhrkl oplátku: »Nuž, poslyš, ty jsi největší vůl na světě!« A víš, co odpověděl můj žák docela klidně? Pouze tolik: »Ale prosím tě! Jak se můžeš tak dalece zapomenout?«

Riká se, že dnešní lidé smýšlejí strašně hmotatsky. Je to smutná skutečnost, věru je tomu tak. A přece i ti k blátu připoutaní světsky smýšlející lidé mají hlubokou úctu k člověku, v němž duch zvítězil nad hmotou. S velkým nadšením přijal před několika desetiletími celý svět zprávu, že neúnavný polární badatel *Amundsen* po dlouhém strádání dosáhl jižního pólu! A jaká upřímná byla soustrast, když došla zpráva, že *Shackleton* zmrzl několik mil před cílem atd. Co oslavuje lidstvo v těch objevitelích? Vždyť oni neotevřeli nových diamantových dolů, nesestrojili nových strojů! Oslavuje v nich vítězství lidského ducha, vítězství duše nad tělem, nad hmotou, nad přírodními silami.

Střetl jsem se jednou na rohu venkovského městečka s usedavě plačícím chlapečkem. Celé dny pracoval na třásněném draku, okrašloval jej, slepoval, a když jej již vypouštěl, uvázl mu na telegrafním drátě. Krásný drak byl větrem na drátě zmitán sem a tam, trhal se vždy víc a víc, a malý chlapec pod telegrafním sloupem oplakával s mnoha starostmi vykonanou práci.

Duše každého jinocha by chtěla vzlétnouti do výše; ale — žel Bohu — na písčinách pochybovačného rozumu, na mravních úskalích a v síti náruživosti uvázne duše mnohých jinochů. Ubohý chlapec, jak pláče, když pěkně stoupající drak se mu najednou zachytí v telegrafních drátech a roztrhne se mu. Buď na stráži, aby tvá do výše se zvedající duše nezůstala zachycena v drápech náruživosti a nesčetném množství nezřízených pudových sil.

Contra torrentem!

Představ si vrchního velitele velké války, jak za bojištěm dělá plány a rozhoduje o osudu statisiců. V jedné místnosti generálního štábu je zakázán každý hlasitý rozhovor. Hlavní velitel je skloněn nad ohromnými mapami, na kterých je každá cesta, každý pramen, postavení fronty, místo předních hlídek přesně zaznačeno. Ve vedlejší siní je neuvěřitelný ruch. Telefon zvoní, telegraf tluče, auta a motorová kola se rozbíhají, hlášení jsou přinášena a odnášena, letadla přinášejí výsledky svých objevů — a hlavní velitel o celém tom křiku nesmí nic slyšet. Klidně, chladnokrevně, se zdravým rozumem musí rozmýšlet a své rozkazy formulovati. To je pevný bod v proudění měnicích se událostí: to je příklad samostatného charakteru.

Kdo u svého přesvědčení, aniž dbá výsměchu a křiku druhých, pevně a neochvějně vydrží, to je charakterní jinoch. *Contra torrentem!* Proti proudu!

Kdo se vždycky táže: Co tomu říkají lidé? — to ještě není samostatný charakter, nýbrž tot' otrok lidské bázně.

Daniel upadl ve svém čtrnáctém roku do zajetí Nabuchodonosorova a dostal se na královský dvůr. Domyslíš se, jaká oslepující nádhera a jaká lakadla ho obklopovala. A jaké bylo jeho heslo? »Já však zůstanu věren svému Bohu a nebudu jísti ze zakázaného masa.« Tři léta trvalo pokušení a jeho duše zůstala čistá i uprostřed pokušení královského mramorového paláce. Byl charakterní mladík!

Přečti si, co napsal jeden universitní posluchač o světové válce: »Zdá se mi, že jsem se dostal mezi nejšpatnější lidi. Stojím osamocen mezi nimi, nemám ani jednoho přítele, který by byl stejného smýšlení jako já... Jsou zde sice veselí druhové, ale všechno obracejí ve zlo. Písničky si pře-

dělávají a vměšují do nich takové věci, na které není dovoleno ani myslet. Čtou nahlas knihy, v nichž jsou největší svinstva dopodrobna vypsána. A musím poslouchat takové věci, o kterých jsem neměl ani zdání. Největším mistrem byl v tomto oboru právě náš svobodník, jistý dobrovolník, který svých malých vědomostí využil ke každé špatnosti. Když se mi podařilo, zmizel jsem ze síně. Někdy jsem se však nemohl vzdát. A tu jsme všichni seděli u stolu a svobodník spustil se svými kousky. Já jsem se zabýval jinými věcmi a nechtěl jsem si ho všimati. Ale tu mě přinutili. A od té doby se každý na mně svezl. Každou službu svalili na mne a za každou maličkost musel jsem já trpět. Již skoro bych si byl šel stěžovat, když mě přidělili k jiné četě. Nyní jsem tedy opět svobodný a nikdo mne nenutí, abych poslouchal špatné řeči.« — To je hrdinný jinoch, samostatný charakter! Odvážil se proti proudu.

Contra torrentem!

Za vlády komunismu nebylo dovoleno před hodinami vyučování se modliti. Do jedné třídy v hlavním městě vstoupí »soudruh učitel« a káže chlapcům se usadit. Tito však zůstanou stát. »Co je to? Sedněte si!« Chlapci odpovídají sborem: »Ještě jsme se nemodlili.« Oči soudruha se zablesknou: »Víte, že modliti se není dovoleno!« — »Ještě jsme se nemodlili!« hučí třída znovu. Co si měl počítí? »Nuže, modlete se!« byla odpověď. I to byli hrdinní jinoši.

Člověk silné vůle si prorazí cestu jako vodopád i mezi skalami a odvážné, samostatné, charakterní duše vyčnívají jako pyramidy z pusté pouště bezcharakternosti moderního světa. Hrdinské světové činy nejsou mnoha lidem umožněny. Je pravděpodobné, že ani v tvém životě se takového něco nevyskytne. Ale budeš svým životem dávat hrdinný příklad, když drobné úkoly svého každodenního života

budeš konati s vytrvalou horlivosťou, věrným plněním povinností.

Jen se neboj těch, kteří vždy častují nějakými poznámkami. Když směle budeš zastávat své zásady, uvidíš, že tvůj protivník ustoupí. Není divokým býkem, aby tě svými rohy povalil; nýbrž je to spíše velký hlemýžď, který při prvním prudším nárazu ulekaně zatáhne své růžky.

My dospělí s velkou radostí pozorujeme, že dnešní mládež je mnohem zbožnější, než byla mládež před 20—30 lety. Buď tomu bude tak, nebo evropská kultura zajde. Rabindranath Tagore, indický básník, zjistil při své cestě Evropou, že křesťansky nazvaná Evropa stojí mravně na nižším stupni než pohanský Východ. Materialistický duch XIX. století popírající duši, Boha, věčnost, odstrčil na svah celou západní kulturu a není moci, která by zabránila jejímu pádu, kromě důsledné náboženské mládeže, která se znovu dovede nadchnout pro ideální cíle. *Důsledně náboženská mládež!* To jest mládež, která nejen podle záznamu v matrice je katolickou, nýbrž je katolickou také v životě. V každém skutku, v každém slově, myšlence si dovede do posledních podrobností odvodit důsledky z oné vznešené myšlenky: *Já jsem katolický jinoch!* Jsem-li katolík, tedy také podle toho budu důsledně žít, nyní ve svém studentském životě a později na své životní dráze. Ale vždy a ve všem zůstanu věren svému náboženskému přesvědčení.

Souboj

»Ale prosím tě, dej si pozor, s kým máš co činiti! Nyní jsem již 6 minut oprávněn k souboji . . .« odsekl jinak dobromyslný jinoch, když po vyhlášení výsledků zkoušek dospě-

losti sestupoval po schodech a kterýsi z jeho druhů ho postrčil.

Řekl to docela vážně a domníval se, že nyní vyřkl nějakou velkou věc. Zdaleka ne! I on byl pouze jedním z těch, kteří nemají odvahy plouti proti proudu. V této vážnosti byly shrnuty všechny šikmé názory a zaostalé smýšlení, jimž mylně usiluje dnešní společnost zachrániti pojetí cti. Nebude zbytečné, když i o tom si zde přečteš několik myšlenek. Vždyť z úst našich nejlepších synů bývá slyšet: »Je sice pravda, že souboj je hloupost. Je to z dávných dob na nás přešlý primitivní způsob, který má sloužit spravedlnosti. Ale je to marné. Jsou případy, kdy se mu nemožno vyhnouti. Jsou případy, kdy si jiným způsobem nedovedu zjednati zadostučinění.«

Nuž, pravda, zadostučinění. Tedy cílem souboje je zadostučinění. Ale jestliže někdo lhal, klamal, druhým ublížil na cti a já jsem mu to řekl do očí, nuž, jakým právem žádá takový pro sebe zadostučinění? Ať se polepší, ať lituje svých hříchů; to je pro něho jediný způsob, kterým si může čest zpět získat. Nuž, když se takový darebák chopil meče anebo pistole, dokázal tím již svou čest? Dokázal pouze to, že svůj život lehkomyšlně vystavuje nebezpečí. Zda nečiní podobně každý lupič, vrah, provazolezec anebo krotitel zvíře?

Jen uvažuj podrobně o věci a dospěješ k názoru, že souboj je *úplně nevhodný způsob* k získání zadostučinění. V souboji se mohou vyskytnout tři případy: Obě strany budou raněny — nuž, komu se teď dostalo zadostučinění? Poraněna bude nevinná, uražená strana — kde je tu zadostučinění? A konečně se může státi, že na to doplatí urážející strana, anebo řekneme: že zemře. Co bude teď? Dnešní doba tak silně zdůrazňuje, že před zákonem jsme všichni

rovni. S hrдостi na to myslíme a pěkně to též zní. Ale hle! Když se dva mládenci v podnapilém stavu v hostinci poperou a jeden druhého pobodá, soud jim vyměří několika-měsíční vězení pro jejich čin, za který částečně nejsou plně odpovědni. A když po několikadenním tréninku a přípravě se dva »pánové« v souboji chladnokrevně, s vědomím, na povel posekají, dostanou za to tři dni trvající pohodlný žalář. Kde je tu ta »rovnost« XX. století? Necitíš, jak to uráží i nejprimitivnější právní cit? Na celém světě se ozývá žaloba: z lidstva vymizela úcta k zákonům! A jak může ta úcta existovat mezi nižšími vrstvami, když i nejbrutálnější pře-stupky ve vyšších vrstvách zůstávají beztrestné? Rád bych, abys, drahý synu, až dospěješ, dovedl se postavit proti souboji. Neboť pojem charakternosti se nijak nemůže snést se soubojem.

Dobře vím, že je mnoho vážně smýšlejících mladíků, kteří ze svého náboženského přesvědčení a v důsledku střízlivého smýšlení souboj odsuzují, a přece v určitých případech — jak říkájí — »pod vlivem společenského nátlaku« se neodvážejí vyhnout se souboji. Jednají však úplně nesprávně.

Čest tkví v mravní bezúhonnosti člověka. Čest si může pouze každý zničit sám svým bezcharakterním jednáním. Je to úplně pohanské chápání, že zevnější urážka, potupa zbavují uraženého cti. Římané neměli souboje, nýbrž obraceli se k soudu, a přece nebyli zbabělí!

Čest a odvaha jsou ušlechtilé ctnosti duše, kterých si zbrání nemožno zjednatí, a nečestnost nebo zbabělost jsou skvrny duše, kterých krví smýti nemožno!

Uznávám, že ještě silně žije a vládne mezi námi ten hloupý společenský názor, který si urážky nechce vyřídit cestou zákona, nýbrž velmi nedostatečným prostředkem souboje. Víím také, že lehkomyšlný úsudek jednotlivců případně po-

kládá dnes ještě za zbabělce toho, který nehoví tomuto vžitému zvyku; tím více však potřebujeme odvážných mužů, jejichž život by byl imponujícího charakteru a kteří s odvahou se dovedou zřici tohoto zaostalého smýšlení. Já sám znám jednotlivce, kteří jsou vysoce postaveni ve společenském a politickém životě a jejichž schopnosti je přivedly na nejodpovědnější místa a kteří jsou všude vysoce váženi i přes to, že veřejně vyhlašují, že pro své náboženské přesvědčení nikdy nepřistoupí k souboji. Ovšem sami pro sebe považují za nejpřísnější pravidlo, že *sami nikoho neurazí*. Neboť stále urážet a pak zadostučinění se vyhnout, to není křesťanství, nýbrž zbabělost a bezcharakternost. Když tě však tvá unáhlenost přece uchvátila — vždyť jsme lidé — uvěř: že je mnohem více duševní síly potřebí k tomu, abychom prosili o odpuštění za urážku a uznali svou chybu, než abychom vyzvali někoho na souboj.

Souboj je svépomoc, která na nás přešla z divokých dob, kdy si právo a spravedlnost musel vydobýt každý sám. Pracuj proto, aby tento divý zvyk vymizel podobně, jako vymizela krevní msta.

Nedávno jsem slyšel o jednom mladíku, který po matuře vyzval na souboj jednoho spolužáka; ještě v VI. třídě se pohádali a po léta chovali v sobě nenávisť, až přišel velký den jejich tužeb, kdy se stali »oprávněni k souboji«. Bože! Takové nezralé, zelené děti vycházejí ze zkoušky »dospělosti«?

Ano, poctivý jinoch ať s radostí obětuje svou krev a svůj život za pravdu, za vlast, za náboženství, za ideální zásady — ale nikdy pro nějaké hloupé názory! Souboj je hřích vůči Bohu, vůči tobě samému a vůči tvému spolubližnímu, a je to ohromná hloupost.

Vidíš, katolické náboženství vydává krásné svědectví

o své odvaze, když již celá století bojuje proti této hlouposti: soubojce a jejich sekundanty vylučuje z Církvě, čímž se staví proti tomuto všeobecnému názoru, a nepovolí, dokud lidé nenabudou lepšího názoru. Dnes se smějeme středověkým lidem, kteří spalovali čarodějníky. A člověk budoucnosti nebude chápati ani to, že bylo období, kdy se lidé navzájem mečem posekali a tím »si zachránili svou čest«.

Hlavní otázka tedy nyní zní: Co bys mohl udělat proti souboji? Úplně jej zničit? — na to jsi slabý. Ale zato můžeš mnoho pracovat na tomto poli. Važ si cti jiných, a pak nebudeš muset podstupovat souboj. Onen jinoch, jenž si nezvykl, aby svými slovy a svým chováním prokázal každému jeho úctu, ten se věru snadno dostane před hlaveň pistole v souboji. Nepřipust, aby v tvé přítomnosti jini byli urázeni, a zabránil jsi mnoha soubojům. Když se tvůj známý s někým pohádá, hleď věc urovnat bez souboje. (Nejčastější příčinou souboje bývají sekundanti.) A když přijde řeč na souboj, nezamlč svého přesvědčení, že to nijak nepovažuješ za vhodný prostředek k zachránění cti a ani o tom, že nejsi přesvědčen, zda se pod tvář mečem posekanou skrývá opravdu čestná duše. Ne ten je hrdinou, kdo v souboji zvítězí, a ani ten není největším hrdinou, kdo přemůže nepřitele, nýbrž ten, kdo přemůže sebe sama.

Na jednom náhrobním kameni se čte těchto několik slov: *Victor hostium et sui*. Čtyři slova — nezměřitelná pochvala! »Přemohl nepřitele, ale také sebe sama.« To první dovedou mnozí, ale to poslední tak málokteří!

„Victor hostium et sui“

Sotva je těžší úkol než takového 14—16letého ohnivého jinocha, jehož každý nerv je jako vodič elektřiny, v jehož žilách ani neproudí krev, nýbrž spíše roztavená ohnivá láva, přesvědčiti o vznešenosti sebeovládání, klidu a trpělivosti.

Když ti někdo podstrčí nohu, hned mu to splatiš boxem: když si někdo z tebe utahuje, hned se s ním začneš prát: když se ti vysmívá, hned mu řekneš své. Ale neudělat to, to je těžká věc. A zde mají pravdu slavná slova *Goethova*:

In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister,
Und das Gesetz nur kann uns Freiheit geben.*

Sebeovládání není jakási nečinná resignace, nýbrž je to

* Teprve v omezení se projevuje mistrovství a jen zákon nám může dáti svobodu.

projev ukázněné vůle, která v každém postavení zůstane pánem a která předem umí uvážit význam slova, které má být vyřčeno.

Sebeovládání zdaleka neznamená, abychom každý útok s ovčí trpělivostí snášeli a abychom si každou urážku dali libit. Nikoliv! Kdo má sebranou vůli, ten dovede také vhodně odpovědět na útok, a nikdy se nesníží nadávkami, prudkým výbuchem, pračkou k nízkému duševnímu stavu toho, jenž ho napadá, nýbrž vhodným způsobem a promyšleným vyjádřením se ho dotkne na místě právě nejcitlivějším. Kdo se nedovede ovládat, podobá se tomu, jenž nedovede chodit; sotva stojí na nohou a za každým krokem strká do lidí. Bez ovládání sebe nemůžeš být charakterním mladíkem.

Krásný příklad o mužném sebeovládání nám dal Pán Ježíš, když ho při jeho odsouzení jeden vojín udeřil do tváře. Pán ho mohl smrtí potrestat! A co udělal? Se vznešeným klídem řekl: »Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém; jestli však dobře, proč mě tepeš?«

Hradební bašta, nebo korouhvička?

Ve středověkých městech možno častěji vidět zříceniny hradu anebo staré zámky. I když již celá budova je pustou zříceninou, její věže vzdorují nejdéle vše ničícímu zubu času. Když se tyto stovky věží svým neochvějným kamenným pohledem zahledí do proudu nového života, jenž se pod nimi rozvíjí, stojí tam v tom velkém ruchu tak, jako by byly zosobněním charakteru: pod nimi se všecko mění, hýbe se, přizpůsobuje se, prodává a kupuje se, ony však zůstávají pevně stát.

Takovéto staré věže jsou obrazem silného charakteru,

obrazem jinocha, jenž věrně plní své povinnosti. Jako kdysi tato věž byla nejpevnější ochranou obyvatelům hradu, podobně i dnes je charakterní muž nejsilnějším sloupem lidské společnosti. Kam tě postavilo tvé povolání, tam buď celým člověkem, toho místa neopouštěj! — hlásají němé kvádry staleté věže. Viz, já jsem nebyl postaven za jediný den; byl jsem vystavěn velkou námahou, vytrvalostí a v potu tváří — ale nyní již zde stojím staletí!

Synu, jistě se stáváš snadno vlašným ve své dobré vůli! Často se na něco vrhneš s jinošským zápalem: nyní budu chodit cestou charakteru, od nynějška budu uvědoměle pracovat na ucelení svého charakteru; ale za několik hodin, za několik dní zhasne plamen nadšení, a ty — jsi zůstal starým. Tu hradební věž stavěli snad léta, ba desetiletí, a ty se chceš stát za jediný den »charakterním«? Ale jenom uvaž, že cesta hřichu je sice s počátku příjemná a přeplněna lákavými květy — ale vystřízlivění na konci bývá strašné. Sledovati však ctnost je na počátku těžké, ale krok za krokem je to snadnější a nakonec kyne pokoj klidného svědomí.

Jak tak hledím na vrcholek hradní věže, vidím, že se tam něco pohybuje! Hýbe se to sem tam, je to větrná korouhvička! Nemá stálého směru, nemá pevného základu, řekl bych: nemá zásady, nemá charakteru. Kdyby to měla, marně by jí vítr pofukoval do uší! Vzdátí se zásad, zřící se svého přesvědčení proto, že je to tak pohodlnější, že tak udělám větší kariéru, neboť na celém světě tímto směrem fouká vítr — to je znak větrných korouhviček. Ale rci: je to muž, kdo se dá ve svých činech, zásadách, ve svém přesvědčení vésti názory lidskými?

Ale zajisté i ty znáš mnoho takových mladíků. Jsou to ti, kteří nechodí na vlastních nohou, kteří ve všem jen na to hledí, co na to řekne jejich soused.

Hlas jeho svědomí se ozve: tuto knihu nečti; slyšel jsi, že je plna nemravností, a proč bys zahodil sněhobilé roucho své duše do špinavé kaluže! Nuž, dobře, nebudu ji číst. Ale pak přijde jeho přítel: Ach, ty svatý, což jsi ještě dítě? — Co? Já dítě?! — a čte klidně knihu. Přečte ji a při tom zdeptá v blátě svou čistou duši.

Ozve se svědomí: Nechod' do toho divadla, kina, zanech této společnosti! — Dobře, ale »ostatní« tam také jdou: »ostatní« se také baví. Což jen já mám dělat výjimku?

Hle — toť smýšlení a jednání korouhviček.

Nuže, uvažuj o tom, čím chceš býti: hradní baštou, nebo větrnou korouhvičkou? Otrokem zbabělého strachu před lidmi, nebo otrokem svého svědomí?

Otrokem svědomí

Otrok svědomí! Toť nádherný nadpis detektivního románu! — myslíš si. Ale mýlíš se. Je to největší vyznamenání, jaké možno dáti mladíku, když o něm můžeme říci: *Je pánem své vůle, otrokem svého svědomí.* Nezlomně věrný a důsledný býti ve všem, co ti svědomí přikazuje — jsi-li toho schopen, jsi charakterní jinoch.

Při voze je maličký hřeb, který sotva lze pozorovati. Je to zákolník. Když se ten ztratí, vůz sice ještě kus jede, ale pak ztratí kolo a vůz se zvrhne.

I v charakteru můžeš najít takovou zdánlivou bezvýznamnou věc. Je to bezpodmínečná oddanost hlasu svého svědomí. Buď tedy poslušným sluhou a skromnou ovečkou svého svědomí.

Proti tvému svědomí bojuje dvoji nepřítel. Především mluví proti němu celý svět kolem tebe; pak tě proti němu

lákají tvé nezřizené náklonnosti, probouzející se smysly.

Někdy máš takové duševní okamžiky, že se zdá, jako bys zanechal zemí a vzlétl do jasných výšin. Rekneš si, že hlasu svého svědomí budeš vždycky poslouchati. Nikdy nevybočíš z cesty ctností. Nikdy nepromluvíš, neuděláš nic takového, co by bylo hříchem. Citiš se tehdy tak šťastným! Tak dobrým, tak volným. Ale co pozoruješ v následujícím okamžiku? Že zákonů Božích si nevšímá ani ten, ani onen z tvých přátel. V této knize, v tomto divadle, v onom kině se vysmívají tvým ušlechtilým zásadám. A teď přichází na tebe těžká zkouška: I když je celý svět zlý, dovedeš ty přece zůstatí dobrým? I kdyby celá škola pozůstávala z bezcharakterních jímochů, dovedeš-li ty přece zůstatí věren svým ušlechtilým zásadám? I když každý lže, ty nesmiš nikdy! I když se ostatní hledí vyhnouti nedělní mši svatě, ty nikdy! I když se budou jazykem přehrabovat v blátě, ty nikdy!

Přichází pak druhá zkouška. Nejen zevně máš nepřátele své stálosti, nýbrž i uvnitř, v sobě samém.

Svědomí nazývají hlasem Božím, a právem. Kdo ještě neslyšel hlasu svého svědomí uvnitř? Když se chlapec chce s někým prát, ozve se v něm výstražný hlas, jako kdyby byl někdo trhl zvoncem: »Nedělej to! Nedělej to!« Když sáhl po cizí věci, opět se ozval zvonec. A když ho lákalo vážnější pokušení ke hříchu, jako by tři najednou byli trhli zvoncem v jeho duši, který dává výstražné znamení: »Nedělej to! Nedělej to!«

Znovu tě prosím, synu, zvykni si v mladém věku, že *bezpodmínečně poslechněš hlasu svého svědomí*. Nyni se rozhodne, zda budeš i později svědomitým mužem. Neboť svědomitý muž má takovou cenu pro společnost jako sloup, na němž spočívá celá budova.

Kdo je otrokem svého svědomí, ten je otrokem Božím

a otrokem Božím býti je největší svoboda. Neznám větší pochvaly, než kterou dostal jeden předčasně zemřelý anglický poslanec: »Na celou jeho bytost je vtisknuto Desatero.«

Nikoho se neboj, kromě svého svědomí! Není charakterností pro jiný názor lidí nebo pro strach před výsměchem zanechat něčeho, co tvé svědomí uzná za správné nebo ti předpisuje. Jinoch, jenž se neodvážá modliti se nebo v kostele si kleknout, že ho »druzí vidí«, je také otrokem — jenže ne otrokem svědomí, nýbrž zbabělého strachu před lidmi.

Pravdu má Huxley, když píše: »Pravá mužnost znamená silnou vůli, která je řízena svědomím.«

Kdo při každém jednání se strachem pozoruje, co řekne tomu druhý, ten nemá vůle a charakter jeho je ještě nezralý. A kdo ve svém jednání poslouchá svého srdce, ale na rozum nedá nic, kdo svým příjemným touhám dává přednost před přísnější povinností, ten není pevný charakter.

Nicht dein Herz nach seinem Wunsch,
Nach der Pflicht frag' dein Gewissen!*

(F. W. Weber.)

Perští králové si zabezpečovali příjemný spánek tím, že si do své podušky vkládali 50.000 zlatých hřiven. Císař *Kaligula* se nespokojil noční stráží, nýbrž dal se střežit také dravou zvěří, aby nikdo nemohl k němu přistoupit. *Artemon* si dal nad hlavu velký štít, aby ho nebesa, kdyby v noci spadla, nezabila. Vše marné! Nejlepší uspávací prostředek je čisté svědomí.

Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen. — Buď pánem své vůle a otrokem svého svědomí!

* Neptej se svého srdce po jeho přání, ptej se svého svědomí po povinnosti!

Mučedníka *Petra Veronského* zavraždili pro jeho víru dýkou. Po prvních ranách směle zvolal: »Credol Věřím!« Když již byl tak velice oslaben, že již mluvit nemohl, namočil svůj prst do vlastní krve a napsal na zem: »Credol« Byl to charakterní muž, poněvadž byl otrokem svého svědomí.

II. ČÁST

Překážky ve výchově charakteru

Na cestě výchovy charakteru čeká na každého mnoho překážek, a věru mnoho jinochů o ně zaklopýtne a jejich charakter se tím zničí.

Jedna z překážek ve vývoji charakteru — jak jsme již jednou řekli — jsou věčné starosti, že je sice dobře, že já

mám v této věci tuto vážnou zásadu, ale když to udělám, co tomu řeknou lidé? Kdo vždycky hledí, aby se to lidem líbilo, aby v tom našel uznání lidí, a je schopen proto i své zásady zapřít, z toho se ovšem nikdy nemůže stát pevný charakter. Charakterní jinoch se nikdy nestará o to, co řeknou jeho jednání lidé, nýbrž co tomu řekne jeho svědomí. Je to politováníhodný pohled, když na př. jinoši »k vůli společnosti« (spíše z lidského strachu) vedou takové řeči, provádějí takové věci, od kterých se jejich ctnostná duše vždycky s postrachem odvrátí, když jsou sami a nestojí pod vlivem strachu před lidmi!

Druhá překážka charakteru jsou nezřízené síly ve vlastním nitru člověkově. Dokud neuděláme pořádek v těchto džunglích, nemůže býti o charakteru ani řeči. V duši každého mladíka bují jedna nebo dvě větší náruživosti, převládající chyby: tyto poznat a jim se věnovat — to je bezpečná cesta ve výchově charakteru. Nezahrávej si tedy se všelijakými chybičkami. Uškrť nejdříve ty největší, s menšími si pak lehce poradiš. U někoho je největší chybou na př. pohodlnost, která se bedlivě vyhýbá každé práci, u druhého mlsnota, u dalšího zvatlavost, u čtvrtého náhlý hněv nebo přílišná citlivost atd. To všechno jsou jacísi revolucionáři v říši tvé duše, a věru, zle pochodíš později, když je nyní fetězy nespoutáš.

Nejnebezpečnější překážkou ve výchově charakteru však je to, že pomalu postupuje kupředu. Práce sebevýchovy je hrou trpělivosti dlouhých let, ba desetiletí.

Slyšel si již něco o zákonu krystalisace? Slyšel-li jsi, pak víš, že když do nasyceného roztoku, v němž je více látek rozpuštěných a v němž se molekuly všelijak pomíchaly, hodíme maličký krystal, vychází z něho jakási tajemná přitažlivá síla a pomalu přitahuje na sebe všechny ty mole-

kuly z roztoku, jež jsou stejnorodé s krystalem. Krystal se vždy zvětšuje a zvětšuje, a když tuto pomalou krystalisaci po měsíce nic nevyruší, vytvoří se z vhozeného kousku nádherný velký krystal! Jestliže však krystalisaci porušíme, věru, utvoří se nám zkomolené krystaly.

Právě tak postupuje krystalisace duše. Vkládáš-li vždycky ušlechtilé, vznešené, ideální myšlenky do svého vědomí, ty — jakoby na podkladě duševního lučebního přibuzenství — vytvářejí z hloubky tvé duše vždy podobné nové myšlenky, a když se tak děje v tvém mládí po celé desetiletí, dorostou dobré snahy v tobě takových vážných krystalů, že ty pak zabrání každé myšlence, která se s nimi neshoduje, nebo zabrání nadvládě takovýchto myšlenek.

Avšak v »nasyceném roztoku« lidské duše nacházejí se v hojném počtu také molekuly mravní špatnosti. Jsou jinoši, jejichž klidná krystalisace duše je přerušována v mladém věku stálými mravními pády. Mravní pády přitahují ovšem špatné molekuly a duše takovýchto mladíků budou torsa, znetvořené krystaly.

Železný kříž

Ve světové válce bylo několik německých vojinů obklíčeno ohromnou ruskou přesilou a zatlačeno do malé chaloupky. O výsledku boje nebylo pochybnosti. Vůdce Rusů vyzval Němce, aby se vzdali — odpovědi byla prudká střelba z chaloupky. Nato začali i Rusové se všech stran vražednou palbu a ostřelování chaloupky dělo se tak dlouho, až pušky Němců bylo slyšet čím dál tím slaběji, až konečně úplně zmlkly: vystřelili svou poslední kulku. Rusové teď zaútočili na zbylou ssutinu. Zaraženě se zastaví před podíva-

nou, která se jim naskytla. Mezi bezduchými těly německých vojinů se ještě zmitá ve své krvi jejich vůdce, poručík Griesheim. Rusové nejsou nyní více nepřáteli, nýbrž soucitnými spolubojovníky. Jejich vůdce se se soucitem táže poručíka: »Viděli jste přece, že jsme v přesile. Proč jste se nevzdali?« Poručík se s velkou námahou vzpřímí na zemi a ukazuje na svá prsa, praví: »Kdo má toto vyznamenání, ten se u nás nepoddá.« Na prsou měl železný kříž . . .

Drahý synu, když budeš s překážkami bojovati na cestě charakteru, myslí i ty na onen kříž, jenž ti do tvé duše vložil Kristus Pán při svatém křtu, a opakuj si častěji:

Mag schimmern die Welt, mag locken die Lust,
Und schmeicheln und singen und scherzen,
Wir tragen das siegende Kreuz auf der Brust
Und die Glutten des Kreuzes im Herzen.* (Eichert.)

Bodlák v osevu

Všimněte si jen v květnu pšeničného pole! Tu a tam se zvedají suché lodyhy, koukol a všelijaký plevel. Nyní to ještě není nebezpečné, zdá se to úplně nevinné, bezvýznamné, ale čím více se to rozrůstá, tím se to stává ostnatější, nebezpečnější.

Synu, i ty stojíš v máji života a v osevní zahrádce tvé duše rostou výhonky bodláčí. Tvoje nevychovanost, vzdorovitost v dětských letech ještě nebyla tak nebezpečná, ale jak dorůstáš, stává se ostnatější, hrubší každá chyba v tobě, nepodnikneš-li proti ní ušlechtilý boj sebevýchovy.

Co bude s jinochem, který se nepodejme tohoto boje

* At třpyti se svět, at vnadí rozkoš, at lichotí, zpívá a dovádí, my neseme na hrudi vítězný kříž a žár kříže v srdci.

a který se nestará o svou duši? Co bude z toho, jemuž jen nohy rostou, jen plíce se rozšiřují, jen tělo se zvětšuje, ale o vývoj své duše se vůbec nestará? Cože z něho bude? Vždyť plevel, bodláčí, koukol se v něm rozvíjí (a viš, že to není potřebí pěstovat, ba právě v zanedbané půdě se mu nejlépe daří); a naopak, staré, ušlechtilé osení zvadne a je zatlačováno rozvitým plevem. Takovýto chlapec pak, když se mu doma něco rozkáže, odpovídá na to úšklebkem. Ptají se ho na něco, a on jen mrzutě pokrčí ramenem. Když se mu něco nelíbí, bouchá dveřmi, jako když z děla střílí. Přetrhne-li se mu tkanička u střevice, zakleje. Když při hře někdo do něho strčí, hned mu to oplátí pohlavkem. Střetne-li se se slabším, hned se do něho dá... slovem, stane se z něho »nesnesitelný uličník«, chudák! Právě s tou silou se mohl stát i charakterním, ideálním mladíkem, kdyby byl dbal vývoje své duše a včas začal trhati bodláčí v mladém osení své duše.

Buď na stráži, synu! Bodláčí bují v každé duši. I ve tvé! Ale moudrý jinoch ho nenechá rozrůstati a siliti, nýbrž stálým bedlivým střežením a bojem je vymýti ze své duše.

Tento věčný boj nazýváme bojem sebevýchovy.

Boj duše

V duši tedy proudí neustálý boj mezi dobrem a zlem. V určitém období (v letech vývoje) je tento boj neobyčejně prudký, později se sice umírní, ale nikdy nemůžeme s klídem říci, že teď již konečně dospěl ke konci.

Kdo bojuje o nás a proti komu?

Sotva jsi byl 5—6letý, již jsi cítil v sobě probuzení prvních nepřátel. Cítil jsi, že něco v tobě vězí, co by tě

vedlo k zlému. Je to tíha těžká jako olovo, která tahá dolů do hloubky — do bezedné hloubky mravního zla. Jakési strašné dědictví, které naše vira počítá mezi následky dědičného hřichu a nazývá: náklonností k zlému.

Je potřebí — synu — abys to věděl. Musíš vědět, že člověk je svou přirozeností nakloněn spíše k zlému, než k dobremu. Vždyť to jsi už sám jistě nejménou zkusil. Kolik překážek se staví v cestu ideálnímu vývoji naší duše! Známe ony vznešené ideály, které Kristus Pán vytyčil lidskému životu, tedy i mému životu. Dovedeme se sice nadchnouti pro jeho vznešené učení, chtěli bychom podle něho žítí . . . ale bědal . . . v téže chvíli pozoruji jakousi tragickou rozdvojenost. Dobré se mi sice líbí, ale tím více mě láká hřích. Ideální život mě povznáší vzhůru, hřích mne strhuje dolů. Chtěl bych vzlétnout do sněhobílých vrcholků ideálního života, ale pokušení ke hřichu už mě stlačuje olověnou tíhou. Pověz, synu, necítil jsi ještě nikdy v sobě tento velký zápas, tento zuřivý boj, který jednou jistý žáček obecné školy tak naivně vyjádřil: »Čím je to, prosím, že zlým býti se daří tak dobře a dobrým býti tak zle!«

Kdo zde zvítězí, toť hrdinný jinoch.

Což jsou i nehrdinští jinoši? Ach — jsou! A jak mnozil! Jde po ulici student a druhý ho začne pokoušet, štipat . . . on se začne prát — to není hrdina; pouze ten, kdo dovede brzdit svou povahu, své zlé náklonnosti, to je hrdina. Hrdina je na př. ten, který pozoruje na ulici nějaký neslušný plakát nebo nemravný obraz ve výkladu, v tom okamžiku odvrátí zrak jinam. Dovedeš-li hned prosit za odpuštění, když jsi někoho urazil? — to bývá často hrdinství! Dovedeš-li zůstat počestným, i když je pokušení k hřichu sebevětší? — to je hrdinství!

A bez oběti?

Je to opravdu všechno velmi krásné! Býti charakterní — to bych také chtěl býti! Charakterně žít! — o to budu také usilovat. Což, ale nedala by se k tomu najít nějaká snadnější cesta? Což existuje k dosažení charakteru opravdu jen jediná cesta? Nějak laciněji, bez oběti by se to nedalo pořídit?

Věru, zde není možno žádné smlouvání. »Chce-li kdo za mnou přijít, zapři sám sebe a vezmi kříž svůj a následuj mne« (Mat. 16, 24) — praví Kristus Pán. Kdo chce býti s Pánem Ježíšem v jeho nebeském království, ten ho nesmí opustit ani na kamenité cestě kříže. Jen mi pověz, synu, co rozdávají dnes na světě »zadarmo«?! Nic, vůbec nic. Všimni si jen, jak se namáhají lidé, jak pracují ve dne v noci, jen aby si opatřili pozemskou výživu. Nuže, a ty by sis chtěl získati svůj veliký poklad, svůj charakter »zadarmo«, bez každé práce?

»Jak se tobě dobře vede!« — povzdechne si ne jeden mladík, když vidí, jak se jeho druh baví. Jak dobře je býti lehkomyšlným! Jakou radost může mít mladík, který stále běhá po zábavách, po plesích . . .

Ale, kdybys věděl, synu, jak se klameš! Kdyby ses mohl podívat do srdce, které stále hoví jen světským požitkům, co bys tam asi viděl? Myslíš, že radost, spokojenost — nikoliv, nýbrž prázdnotu a nucený úsměv. Pravdu má Písmo svaté: »Bezbožníci jsou však jak rozbouřené moře« (Is. 57, 20). Je zmltán vichřicí naruživosti a je úplně zachmuřen, ustane-li vichřice na chvíli.

Přečti si, jaký názor má o tom věhlasný anglický filosof, *John Stuart Mill*: »Kdo si nikdy neodepře dovolenou věc, od toho věru nemůžeme čekat, aby se dovedl zřít každé

zakázané věci. Nepochybujeme o tom, že přijde čas, kdy budou děti a mládež vychovávat k askesi a k sebezáporu a jako kdysi je budou učit, aby se svých přání dovedly zřici, aby nebezpečí odporovaly a bolesti dobrovolně snášely.«

Proto předpisuje katolické náboženství sebezapírání, cvičení vůle, askesi.

»Asketika? Brrr!« — pomyslíš si, neboť ti namluvili, že asketika znamená sebetrýznění, zničení radostí lidského života.

Přihlédní bliže! Původní význam slova »ἀσκησις« znamená »jemné vypracování«. Řekové rozuměli tím onu přípravu, onen trénink a život sebezapíravý, kterým se závodníci připravovali na zápas, aby skryté tělesné síly mohli v největší míře uplatnit.

Charakter je také výsledkem boje, zápasu, závodu. Jemné vypracování nás samých se nám nezdaří beze cviku, a naše svatá víra právě proto předpisuje cvičení v sebezáporu, aby nám tím pomáhala ve výchově charakteru.

Bez obětí a bez sebezáporu nemůžeme ani na světě dosáhnouti žádného většího úspěchu. A ty bys chtěl na polštářích pohodlnosti dospěti největšího zdaru: ušlechtilého charakteru?!

Zajisté víš, že když se někdo připravuje na závod, potřebuje dvojího tréninku. Na jedné straně den co den cvičí, že mu kosti jen praští. Dejme tomu, že se zúčastní veslařského závodu. Vstane časně zrána. Zajde pěšky k přístavu. Sedne si do člunu a vesluje a potí se celičký den. Opálený do černa, úplně zpocen, unaven vystoupí po třech hodinách ze člunu, aby to druhého dne začal znovu a třetího dne zase znovu, a tak se to děje celé týdny. Na druhé straně zase žije velmi umírněně a zdržuje se každého požitku. Zákusek ledva se odváží spolknout, jen aby neztloustl. Kouřit ne-

smí. Lihoviny pít tím méně. Každý večer si musí přesně v určitý čas lehnout atd. A proč je všechno toto sebezapírání? Pro malou zlatou medaili za první místo. A ty bys považoval za těžký boj pro získání *charakteru*?

A hled', je zde ještě zajímavá myšlenka. Každý přináší v životě oběti; rozdíl je pouze v tom, za co přináší oběti. Viděl jsi už na př. lakomce? Jak nařiká, jak si stěžuje! Máloco jí, chodí v roztrhaných šatech, nechodí na procházky, aby si neničil boty. Žije bez radosti a přátel. A proč to všechno? Aby si nashromáždil majetek. Lakomec obětuje svoji individualitu, svou radost a čest pro peníze — nuž, to již je přece obět! Což tedy není účelné přinášeti oběti pro cíle vyšší, stokrát vznešenější?

Hled' na hrabivce! Jak se shání den co den od rána do večera, nemá ani chvíli klidu. Proč? Pro peníze. Hled' na marnivce! Jak slepě vsadí svůj život v sázku, jen aby si získal jméno. Co se nabdí, co se naposkakuje a napotí ten, jenž je stále na zábavách! Dovedl by se takový aspoň zčásti tolik přičinit, aby pomohl svému spolublížnímu?

»V každém člověku se skrývá světec a zloduch« — pravil francouzský řečník *Lacordaire*. Ten zloduch i sám od sebe zesiluje a roste v tobě, i když oň nepečuješ; ale aby světec se stal v tvém nitru pánem, k tomu je věru potřeba vytrvalé, tiché práce, sebevýchovy.

Ano, bez boje to nejde. Kdo tvoří nějakou sochu, musí z hrubého mramoru mnoho odtesat, a kdo ze své vlastní duše chce vytvořit mistrovské dílo, ten musí neustále na sobě křesat. Krásná socha nemůže býti vytvořena za krátkou dobu, ale tím méně může býti někdo tak narychlo hotov se svým charakterem. K tomu je potřeba vytrvalé a plánovité práce! Ať je i tvým heslem heslo *Karla V.: Plus! Ultra!* Ještě více! Ještě dále!

Zeuxis byl jednou tázán, proč si dává tak záležet na vypracování svých obrazů? »Protože pracuji pro věčnost!« odpověděl. Synu, ty opravdu pracuješ pro věčnost, když pracuješ na své duši. Proto nikdy nepovažuj tuto práci za příliš velkou.

Mnich - krotitel zvířat

Mnoho jinochů by rádo zabilo draka v lese, jako Siegfried, ale s drakem zlých náklonnosti, který sídlí v jejich srdci, nemají trpělivosti zápasit. A při tom jak pozeňnaná by byla tato práce.

Opat jednoho starého kláštera otázal se jednoho večera jistého mnicha: »Co vše jsi dnes dělal?« — »Ó,« odvětil bratr, »tolik práce jsem měl dnes a každý den, že by mi vlastní síla ani nebyla stačila, kdyby mi milost Boží nebyla pomohla. Každý den musím krotit dva sokoly, dva jeleny, dva krahujce, jednoho červa musím přemoci, jednoho medvěda zdolati a jednoho nemocného ošetřovati.« — »Ale, co to mluvíš?« usmál se opat. »Vždyť v celém klášteře takové práce není!« — »Ale přece je tomu tak,« pravil mnich. »Ti dva sokolové jsou mé oči, na které musím vždy dávat pozor, aby na hříšné věci nehleděly. Dva jeleni jsou mé nohy: musím je střežit, aby mne nenesly do hřichu. Ti dva krahujci jsou mé ruce: musím je nutit k práci a k dobrým činům. Červ je můj jazyk: musím jej držet na uzdě, aby zbytečně a hříšně nemluvil. Medvěd je mé srdce: proti sebestásce a marnivosti musím stále bojovat. A ten nemocný — to je moje celé tělo, které musím chránit, aby ho citlivost nepřemohla.«

Náš boj proti nezřízeným pudům je taková krotitelská

práce a i ty, synu, a vůbec každý, kdo se chce státí charakterním, musí den ze dne takovouto práci vykonávati.

Mladík, jenž se stará o svůj charakter, nikdy nebude své chyby omlouvatí tím, že řekne »vše je marno, já mám takovou povahu, já jsem se už tak narodil«, nýbrž bude neustále pracovati na zdokonalení své duše. Opakuj si tedy častěji: I když je ve mně divá zvěř, budu ji krotití! Nebudu takový, jaký jsem se zrodil, nýbrž takový, jaký chci býti! *Wir sind hier, um zu werden, nicht um zu sein.* (Sailer.)

O svatém Kolumbánovi, misionáři Bavorů, vypravují velmi zajímavou legendu. Neměl nic kromě krotkého osla. Na apoštolských cestách ho všude provázal s malým zavazadlem na zádech. Jak tak jednou procházeli hustým lesem, vyřítí se najednou z houštiny medvěd a roztrhal osla. A co udělal svatý? Klidně zašel k medvědovi a položil mu zavazadlo na záda. »Nuže, bratře, roztrhal jsi mi osla, tak mi teď ty poneseš moje zavazadlo.« A hle, medvěd, který byl ještě zkrvavený, vzal pěkně zavazadlo na záda, a od té doby sloužil jako beránek svému novému pánu.

Nikdy si tedy nestěžuj, že jsi tak a tak náruživý, ohnivý, živý atd. Zkrot a zapřáhni do vlastního vozu rozrušeného medvěda. Vášně sama o sobě není ještě neštěstím, nýbrž je jím pouze nebrzděná vášně. Bez velkých vášní nemožno vykonati ani velké věci, tedy bez vášni by nebyli ani velcí lidé, ani svatí. Vášně je vítr, který duje nad mořem. Bez větru jsou plachetní lodi bezmocné. Ale i když vítr duje, to ještě nestačí. Vše závisí na tom, zda dovedeme vhodně zapřáhnout vítr do plachet úkolu, který jsme si vytkli, neboť neučiníme-li tak, převrhne nám naši loď. Katolická výchova charakteru nežádá, abys zlomil své vášně, nýbrž abys je moudře učinil svými spolubojovníky, svými pomocníky. Tedy nenaslouchej jejich radám, ale používej jejich síly, ne-

boť vášeň je sice špatným rádcem, ale dobrým pomocníkem.

Rozhodnost vůle umožňuje právě dobře využitá vášeň. Jen ten přemůže každou překážku, kdo »vášnivě« sleduje svůj vytčený cíl. Vášeň jsou ohnivé koně zapřažené do tvého životního vozu; nedržíš-li jich na uzdě, převrhnou tě do příkopu; držíš-li je však pevně, pak půjdou nádherně vpřed k tvému cíli. Každá vášeň je jako oheň: může býti požehnaním, ale také kletbou — jak píše Schiller ve své Písni o zvonu:

Wohltätig ist des Feuers Macht,
Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht.*

Ať máš jakkoliv prudký temperament, ať jsi zdědil sebevícе špatných náklonností (za které ani nemůžeš), neklesej na duchu, nestěžuj si. Učiň všechno k zušlechtění své duše, a pak si vzpomeň na velikou potěšující pravdu: *Facienti quod est in se Deus non denegat gratiam*, »tomu, jenž učini všechno, co může, Bůh neodepře své milosti«.

Vstal levou nohou

I v duši jsou povětrnostní změny. Někdy je tam podivuhodné jasno, oplýváš radostí; jindy — sám nevíš, proč — usadí se na tvou duši taková těžká, nepříjemná mlha. Někdy se ti tak daří práce, máš dobrou náladu. Jindy však deštivé počasí, nepříjemnosti, malá nemoc atd. ti úplně zkaží náladu. »Vstal jsi levou nohou,« říknou o tobě lidé; »mám špatnou náladu!« říkáš sám.

Věru, nálada nezávisí na nás, za ni tedy nejsme odpovědni. To však už záleží na nás, zda usilujeme státi se

* Blahodárná je ohně moc, krotí-li ji člověk a střeží.

pány špatné nálady a zda se dáme nebo nedáme zmitati v plnění svých povinností dobrou anebo špatnou náladou. Ano, když máš dobrou náladu, využij jí, neboť tehdy jde vše mnohem snadněji! Ale kdo se jen tehdy učí, když má dobrou náladu, ten nikdy nevykoná důkladně svou práci. A hlavně, co bude s ním později, když zanedbá povinnosti svého povolání s tím odůvodněním, že prý neměl k tomu nálady? Kdo tedy nemá k něčemu nálady, ať si ji udělá! Ať se přinutí k práci, ať se mu to líbí nebo ne! Nic naplat! To je má povinnost, proto to udělám.

»Ale zač stojí takováto práce?« tážeš se. Zač? Bude mít tu ohromnou cenu, že tě navykne plnění povinností. Navykne tě, že nálada nebude poroučeti tobě, nýbrž ty náladě. A pak nejen při práci zůstati pánem nálady, nýbrž také ve společenském styku a chování! I když máš špatnou náladu, nedávej to najevo svým nejbližším, zvláště ne drzým chováním, kyselou tváří, projevem nespokojenosti. Jak často se již bylo stydět lidem pro taková urážlivá slova a unáhlené skutky, které vykonali neuváženě pod vlivem špatné nálady! Jak často zarazí naše rty unáhlená slova, o kterých teprve později poznáváme, že jiné urazila. »Ale vždyť jsem to nechtěl! Vůbec jsem se nenadál, že to z toho vzejde!« Ovšem, teď již je pozdě litovat!

Skutečná velikost lidské duše se ukazuje v neštěstí, v nebezpečnosti, v ranách osudu. V neštěstí důvěřovati, vzdorovati mu se vzpřímenou hlavou, neklesnouti, to je vlastností pouze dubů, skal a silných duší! Ale totéž platí také o přemáhání špatné nálady.

Ve velkých tmavých hloubkách moře, kam nikdy nepronikne paprsek sluneční, kde příroda ztrácí svou barevnost, kde se teplota věčně pohybuje kolem nuly, kde obsah vzduchu ve vodě řídne, kde je cítit ohromný tlak spousty vod,

v tom tmavém hrobě oceánu — zajímavé! — žijí světelné ryby. Ze světelné energie slunce, z pramene záře sem sice nedospěje nic; tuhnoucí temnota zahaluje zde všechno, a hle, moudrost Boha Stvořitele se nádherně postarala i o toto temné místo: jsou ryby, které si samy svítí. Některým se lesknou po stranách světelné žlázy jako nějaké perly; jiné zase mají na temeni hlavy jakoby světelnou čočku, která sbírá světlo žláz a zmnohonásobujíc je, vyzářuje je do tmy jako reflektor.

Hle, i v nejtemnější mořské hloubce se vyskytuje zářící život! Je-li tvá duše v pořádku, nebuď nikdy bez dobré nálady, zachmuřený a ztrápený. Nevstávej nikdy »levou nohou«. Přemáhej svou špatnou náladu. A buď hlavně tehdy pramenem života, radosti, jasna, světla, i kdyby se snad doma byl spustil černý závoj skleslosti, hmotných starostí a tisíce jiných nesnází na duši rodičů.

»*Post tenebras spero lucem*« (Job. 17, 12). Po zatemnělých dnech přijdou znovu dni světlé; po špatném počasí přece zase zasvítí slunce.

»Nemám štěstí!«

Nejeden žák si povzdychne, když při odpovědi ulovil pětku: »Je to marné, nemám štěstí!« Když však některý z jeho spolužáků krásně postupuje, hned je hotov s úsudkem: »Ovšem! Ten má vždycky štěstí!«

Zdar však není pouze věcí štěstí a kdo od štěstí očekává výsledek, ten věru čeká s otevřenými ústy na pečené holuby.

Což ty nemáš celý pracovní zástup, který pro tebe pracuje? Máš přece dvě svalnaté ruce, deset dovedných prstů, neznavené nohy, jasně vidoucí oči, naslouchající uši — to

všechno je připraveno pro tebe pracovat! A pak tam máš svou vzdělanou, jasně myslící hlavu, tu podivuhodnou ústřední kancelář s telefonním a telegrafním zařízením, kde se přijímá a vyřizuje každou minutu na sta telegramů všech pěti smyslů. Co tedy ještě čekáš na cizí pomoc? Ze ti Frantik bude napovídati při dějepisu! Nebo že ti teta nebo strýc pomůže do toho neb onoho úřadu! Kdo takto počítá již v mládí, ten nebude k prospěchu národu ani společnosti.

Mohamedáni mají zajímavé pořekadlo: »Celý svět patří Bohu; smělym lidem jej však dává v nájem.« To jinými slovy znamená, že mladíku nepřísluší nečinné očekávání štěstí nebo shon po protekci, nýbrž svůj budoucí osud si musí tvrdou prací ukovati, jak to řekl Horatius: »*Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit.*« V životním boji zvítězí pouze ten, kdo si vítězství pevně předsevzal a po případném nezdaru (jemuž se nikdo nevyhne) dá se s dvojnásobnou usilovností do práce.

Tedy hlavní věcí není štěstí, ba ani snad skvělé schopnosti, *nýbrž svědomitá a vytrvalá práce!* Běh životního moře je přeplněn smutnými ztroskotanci skvělých schopností, kterým chyběla silná vůle, smělost a vytrvalost; zatím co jiní s menšími schopnostmi, ale pevnou a vytrvalou vůlí plnými plachtami uhánějí k cíli.

„Zkoušel jsem, ale nezdařilo se mi to!“

Mnohá malomyslnost a skleslost pochází odtud, že mnozí si spletou pevnou vůli s přáním. Mnoho jinochů si stěžuje: »Už jsem se častěji pokoušel zbavit se této neb oné chyby! Už jsem se nejednou chtěl napravit! Častěji jsem chtěl to nebo ono! — marně, nepovedlo se mi to!«

Ve skutečnosti však to ani nechtěl, ani nezkoušel, jen si to pěkně myslil, že tak a tak to napříště bude; řekl si »rád bych se polepšil«, avšak neučinil nic. Mezi »rád bych« a »chci« je ohromný rozdíl! První je namalovaný voják, kterého se nikdo nelekne (tím méně tvé vlastní chyby); druhé je světová velmoc, která může v tobě zničit každou chybu.

Jednoho krásného májového odpoledne učil se u okna jistý žák, a jak tak — nic netuše — seděl, přiletěl mu oknem na stůl chroust. Chudák chroust spadl právě na záda. Jinoch teď pozoroval, co se stane. Chroust se točil, házel, vrtěl — ale na nohy se postavit nemohl. (To je to »rád bych«.) Ach, zůstanu-li tak ležet, zahynu hladem nebo mne někdo zašlápne! — myslí si pak chroust. Teď s velkou těžkostí roztáhne tvrdé krovky, na kterých ležel, roztáhne také svá červenohnědá měkká křídla, bzučí, vrtí se . . . Už se obrací na bok . . . nu, ještě dál . . . musím, musím, sice zhynu . . . konečně je na nohách . . . a v tom okamžiku odletí, vítězně vzletí do výšky, k novému cíli. (To je to »chci«.) Chroust odletěl, ale můžeš se od něho naučit, jaký je rozdíl mezi matným »rád bych« a vítězným »chci«.

»Zkoušel jsem, ale nepodařilo se mi to!« Prosím tě, nehněvej se, když ti upřímně řeknu: Není pravda, nezkoušel jsi to. Jsi jedním z těch polovičatých lidí (kterých je na světě hodně), kteří se neodvážejí ocelovou pěstí zasáhnout do svých náruživostí, bez čehož se však nemohou vyprostit z úzké posady svých smyslových žádostí.

»Zkusil jsem to.« Ale proč jsi se tedy stále ohlížel po zakázaném ovoci, kterého ses chtěl zřící? Víš to ze smutné zkušenosti, jaká byla trpká pachuč toho ovoce — a přece toho lituješ! Proč jsi den ze dne slevoval se svých dobrých předsevzetí, která sis s velikým nadšením určil?

Zda by byl Kolumbus objevil Ameriku, kdyby ho jeho

prvé nezdary byly znechutily? Jak chodil z krajiny do krajiny a žebрал, jen aby si k své cestě získal dostatek hmotných prostředků! Všude se mu vysmívali, považovali ho za dobrodruha a blouznivce, ale on fanaticky vytrval u svého cíle. Měl dostatečné příčiny k tomu, aby věřil, že kromě známého světa nemůže být všechno jen moře, že tam musí být ještě země; a vydal se na dalekou plavbu, ačkoliv jeho vrstevníci mysleli, že se s ním už nikdy neshledají.

Nil tam difficile, quod non solertia vincit, »není takové překážky, kterou by dovednost nepřemohla.«

Tvoje heslo at je stejné s heslem holandské provincie Zeelandu, které je vepsáno v znaku této provincie. Tato provincie leží z větší části pod hladinou mořskou. Má také stále co činit s mořem. Byla už nejednou zalita vodou, ale na jejím odznaku jsou přece vítězná slova: *Luctor et emergo!* »Zápasím a vynořuji se!«

Valde velle!

Valde velle! »Rázně chtít!« Krásná dvě latinská slova. Výstižně vyjadřují cestu charakteru. Charakter nevychází ze zženštilých povzdechů, nýbrž z plánovité vytrvalé sebevýchovné práce a z využití každé duševní energie. Jako zvolal sv. František Saleský, když papež prohlásil Františka Xaverského za svatého: »To je třetí svatý František. Já musím být čtvrtým!« A dostal svému slovu. Ale věru k tomu by nebylo stačilo chvilkové nadšení. Mnoho jinochů by mnoho věcí »chtělo«, »dobře by bylo, kdyby to bylo tak a tak«, avšak nedělají nic. Dobře si to promyslet, s odvahou se do toho dát a pevně vydržet — to je cesta charakteru.

Je neuvěřitelné, čeho všeho je schopen člověk, když se naučil rozhodně a *vytrvale chtít*.

V nás dřímají veliké síly. Jsou mnohem větší, než bychom si myslili — ale jsou-li spoutány. Musíš věřit, že se v tobě skrývají veliké síly a hned se vymani ze svých pout. Tedy každou práci začínej s touto myšlenkou: Tohoto cíle docela jistě dosáhnu! Kdo neochvějně nevěří ve vítězství, toho vůle je slabá a práce jeho bude bezvýsledná. Cokoliv je člověk povinen udělat, to vše také udělat může.

„Pryč s Alpami!“

Jaké neuvěřitelné těžkosti dovede přemoci silná mužská vůle, na to najdeme vhodný příklad v životě *Napoleonově*. Když si podroboval postupně království a národy, řekl mu někdo, že jeho armádě stojí v cestě Alpy. »Tedy pryč s Alpami!« — řekl klidně. A v krajích, kde byla dosud cesta nemožná, dal vystavět známý Simplonský tunel. Ohromně silná vůle! A kdyby se tato ocelová vůle byla sdružila i s podobnou dobrotou duše a byla by přemohla přílišné sobectví, věru by se tento veliký duch nikdy nebyl dožil své smutné tragedie. Silně chtít však se můžeš od něho naučit. Na bráně jednoho středověkého hradu se čte toto jediné slovo: *Decrevil* »Rozhodl jsem se!« Musel v tomto hradu bydlet muž neobyčejně pevné vůle, který si toto nádherné heslo vyvolil! »Rozhodl jsem se — a není žádného ústupku! Ať se stane, co se stane, musím to učinit!« I ty musíš nejdříve vidět jasně svůj cíl. Ale když sis jednou něco předsevzal, pak: smrt nebo vítězství!

Chceš být červem, který se plazí po zemi, nebo orlem? Chceš se věčně plaziti v prachu, zmítati se nečinně, anebo chceš se jako orel vznést do jasných výšin? Život korunuje jen hrdiny; snilkům a zbabělcům posadí na hlavu čepici

šaškovskou. *Ad augusta per angusta*, do výšky vedou úzké a těsné cesty.

Jenom si stále nestěžovat, že beztoho jsem slabý, že beztoho se mi to nepodaří!

Proti osudu

Pod obraz každého velikého člověka mohli bychom napsat slova: »Dovedl chtít!« Sv. Tomáše Akvinského se tázala jeho sestra: »Co mám činit, abych došla věčného spasení?« — »Chtěj ho dojít!« byla krátká odpověď.

Nesluší se jinochu, aby se zbaběle vyhýbal těžkostem, nýbrž aby se směle zahleděl do očí překážkám, které se mu staví v cestu. Ať je nebe jakkoliv zachmuřeno, jednou přece zasvíti slunce! A ať je jakkoliv tuhá zima, jednou přece přijde jaro!

Mladý nesmi nikdy býti skleslý. Mladým přísluší práce, starým odpočinek. Jenom se nezaleknout! A směle se postavit proti těžkostem. Člověk si často myslí, že úkol je mnohem těžší, než je ve skutečnosti. A dobře to vystihuje jedno anglické přísloví: Nikdy neprší tak silně, jak se nám to oknem zdá!

Jen si přečti, jak moudře smýšlel o této otázce již pohan Seneca. »Adversarum impetus rerum viri fortis non vertit animum — píše (Prov. 2); neštěstí nemůže zlomit smělého muže. »Calamitas virtutis occasio est« (Prov. 4, 6); neštěstí může být příležitostí k ctnosti. »Ignis aurum probat, miseria fortes viros« (Prov. 5, 8); oheň zkouší zlato, neštěstí pak silného muže.

Dějiny velikých mužů nám slouží za příklad. U mnohých se zdá, jako by se všechno proti nim bylo spiklo.

Tisíce a tisíce překážek se stavi jejich plánům v cestu, ale oni těm těžkostem čelili svou pevnou vůlí — a zvítězili. Kde je věčné jaro a příroda je věčně příznivá, tam žijí změkčeli a neenergičtí lidé.

Už jsme se zmínili, jakou kalvarii musel procházeti Kryštof Kolumbus se svými plány po evropských dvorech královských celých 18 roků a jak mnohými intrikami proti němu pracovali. A jeho ideálnímu nadšení a silné jeho vůli se nakonec podařilo přemoci všechny zloduchy a mohl se ujmouti svého velikého plánu: zámožské plavby. Viš, kolik mu tehdy bylo let? Padesát osm! Jiní lidé v takovém věku už odcházejí na odpočinek. On tehdy teprve mohl zamířit k svému velikému životnímu cíli!

Beethoven, veliký hudební skladatel, již byl úplně hluchý, když skládal své největší dílo.

Tedy nebuď pesimistou! Neříkej: »já se marně o cokoliv pokouším, mě pronásleduje osud, mně se nic nedaří.« Neopakuj — co mnozí říkají: »Kdo má štěstí, tomu se i vůl otelí, kdo však je nešťastný, ten si vždy přerazí nos.« Nuže, když tě osud pronásleduje, zahleď se mu vzdorovitě do očí! Neslož nečinně ruce v klín. Ze »hloupému přeje štěstí« — tím se jen leniví a neschopní těší, jako by tím chtěli říci »já však jsem velmi moudrý«. Lidé jsou tak ješitní, že za příčinu neštěstí, které je stihne, pokládají vždy druhého, nikdy ne sebe.

Poslouchej jen, jak běduje lenoch, když některý snaživý žák dobře odpověděl: »Samozřejmě! Vždyť včera poslali jeho rodiče třídnímu šunku. Nu ovšem, kdybychom my také měli šunky . . .« To by však nikdy neuznal, že ten druhý je snaživý, a proto dělá pokroky, on však je lenivý, a proto zaostává.

Slyš jen, jak si stěžoval jeden obchodník druhému: »Nu

ovšem, když člověk nemá na tváři kůžil Když se neleká ani malých, ani velkých krádeží . . . « To však nikdy nechce uznati, že ten druhý je snad pihnější, zručnější a nemá tak velké požadavky jako on; nechce uznati, že tomu druhému se daří lépe pro jeho ctnosti a nikoliv pro jeho hříchy; on však že upadá ne proto, že je snad poctivý, nýbrž spíše proto, že je nezručný, pohodlný, lehkomyšlný a o svůj obchod se málo stará.

Proslulých třináct

Když se Francisco Pizarro, podmanitel Peru, dostal na své cestě do vážného nebezpečí, takže všechno jeho mužstvo bouřlivě žádalo, aby se vrátil, postavil se mezi své muže a řekl: »Od této čáry na sever čeká vás pohodlný a bezpečný život, ale také chudoba a nízké postavení; odtud na jih čekají na vás tvrdé boje a strasti, ale dojdeme-li svého cíle, pak nás čeká bohatství, moc a sláva. Tak si vyberte!« Většina se dala na sever, pouze 12 mužů se postavilo vedle Pizarra. A těchto proslulých třináct (los trece de la fama) dosáhlo, po mnohých strastech sice, svého cíle, neboť se nezalekli boje.

Tedy nikdy neztratit hlavu, ať tě stihne sebevětší neštěstí! Některý člověk je v životě opravdu mnoho zkoušen, neštěstí ho v pravém slova smyslu pronásleduje. I kdybys ty byl jedním z těch, budiž! Jenom nikdy neklesat na mysli. Pracovat a nikdy neupadnout v zoufalství!

Ti dospějí v životě nejvýš, kteří stále s veselým duchem a s usměvavou tváří plní své povinnosti. Když se jim dobře daří, tož se v tichosti těší; neštěstí snášejí mužně a přijímají radu římského básníka:

*Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis.**

Řekneme, že někdo by přišel o své postavení, o své zaměstnání. Je to veliké neštěstí. Ale nezoufat! Což není žádného jiného místa pro tebe na tomto světě? A zda víš, co chce tím Bůh, že tvou životní dráhu najednou nečekaně přerušil? Zda tě nechce právě tím přivést na pravou cestu, k tvému skutečnému povolání, jako blahoslaveného *Edmunda Campiana*, příznence anglické královny Alžběty. Byla velká slavnost a Campian musel před hosty předvést svou podivuhodnou jízdu na koni. Při tom spadl s koně a místo potlesku dostalo se mu posměchu. Campian na to šel do sebe, poznal své pravé povolání, stal se jezuitským misionářem a obětoval svůj život jako mučedník pro Krista. Bez tohoto »neštěstí«¹ byl by snad svou duší zaplatil své vysoké postavení.

Jaká to nesmyslná hloupost, když se někdo před zkouškami života vrhne do smrti! Ať stihne člověka jakékoliv neštěstí, jakákoliv katastrofa nebo hanba, pokud žije, má vždycky možnost z toho vybědnout nebo to napravit. Nešťastný sebevrah se však zbaví této jediné možné nápravy a své hříchy dovrší ještě strašným činem sebevraždy. *Palma sub onere crescit*, zavěsíme-li na palmu nějaké zatížení, roste tím lépe. Nevím, zda je pravdivá důvěřivost starých, ale vím, že člověk silné vůle nejen neklesá pod ranami osudu, nýbrž staví si z nich schodiště k dalšímu pokroku.

Julius Caesar zakotvil v Africe. Když vystupoval z lodi, klopýtl a spadl na zem. Pověřiví průvodcové jeho se shlukli a šeptali si »omen«, viděli v tom špatné znamení. Caesar se však vtípně vzpamatoval. Rozevřel své paže a s velkým

* Hled' zachovati stejně klidnou mysl v neštěstí jako ve štěstí!

pathosem zvolal: »*Amplector te, Africa!* — »Objímám tě, Afriko!« Hle, i z nehody si ukoval zdar.

Zápas, strádání není pouze »zlo«, nýbrž také pramen hrdinské zdatnosti. Kdyby nebylo pokušení, nebylo by ani sebeovládání. Kdyby nebylo zkoušky, nebylo by ani vytrvalosti. Kdo zápasí, ten sílí. *Dante* napsal své nádherné dílo »*Divina Commedia*« ve vyhnanství a v největší bidě. *Schiller* psal v nemoci svá nejznamenitější dramata, *Mozart* ukončil své »*Requiem*« v trapné nemoci.

Ani řece by neprospělo, kdyby z každé jikry byla velká ryba; ani zahradě by neprospělo, kdyby z každého květu byl plod; a ani člověku by neprospělo, kdyby se mu podařilo všechno, do čeho se dal. Nezdár nás učí pokoře, zatím co neustálým zdarem se zpyšní. Člověk všechno na světě snese kromě toho, aby se mu věčně dobře dařilo:

Alles in der Welt lässt sich ertragen,
Nur nicht eine Reihe von guten Tagen.* (Goethe.)

Nebezpečí zdaru

Ovšem, vím také, že lidská přirozenost se s větší radostí podjímá další práce, když se jeho námahy potkaly se zdarem, a když se někomu nikdy nic nepodařilo, ten věru snadno ztratí chuť k další práci. Je sice samozřejmé, že úspěch a uznání dobře hoví jinochům, ale přece tě chci zvláště upozornit, abys příliš nespolehal na své případné úspěchy. I nezdár může sice zničit chuť k práci, ale domýšlivost neb uznání, jehož se nám příliš brzy dostalo, může zavinit úpadek mnohem vážnějších schopností.

* Všecko na světě lze snést, jenom ne řadu dobrých dnů.

Některý jinoch, jenž zdařileji zahrál na housle, bývá od rodičů nebo od hostů na večeři pozvaných oslavován jako nový Mozart. Ovšem takovému jinochu více není třeba, hned se cítí nějakým nadčlověkem a chová se, jak se podle jeho zdání sluší chovati geniovi: je podivín, nepoddajný, nic mu neimponuje, všechno odsuzuje, a hlavně ničemu se neučí. »Vždyť on těži ze svého nadání!«

Nevím, synu, zda už i tobě nehrozilo nebezpečí takové nekritické pochvaly a zda tě nevyhlašovali za světoznámého umělce na housle, na klavír nebo za malíře atd. Jen o to bych tě prosil: dal-li ti Pán Bůh opravdu nějaké vlohy k tomu neb onomu umění, pak je pěstuj a vzdělávej se v tom směru, jak jen můžeš — ale neztrácej při tom zdravého úsudku! Nenamlouvej si, že se v tobě skrývá světoznámý básník nebo hudební skladatel a že proto nemáš zapotřebí učit se věcem jiným. Pěstuj sice především své umělecké sklony, ale snaž se při tom zaopatřit si i jiné zaměstnání, z kterého bys mohl v budoucnosti žít, a nespolehej jedině na své schopnosti. Neboť v dospělém věku zkusíš, že svět je věru plný umělců průměrných schopností, a věru průměrné schopnosti se na umělecké dráze nedovedou tak uplatnit, aby celou svou existenci na nich mohli založit. A — přiznejme se k pravdě — lidstvu se více prospěje párem dobře udělaných bot než nějakým svazkem spletených veršů, nebo nějakými nepochopitelnými futuristickými čmáráními.

Kde je Asie?

Když se tedy nesmíš příliš vychloubati schopnostmi, které jsi od Boha dostal, co máme říci o mladících, kteří neznají míry ve vychloubání se svými »vědomostmi«? Není nic tak

směšného, jako když se nějaký sextán anebo septimán začne vychloubat svými »vědomostmi«. Co všechno už prý ví! Profesor je mu »nula« a učebnice »blbost! On už ví tolik, že může být už nevěrcem!

Ještě dnes se směji, když si vzpomínám, jak se jednou spálil takový »osvícený« student. Byla oprava latinské úlohy v VI. třídě. Práce záležela v tom, že profesor diktoval latinské věty, které bylo třeba po krátkém rozmyšlení přeložit do sešitu. A ten můj »moudrý« kamarád měl takovéto věty ve svém sešitu:

Hannibal ante portas = Hannibal, předtím vrátný...
Caesar militibus omnibus in Galliam venit = Caesar přišel se svými vojáky do Gallie omnibusem...
Conticuerunt omnes intentique ora tenebant = Všichni zmlkli a namočili své nosy do inkoustu...

A byla tam ještě jedna věta, kterou si ani profesor nemohl vysvětlit, jak mohla být tak přeložena. Latinský text byl známý začátek horákovské ódy k Maecenovi: »*Maeccenas, atavis edite regibus!*« (»Maeceno, pocházející z královských předků!«) A v jeho sešitě to bylo takto: »*Mě sniž k večer, pták však bude jisti z králů.*«

— Prosim vás, Pecko, co jste to zde napsal?

— Já, pane profesore? Já jsem přeložil text doslova.

— Který text?

— Nuž, ten, co jste ráčil diktovat: *Me cenas, at avis edit e regibus!*

Na ten ohromný smích, jímž vybuchla celá třída, jsem nikdy nezapomněl. Ale ani náš Pecka se už potom nechlubil svými vědomostmi!

Jaký nepatrný kus vědy mohl do sebe vsáti malý žákovský mozek z té ohromné a obsažné lidské vědy!? Jak docela jinak zní projev světoznámého přírodovědce, *Newtona*, kte-

rý i po svých badáních a úspěších řekl o sobě, že jeho práce znamená pouze tolik, jako kdyby byl někdo sbíral hlemýždě na břehu nesmírného oceánu pravdy.

»Co si myslí svět o mé činnosti — píše — to nevím; ale mně samému se celá má vědecká činnost zdá, jako bych byl býval dítětem, jež si hraje na břehu mořském: snad jsem časem našel hezčí kaménky nebo škeble než moji spoluhráči, zatím co oceán pravdy zůstal přede mnou vždy zastřen.«

Bylo by záhodno, kdyby si ti mali obři uvážili, co řekl skromně *Walter Scott*, velký anglický vědec a spisovatel, po své neobyčejně pilné a plodné práci, která trvala celá desetiletí: »Na mé životní dráze mě vždycky trápila a mně překážela moje vlastní nevědomost.«

Hle, čím je někdo moudřejší, tím je skromnější; neboť čím více se učí a čím více ví, tím jasněji vidí, jak neuvěřitelně málo ví i ten nejučenější člověk. Ne nadarmo řekl *Sokrates*: »Vrcholem lidské moudrosti je, abychom věděli, že nic nevíme.« A *Seneca* píše takto: »Mnozí by se byli stali moudrými, kdyby se nebyli domýšleli, že jimi již jsou.« A jedno maďarské přísloví praví, že »kdybys měl rozum, nechlubil by ses jím«.

Viš, že o slepici, která mnoho kdáká, ale při tom snáší málo vajec, se říká: *Viel Geschrei, wenig Ei*. A starý německý kazatel *Abraham a Sancta Clara* to řekl takto: »Stultus und Stolz wachsen auf einem Holz.«

Alkibiades se jednou chlubil před svým mistrem *Sokratesem*, že má velký majetek v okolí Athén. *Sokrates* vzal velkou mapu a řekl: »Ukaž mi, kde je Asie?« *Alkibiades* ukázal velký kus země. Dobře. »Teď mi ukaž Řecko.« Ukázal je, ale jaká to byla malá země vůči Asii! »A kde je v Řecku *Peloponesos*?« *Alkibiades* jej sotva našel, tak byl maličký.

»A kde je Attika?« To byl pouze jediný bod. »A teď — řekl Sokrates — ukaž mi, kde máš své rozsáhlé majetky v okolí Athén?« A věru, těch nikde na mapě nenašel.

Jen si nemyslí, synu, že máš nějaké velké duševní vědomosti, když i nejmoudřejší člověk sotva si dovede přivlastnit maličký bod, jediný prášek z ohromného pokladu vědomostí ve světě. A nechovej se tak, jako bys ty byl středem všeho, když jsi přece v porovnání s nesmírností světa pouze maličký prášek, který jest sotva mikroskopem vidět! Toho však, jenž se svými vědomostmi vychloubá, taž se skromně: »Pověz mi, kamaráde, kde je Asie?«

„Půjč mi, prosím tě!“

Velikou zkouškou pro charakter jímocha je také to, jak si zaopatřuje, jak šetří a utrácí peníze. Počínej si v životě tak, aby sis nikdy nemusil půjčovat peněz. Neboť těžko se splácí. Neb aspoň ten, kdo ještě sám nevydělává, nýbrž žije z výdělku jiných, ať si nikdy nic nevydlužuje. Připravuje si vlastní zkázu, kdo si zvykne vypůjčovat. Dluh rodí špatné plody. Lež, nízké touhy, klesání vlastního sebevědomí, dvojitá tvářnost — to všechno pochází z toho. Na upřímnou otevřenou tvář vrývá čas vrásky. Nožem řeže poctivé lidské srdce. (Jerrold.) Kdo dělá dluhy, stane se do určité míry otrokem: zaprodá svou svobodu. Když jsi nezaplatil v určitý čas, bojiš se setkat se svým věžitelem! Když se tomu přesto nemůžeš vyhnouti, lžeš a musíš se při tom ponižovat. Jdi raději o hladu spát, než aby ses s dluhem probouzel. Neboť dobře dí příslovi: »Prázdny pytel nemůže státi rovně«, a »Na hřbetě dluhu jezdí lež«.

Kromě toho spočívá na vypůjčených penězích zřídka po-

žehnáni. Je fakt, že lidé zacházejí s půjčenými penězi lehkomyšlněji než s penězi, které si vydělali v potu tváří. Nepůjčuj si od nikoho a sám také nepůjčuj snadno jinému peníze.

Když se na tebe rozhněvá přítel, jemuž jsi odmítl půjčku, nelituj toho; nebyl to asi cenný přítel. Neboť opravdu dobrého přítele nesmiš tím, že si od něho něco půjčíš, uváděti do poměru, který je mezi dlužníkem a věžitelem. Vypravuje se zajímavá příhoda o starém perském mudrci, kterého se jednou zeptal mladý derviš: »Co mám dělat? Lidé mne stále vyrušují. Vždycky mě připravují o nejcennější chvíle.« Stařec mu takto odpověděl: »Chudým půjč něco, od bohatších si vypůjč něco, a uvidíš, nikdy k tobě více nepřijdou.«

Kolikrád krádežím, podvodům, zpronevěrám a sebevraždám se mohlo zabrániti, kdyby dotyčný v mladém věku nebyl lehkomyšlně zacházel s penězi!

Đábel peněz

Za řádných poměrů, před světovou válkou, nepřišli žáci s penězi valně do styku. Rodiče vydělávali, oni také za ně vydávali, žáci měli v kapse nanejvýš několik korun k volnému použití.

Dnes však žijeme v mimořádném období. Bláznivý shon po penězích, onen neblahý hlad, »auri sacra fames«, už mnohé studenty zotročily. Mladí studenti spekulují, honí se po penězích, a nedávno spáchal sebevraždu jistý peštský oktáván, který nebyl s to zaplatit své bursovní ztráty. Strašná tragedie! Proto pokládám za časové nadhodit také několik myšlenek o penězích.

Chtěl bych, abys měl správné názory o ceně peněz. Bez

peněz žiti není možno, toť jisté; ale zase žiti pouze pro peníze, není lidský život, toť také jisto. Shon po penězích nemůže být hodným cílem lidského života, poněvadž peníze jsou pouze prostředkem k získání vyššího výběru. A když — bohužel — i dnes mnozí se klanějí zlatému teletu, jako činili židé v poušti, a když dnes v mnohých společnostech tak odhadují člověka: »Hle, ten má auto a 1000 jiter půdy,« prosím tě, synu, před tebou ať má větší cenu, když se řekne: »Hle, to je od hlavy do paty poctivý člověk!«

Jistý boháč se takto vyjádřil na svém smrtelném loži: »Čtyřicet let jsem pracoval jako otrok, abych si dobyl majetku, zbytek svého života jsem pak vynaložil, abych svůj majetek strážil jako nějaký detektiv — a co jsem za to všechno dostal? Stravu, byt a šatstvo.« Pravdu má *sv. Bernard*, když píše: »Majetek si získáváme s velikou námahou, se starostmi jej strážíme a s bolestí jej ztrácíme.«

Což není dovoleno shromážďovat si majetek ani poctivým způsobem? Zřejmě je dovoleno! Avšak, kdo má v rukou velký majetek, ten může vůči svým trpícím spolubližním tolik dobra konati, že ho není možno omluviti z hříchu, když dobro to nekonal! Toť krásná nauka Pána Ježíše, že velký majetek možno nakupiti do jedné ruky pouze tehdy, když ho použijeme k ušlechtilé dobročinnosti. Nemusíme proto býti ještě komunisty, nemusíme popírati právo na osobní vlastnictví a přece uznáváme, že ohromné soukromé vlastnictví dnešní doby nemohl shromáždit dotyčný jedinec sám; spousta dělníků jej skrápěla vlastním potem, tedy tento majetek třeba také obrátit k společnému dobru, k dobru lidstva. »Noblesse oblige«, »urozenost zavazuje«, toto pořekadlo mnozí znají a mnozí je také zachovávají. Ale také »bohatství zavazuje« — zavazuje k pomoci, k rozdávání. Vpiš si do duše vážná slova císaře *Konstantina Ve-*

likého: »Cisařem býti, je věc osudu; když tě však osud posadil na panovnický trůn, snaž se to místo důstojně zastávat!«
· Zvláště tě prosím, synu, kdyby ti Pán Bůh byl dal bohaté rodiče, snaž se co nejdříve zasít do svého srdce křesťanské sociální smýšlení. »Srdce mnohem dříve ztverdne bohatstvím, než vejce vroucí vodou.« (Börne.) Ty, synu továrníka nebo nějakého veľkoobchodníka, pomysli si jen na to, že zatím co do pokladny tvého otce se každý měsíc hrnou veliké příjmy, musí se sto a sto horníků za to potit u slabého světla kabance pod povrchem zemským, a kolik dělníků musí stát u rozžhavené peci a u kol strojů a jak mnozí bývají při té těžké práci stíženi dokonce nejednou nehodou! A na všechny ty právě tak čekají doma jejich rodiny, manželky a děti, jako i ty, ale kterým doma často chybí i sousto chleba, jež by mohli vložit do úst! Když takové myšlenky žijí v tvé duši, najdeš si už i nyní způsob, abys jim podle možnosti zde onde pomohl, a tím spíše se v tobě zakoření vážná myšlenka — která je, žel Bohu, dnes tak řídká mezi majetnými! — že velký tvůj majetek ti byl od Boha pouze propůjčen a jednou ti bude vážné účty vydávat, jak jsi s ním nakládal. Věř mi, synu, kdyby se toto smýšlení zakořenilo v duších lidí majetných — je to ovšem typická křesťanská nauka! — dala by se ona tak nebezpečná a úplným převratem hrozící sociální otázka za jediný den rozřešiti. Proto se těš z velkého užitku, plynoucího z majetku, abys mohl mnoho poskytnouti své vlasti. A netoliko vlasti, nýbrž také svým spolubližním.

Jistého bohatého muže, který se z největší chudoby probojoval k velkému majetku, se tázali, jak mohl nashromáždití tolik jmění. Odpověděl: »Otec mi dobře vtloukl do hlavy, abych si nehrál dřívě, než dodělám svou práci, a abych nevýdával peněz dřívě, než je vydělám.«

Slova na pohled prostá, ale skrývající v sobě velkou moudrost. *Nepromarnit zbytečně takových peněz, kterých jsi sám nevydělal!* Pokud je člověk odkázán na peníze jiného, není samostatný, není mužem. U studentů to ani jinak býti nemůže. Je přirozené, že žijí z peněz svých rodičů. A proto ať si pamatují, aby ani jeden dvacetník zbytečně nevyhodili. Podobně nekupuj nic na úvěr, t. j. nevydávej peněz, které teprve zítra nebo pozítří budou tvé.

Utrácej vždy méně, než jaký máš důchod. Mnozí jsou nespokojeni ne proto, že nemají důchodu, nýbrž proto, že své požadavky nedovedou zmírnit a nechtějí uvěřit slovům, která Walter Scott vložil do úst jedné své historické osobnosti: »Více duší popravil tupý peněz, než kolik jich popravil ostrý meč.« A zase lidé s průměrným výdělkem dovedou poctivě, beze starosti žít, znají-li umění spořivosti.

Je mnoho jinochů, kteří s penězi zacházeti nedovedou. Jdou-li mimo cukrárnu nebo mimo fotografický sportovní závod neb obchod se známkami a mají peníze v kapse, nedovedou si poručiti. Takovým neprospějí v dospělém věku ani milionové důchody; nikdy nebudou spokojeni a peněz nikdy mítí nebudou, neboť každý majetek v jejich rukou roztaje jako sníh na slunci.

Jak se chytají opice

Zda víš, jak chytají černoši opice? Velmi duchaplně! Přivážou pevně ke stromu měchýř, do kterého je nasypáno rýže, pochoutky opic. V měchýři však je jenom takový otvor, že se tam vejde pouze ruka opice, ale když si opice nabere hodnou hrst rýže, nedovede ji úzkým otvorem vytáhnouti. A v tom okamžiku se ze skrytého místa objevi

škodolibá černá tvář, ubohá opice vřeští, skáče . . . ale na darmo! Černocho ji hezky zajme. A ta hloupá opice mohla pouze rozevřít dlaň a vypustit svou kořist a byla by zachráněna. Raději zajeti, raději zahynuti, ale kořisti se zřkci nechce!

Dej si pozor, synu, aby bažení po penězích nezajalo a nepřivedlo tě do pout černých náruživostí.

Opakuji: bez peněz žiti nemůžeme. Jen to je veliká otázka, jak se nám podaří střežit sebe samých, aby ďábel peněz sloužil nám a ne abychom se my stali jeho otroky. Peníze jsou pouze prostředkem. Dej si pozor, abys neviděl cíle v penězích samých. Peníze ti mohou býti dobrým sluhou, ale běda ti, stanou-li se peníze tvým pánem, pro míru čocovic hmotných předností zaprodáš prvorozenství synů Božích, mravní hodnoty své ideální duše. Zemře-li někdo, tážou se lidé: »Jak velký asi zanechal majetek?« Ale tato otázka není důležitá. Bylo by třeba se tázati: »Kolik asi dobrých skutků poslal napřed? Napřed, do nebe.« *O dives, dives! Non omni tempore vives!* At máš sebevětší bohatství, nežijíš na věky. Lidský duch dovedl přemoci, dovedl zbrzditi i jiné zlé síly, dovedl si do svého jha zapřáhnouti elektřinu, oheň, páru; křesťanská duše je schopna ďábly peněz zapřáhnouti si do služeb svých cílů.

Zvláště upozorňuji — ačkoliv ty toho zajisté nemáš zapotřebi — jaký špatný vliv má na člověka s hlediska mravního hra o peníze. Ani hru v karty bych ti nedoporučil, třeba bys nehrál o peníze. Je to ztráta času, nikdy tě to neosvěží. Záci beztoho mnoho sedí, jejich zábava má proto býti spojena s pohybem. Hru v karty o peníze není možno u mladíka, jenž vážně smýšlí, nikdy ospravedlňovati. Kartářská společnost, která loví peníze, nemůže nikdy pozůstat z mužů opravdu vážného charakteru, i kdyby to byli

sami dělostřelečtí kapitáni nebo hrabata. Už hlas a způsob řeči, pak vzduch, ve kterém žijí, stále napjaté nervy, jsou schopny způsobit poruchu v mravní jemnosti.

A nemysli si, že nebezpečí klanění se zlatu hrozí pouze dospělým. I chudý student může mít bohatého lehkomyšlného spolužáka, jemuž je učení pouze vedlejším zaměstnáním a hlavní věcí je zábava. Běda však tomu, koho omámi »kamarádství« bohatého druha a k vůli němu také začne marnit peníze, které jeho chudí rodiče s největší námahou vydělávali. Jen úplně bezcitný mladík může promarnit peníze, které jeho rodiče stály tolik potu a námahy. Nenatahuj se dál, než pokud sahá tvá pokrývka. Když jsou dluhy větší než důchod, nebezpečí je za dveřmi.

Pokud sahá pokrývka...

Snad ani neuvětiš, co zde teď napíšeš: chceš-li být bohatým člověkem, nezáleží hlavně na tom, kolik vyděláš, nýbrž kolik si dovedeš ušetřit.

Kdo je nejbohatší? tázali se *Kleantha*, řeckého mudrce. »Ten, kdo se nejvíce uskrovní,« odpověděl. Pro hmotný náš pokrok, pak také pro zajištění pozdější nezávislosti je velmi důležité, dovedeme-li být skromní. Čím je kdo skromnější, tím spíše bude nezávislý. Moderní civilizace je beztoho velmi mistrná v tom, že probouzí v člověku den ze dne nové nároky. Když se dva mladíci se stejnými schopnostmi a toužou pili pustí do života, dostane se bezpochyby dále ten, který měl menší nároky a požadavky. Málo nároků znamená již zvláštní pramen příjmů.

Čím větší má člověk nároky, tím spíše se stane otrokem nějaké náruživosti. Odkud pochází tolik podvodů, zprone-

věr, krádeží? Lidé chtějí jen požitky, a nikoliv odříkání. Odkud tolik nešťastných životů? Více promarnili, než měli. Odkud tolik sebevrahů? Měli stále jen tužby, o povinnostech nic nevěděli.

At žije kdo v sebeckých okolnostech, musí si ušetřit nějaký skrovný majetek pro případ nemoci, neštěstí nebo pro starobu, kdy nemůže počítat na výdělek. At kdo vydělá sebemeně, když celý svůj příjem spotřebuje, ocitá se věru vždy na okraji bídy. Chybi mu pocit vlastní síly a jistoty, který ušetřená jistina — at byla sebemenší — dodá člověku. I ze skrovnějšího důchodu možno něco uložit, zatím co ten, kdo každý den stráví to, co téhož dne vydělal, nepostoupí se svým majetkem nikdy ani o krok.

Spořivost se však musíme naučiti již ve svých studentských letech. Spořivost vychovává charakter a zvedá pocit nezávislosti; marnivost však činí člověka lehkomyšlným a uvádí ho do záhuby. Proč přece tak zřídka najdeme spořivého mladíka? Poněvadž spořiti není tak lehké.

»Vždyť já jsem takový chudý student; jak já mám začít spořít?« Především musíš vésti přesné účty o svých příjmech a výdajích. To je hlavní věc. Nikdy nevydávej více, než kolik máš příjmů. Pak: nikdy nevydávej peněz na zbytečné věci. Kdo kupuje věci, kterých nemá potřebi, ten zanedlouho bude prodávat věci, které by mu potřebny byly. Hleď na pošetilého člověka. Jaké zbytečné výdaje má už jen proto, že »jiní to také tak dělají« (kouření, přepychové šacení, zábavy, cukrárna). A pošetilec ani neužije požitku ze svých výdajů, poněvadž to dělá pouze »k vůli jiným«. Kolik lidí již přišlo v životě vniveč jen proto, že chtěli mít právě takové šaty, klobouk, auto, koně, divadlo, »jako to měli jiní«.

Ale zvláště — opakuji — tím méně vydávej, pokud to

není tvé vlastní, pokud to patří tvým rodičům. Neboť až si těžkou prací budeš vydělávat peníze, tehdy si beztoho rozmyslíš, máš-li je vydati na zbytečnosti. Angličan peníze »dělá« (to make money), Němec si je »zaslouží« (Geld verdienen); my máme také vhodný výraz »vydělat«, naproti tomu Maďaři peníze »hledají« a když je »našli«, tož je též lehce vyhodil

Spořivost má ještě jednu velkou přednost, totiž: i nejchudšímu jinochu umožní, aby konal dobré skutky. A to je taková duševní radost, které by se neměl zřici ani jeden jinoch. Je také pěkné, když někdo přenechá dárek svých bohatých rodičů svému chudšímu druhu. Ale zkus jen jednou, jaká to vznešená radost a jaká opravdová sebevýchova to je, když si ze svých vlastních potřeb něco uložíš, když si sám něco odepřeš a tím pak obdaříš někoho, kdo je chudší než ty! Kdo dovede své nároky zmenšit, t. j. kdo dovede spořit, ten i ze svého malého příjmu může konat dobro. Snad ještě více než člověk velkých nároků ze svého velkého majetku.

Summae opes inopia cupiditatum — říká Seneca; »největším bohatstvím je, když nemá někdo velkých nároků«.

Radosti práce

Mikuješ-li svou vlast, uvaž, co píše »největší Maďar«, hrabě Štěpán Széchenyi: »Opravdová síla národa tkví v množství vědeckých hlav . . . Ne úrodné nížiny, hory, nerosty atd. představují sílu, nýbrž rozum, který nás učí, abychom těchto věcí střízlivě používali.«

Bude mít společnost někdy užitek z jinocha pohodlného a lenivého? Může prospěti své vlasti lebkomyšlná a práci

se vyhýbající mládež? Kdo v mládí dělá pouze to, k čemu ho *přinutí*, jak bude plnit své povinnosti, stane-li se svým pánem?

Zahálka je opravdu katem člověka. Kdo všechno má, komu se snaží rodiče vytušit a splnit každou myšlenku, toho osud je nesnesitelně trapný. Když člověk pracuje, čas mu jen letí, zatím co tomu, kdo nic nedělá, se plouží i minuty velmi zvolna. Ukrádati čas je nejtrapnější práce člověka.

Co chybí takovému člověku? Radost z práce. Práce je jedním z nejlepších vychovatelů charakterů. Navyká nás sebeovládání, sebezáporu a vytrvalosti.

Jakým požehnáním je práce, ví jen ten, kdo delší čas — řekněme pro těžkou chorobu — byl neschopen pracovat. Trest člověka ve vězení možno stupňovati do nesnesitelného trápení tím, že se mu nedovoli pracovat, celé hodiny, dny, ba týdny musí sedět ve své cele bez práce. Z toho lehce možno se zbláznit.

Septimius Severus, císař římský, ležel roku 211 těžce nemocen v Británii. Tribun přichází k němu, aby si vyžádal vojenské heslo pro dotyčný den. »*Laboremus*« — »pracujeme« — odvěti císař, nemocný císař! On věděl, že povinnost se rodí spolu se životem, a že má jen tehdy konec, když nad námi zatlukou víko rakve.

Život bez práce je prázdné, pošetilé snění. Duch lenivých lidí bude kolísavý, vůle jejich zakrní. Nejvíce se vyvíjí vůle právě práci. Kdo pracuje, nemá kdy, aby byl nespokojen nebo aby lál na svůj osud. Ba dokonce práce s radostí konaná, když se do ní úplně vnoříme, nás může osvobodit i od menších bolestí (bolení zubů, slabé horečky). Při práci, která nás úplně zaujme, zapomeneme na tyto věci.

Chtěl bych, aby se leniví žáci aspoň jednou důkladně

zamysleli nad tím, jakým významem pro ně jest, že se mohou učit. Jiné mladíky, tělesné pracovníky, váže starost o výživu ke stroji, k nástroji, k pluhu, a proto je pro ně mnoho zajímavých věcí navždy zakryto. Ale když ty se učíš nebo čteš, povstávají z tisíciletých hrobů hrdinové, dávno zemřelí mudrci k tobě mluví, světoznámí básníci ti vypravují, památky dávno zhybnulých národů před tebou ožívají, plány a myšlenky největších lidí se křísí k životu — a kdo se nemůže učit, ten o tom všem nikdy nic nezví. Ty však slyšíš o podivuhodném životě mořských hlubin, slyšíš o velikosti vzdálených hvězd, slyšíš o nádherných zákonech přírody . . . Jak vděčen bys měl býti, že se můžeš učit!

A opravdu svědomitý žák také cítí tuto radost a nevyměřuje úzkostlivě přesně, kolik se naučí, protože tolik se musí naučit. Nýbrž učí se tolik, kolik může. A když minulo odpoledne ztrávené u knihy a on úplně vyčerpán usedá k večeři, cítí v duši *radost z práce*, jak to opěvoval *Schiller* v »*Písní o zvonu*«:

Von der Stirne heiss
Rinnen muss der Schweiß,
Soll das Werk den Meister loben.*

* S čela horký pot se musí řínouti, má-li dílo chválit mistra.

„Prosím, bolela mě hlava”

A teď si všimni z různých typů žakovské společnosti onoho změkčice, kterého ti zde představím: elegantní zevnějšek, oblek podle nejnovějšího stříhu, žluté gumové polobotky, navoněný kapesník, a uvnitř, v duši — zející prázdnota. Na jeho sešitu můžeš sice čísti: »N. N., žák VI. třídy.« Dělá sice ten jinoch všechno možné na světě, jen jedno ne — neučí se!

Jakýsi špatný pocit se mne vždycky zmocní, když z úst takového vypočítavého jinocha místo odpovědi zazní ta lživá záchrana: »Pane profesore, prosím, nemohl jsem se učit, bolela mne hlava.«

Bolela ho hlava? Aní slovo z toho není pravda. Byl pouze lenivý. Takovým bych chtěl poukázat na mnoho velmi

schopných, ale chudých jinochů, kteří touží po učení a byli by snaživí a vytrvalí, ale nemohou, nemají na to peněz. Nebo i když se jim nějakým způsobem podaří do školy se dostat, za jakých neuvěřitelných strádání musí se zde vydržovat!

Tyto zase vždycky »boli hlava«. Svou lenivostí utratili již tolik síly vůle, že již povstání z pohovky a vyhledání učebnice znamená pro ně opravdové fyzické utrpení. Každé odpoledne (lépe řečeno v noci o jedenácté) se sice půl hodinky učí, ale mezitím si každých pět minut pohladí své navoněné účesy. Z toho je patrné, že i po dobu učení má pro ně největší cenu jejich já. Ovšem že potom nemohou ani druhý den odpovídati! Vždyť dobře to napsal *Schiller*:

Nur dem Ernst, den keine Mühe bleichet,
Rauscht der Wahrheit tief versteckter Born,
Nur des Meisseln schweren Schlag erweichet
Sich des Marmors sprödes Korn.*

Každý živý člověk spotřebuje ohromně mnoho věcí ze světového pokladu (výživa, šatstvo atd.). Nějakým způsobem to třeba také zaplatit. Platíme za to svou prací. Kdo nepracuje, je břemenem na krku lidské společnosti, neboť stále jen spotřebuje, aniž to nějakým způsobem nahrazuje. Proto píše sv. Pavel tak jasně a krátce Soluňským: »Kdo nepracuje, ať také nejí«

A nejen ti musí pracovati, které existence sama sebou — beze všeho dalšího mudrování — k práci nutí. Ne, synu! I kdybys byl sebevětším boháčem, i kdybys oplýval pozemskými poklady, i tehdy musíš pracovati. Dítětem nečinnosti je mravní úpadek a důsledkem toho je duchovní zaostalost.

* Jenom vážností, jež se žádné námahy nezalekne, tryská hluboko skrytý zdroj pravdy, jenom těžkým úderům dřívka povoluje tuhé jádro mramoru.

Kdo se neučí, ten nedovede svět správně posoudit, stane se otrokem jiných, učenějších lidí, i kdyby, co do zevnějšku, seděl na královském trůnu.

Kdežto ten, kdo mnoho pracuje, je duchovním vůdcem lidstva, jeho slovo je směrodatné i tehdy, kdy už jeho tělo snad dávno zpráchnivělo. Velcí klasičtí básníci mluví k nám ještě i dnes ze svých spisů živou svěžestí. Plato nás ještě i dnes učí moudrosti, Vergilius a Dante ještě i dnes nám pějí, Shakespeare ještě i dnes dojme naši duši, kdy už staletí minula po jejich smrti. Výsledek práce je opravdu trvalejší památka než ruda: *monumentum aere perennius*. Kdyby si to jen uvážili oni žáci, které vždy »bolí hlava«!

Včela a čmelák

Ne nadarmo bývá uváděna včela za vzor pilnosti. Podivuhodná je ta její neúnavná vytrvalost, s jakou celý den poletuje s kvítku na kvítek a hromadí med. Pilná včelička, která shromažďuje med z kvítků, a žák ponořený do svých knih jsou si podobní. My lidé, i žáci, musíme podobným způsobem z mnoha knih, z mnoha zkušeností a pozorování s neustávající pílí vyssátí vědění k životu potřebné.

Ale toto podobenství mezi včelou a žákem sahá ještě dál. Jsou si podobní i v tom, že oba mají přibuzenství, které je už méně chvályhodné. Včela má nezdařeného přibuzného: čmeláka. Je úplně podobný včele, právě tak bzučí, ba někdy ještě silněji, právě tak poletuje s květinou na květinu; ba dokonce někdy i na skále sedí tak vážně, jako by i z ní chtěl med ssátí — domů se však vždycky vrátí bez medu. Nuže, takový je čmelák!

A jaký je »žák-čmelák«? Sedi u otevřené knihy, jako

ostatní: právě tak v ní obrací listy, ba někdy ještě víc. Tak vážně hledí do knihy, jako by i s desek knihy čerpal vědu. Matka ho s takovým soucitem hladí: »Ty můj ubohý synáčku, přepracuješ se!« — a tím ho jen rozmazlí. Hlavou mu přebíhají všelijaké myšlenky, které s učením nemají co činiti. Ještě je dobře, když to nejsou nějaké špatné obrazy a myšlenky, neboť tak by se stal úplně podobným čmeláku, jehož larvě se nejlépe daří na hnojišti.

Knihla přísloví v Starém zákoně nám vytkuje několika krátkými rysy obraz lenivého člověka, kterému »se chce a nechce« (13, 4); kterého jeho vlastní »přání zabijejí« (21, 25), neboť celý jeho život a práce je pouze řetězem jeho neplodných tužeb a povzdechů. Nikdy se včas nemůže rozhodnout, v každém svém úkolu vidí desetkrát větší těžkosti, než jich v něm skutečně jest, a nakonec se přece vymkne práci. »Lev jest venku; na ulici bych byl zabit,« říká lenoch ustrašeně. Ta algebra je strašně těžká, beztoho se jí nemožno naučit — řekne a zavře knihu, dříve než se vážně na ni podívá. Všeho ochutná, z každého předmětu něco zachytí, ale poctivě se ničemu neučí. Podobá se nožům, na kterých není jen čepel, nýbrž také vývrtka, lžička, nůžky, samé bezvýznamné tretky.

Ubohý žáku, který takto utrácíš neplodnější léta svého života!

Jeřáb bez ocasu

Věru jsou žáci, kteří s opravdovým uměním dovedou krásti drahocenný čas svého osmiletého středoškolského studia, aby z něho měli co nejmenší užitek. Do školy sice chodí (neboť jsou k tomu nuceni), ale účast na práci mají

pouze půl srdcem, půl rozumem, jedním okem, jedním uchem. A co dělají tou druhou půlí? Tou bloudí někde po fotbalovém hřišti, kam po obědě půjdou. Dávají sice pozor jedním okem, chvílemi se sice podívají na profesora, ale za chvíli už zase čtou pod lavicí tajemství Mistra Herkula. Když se profesor pohne se svého místa, zase naň pohlédnou s takovým inteligentním výrazem tváře, jako by byli objevili španělský vosk.

Upřímně lituji takových jinochů. Lituji jich proto, že tato jejich polovičatá práce nemá ceny. Oni sice tvrdí, že dovedou na obě věci dávat pozor, ale psychologie to popírá. Čas jim sice míjí jako těm, kteří celou duší dávají pozor, jen v tom je rozdíl, že tito se tomu již ve škole naučí, kdežto oni doma bouchají knihami o stůl, že tomu ani onomu nerozumějí.

Zajímavý roj jeřábů přeletěl jednoho podzimního dne po obloze. Celý ten klín nádherně brázdil vzduch, ale daleko za nimi matně poletoval jeden opozdílý smutný jeřáb. Chudáku vytrhli asi v nějakém zápase z ocasu pera, která mu sloužila za kormidlo, a ač mával dvakrát tolik než ostatní, přece vždy zůstával pozadu. Takovým jeřábem bez ocasu je zmíněný žák: pracuje sice také, ale nedostává se vpřed.

Ibsen nám ve svém díle *Peer Gynt* vylučuje stav takového člověka, jak se rojí kolem něho a dělají mu výčitky dary a cenné hodiny, které utrácel. My jsme myšlenky — praví k němu — které jsi měl promyslet. My jsme písně, které jsi měl zpívat. My jsme slzy, které jsi měl ronit. My jsme skutky, které jsi měl konati.

Rád bych, aby si každý mladík tato vážná slova, jež si známý obchodník dal vytesat na svůj náhrobní kámen, napsal na tvrdý karton a dal si je zarámovat, aby je měl vždy před očima:

»Nikdy nezapomínej, že jedním z hlavních úkolů našeho života je práce.«

Čas jsou peníze; neutrácej ani minutu zbytečně, nýbrž počítej s každou minutou.

Udělej svým bližním všecko to, co sám od nich očekáváš.
Co můžeš vykonat dnes, neodkládej na zítřek.

Neprahni po tom, co patří jiným.

Přikládej důležitost i nejmenší podrobnosti.

Nevydávej už předem, co jsi ještě nevydělal.

Svých příjmů neutrácej, nýbrž hled' je rozmnožiti.

Ať se každý tvůj skutek děje podle přísného pořádku.

Dej si záležet na tom, abys ve svém životě vykonal co nejvíc dobra.

Neodpírej si, co je k pohodlí života potřebné, ale při tom všem žij v poctivé jednoduchosti a spořivosti.

A právě proto pracuj pilně až do poslední minuty svého života.

Kdo má rád med, ať se neleká včel.

Nestálý plamen svíčky

Jsou jinoši zvláštních povah, kteří celý den pracují, ale kteří, protože jim chybí vytrvalost, jsou přesto obětmi slabé vůle. Neustále se něčím zabývají, něco dělají, ale u ničeho nevydrží déle než 10 minut; vlastně jen nečinnost seskupují tak obratně, že se to na oko zdá jako horečná činnost. Všimni si jen jednoho odpoledne takového žáka. Po obědě začne vyhledávat latinská slovíčka. Za tři minuty už něco kreslí. Zanedlouho zase leží na pohovce a odřikává válečnou výpravu Napoleonovu. Pak si zase vzpomene na něco jiného. Čte několik stran z nějakého románu, pak si

vzpomene, že zítra mají fysiku, ale sotva si napsal nějaký vzorec, už mrštně chytí mouchu, která se procházela po sešitu, utrhne jí křídla a již je zkoumá svým malým mikroskopem. A tím se na štěstí skončí odpoledne. A matka ho ještě i polituje: »Chudáčku, co jsi se nastudoval.« Ačkoliv učení jen napodoboval!

O císaři *Domitianovi* dějiny zaznamenaly, že se často uzavřel do jizby, kde ho nikdo nesměl vyrušovat. Zdálo se, jako by se zabýval nejtěžšími vládními problémy. Ve skutečnosti se však zabýval tím, že chytal mouchy a napichoval je na jehlu. Podobně jako to činí student, který vážně a se zamračeným čelem položí před sebe latinskou učebnici, ale když se matka z jizby vzdálí, vytáhne zpod učebnice »Sportovní noviny«.

Neuspořádaná práce kromě toho, že více unavuje než vážné učení, nemá ani žádné ceny. Nic naplat, lidský duch není s to, aby se na více věcí najednou vážně upjal. Ovšem že žák, který sebou při vyučování stále vrtí jako sysel na provaze a je nestálý jako vlašský cikán, ten nemůže dosáhnout žádných výsledků. Takoví žáci — i kdyby se vždy učili — *nenaučí se ničemu, na všechno dávají pozor, ale nic si nezaznamenávají.* Stojí bezpochyby mnohem více, učíš-li se tři hodiny s úplnou soustředěností a pozorností a potom se tři hodiny s klidnou duší bavíš, než když šest hodin sedíš schýlen nad knihami, ale při tom se ani neučíš, ani nebavíš, a nakonec jako po každé polovičaté práci — povstaneš neuspokojen od psacího stolku. Nejlépe se učí ten žák — a v budoucnosti také bude mít z toho největší užitek — pro něhož po čas učení neexistuje svět, který zapomene na okolí, na čas, na starosti, a všecku svou pozornost soustřeďuje na jediný předmět.

Snad připouštíš a sám také uznáváš, že když někdo tan-

cuje francouzskou čtverylku a při tom si láme hlavu, jak se odvodí Carnotova věta, ten snadno klopýtne; a jak by nepropadl z matematiky ten, který celé odpoledne, když se připravoval na příští den, myslel na večerní taneční kurs?

Nezačíněj všecko najednou, zabývej se vždycky jen jednou věcí, ale co jsi začal, to také dodělej. *Age, quod agis!*
»Co děláš, dělej důkladně!«

Je bezpochyby nesprávné dnešní šikmé chápání, které považuje ty lidi za »činné« a »tvorivé« duchy, kteří se s neklidnou ukvapeností vrhají na nesčetné věci.

Jaká to mýlka! Ony velké objevy a vymoženosti, které, ať už na poli technickém či duchovním povznesly lidstvo, se věru zrodily z vytrvalé práce u klidného pracovního stolu, v tiché laboratoři a v zamklých knihovnách. Opravdové hrdiny dějin, vědy, literatury, umění rodí vytrvalá, neunáhlená, dlouholetá soustředěná, pilná práce. Na vrcholy vysokých hor nemožno se dostat pouze nějakým hrdinským vzletem (ó, toho by bylo mnoho jinochů schopno), nýbrž pouze desetitisíci a stotísíci drobnými kroky, vytrvalým postupováním vpřed, lezením po skalách, obcházením překážek a věru často smykem nazpět.

Uvěř mi, synu, ne ten je hrdinou, kdo vykoná jeden nebo dva odvážné činy, nýbrž ten, kdo všecko, i nejmenší úkol, přivede ke konci. Když se tě po obědě zmocní lenost a ty jí přemůžeš a se zabereš do algebry — to je odvaha! Když tě májový paprsek sluneční láká na hřiště, ale ty ještě nejsa hotov s přípravou na zítřek vytrváš při knize — ano, to je hrdinská odvaha! Kdyby tě ráno sebevíce blažilo povalovat se pod teplou pokrývkou, ale přišel čas vstávání a ty hrdinným skokem vyskočíš z postele — to je odvaha! Když ti něco není po chuti, a přece to s radostí uděláš, poněvadž to je příkaz Boží — ano, to je hrdinská odvaha!

Hlemýžď a zajíc

Hlemýžď a zajíc závodili jednou v běhu. Cílem běhu byl les ležící naproti. Hlemýžď se dal s velkou horlivostí na cestu, potil se, namáhal se. Zajíc však ležel na zemi v krásné sluneční záři, důvěřuje příliš v sebe a takto mudroval: »Och, ty chudáku! Proč se tolik namáháš, beztoho je to zbytečné! Udělám jeden — dva skoky a ty neuvidíš už ani konec mého ocasu, tak zůstaneš pozadu!« Ale hlemýžď jen se plazil, potil se, namáhal se — a když se zajíc vzpamatoval, byl hlemýžď už jen na krok od cíle. »Hola, do skoků« dí zajíc. Udělal jeden — dva skoky, ale než udělal třetí, byl hlemýžď už u cíle . . .

Vytrvalost a píle předčí schopnosti.

I v duševní práci je první podmínkou vytrvalost. Není to sice úplná pravda, ale je v tom mnoho pravdy, co říká jedno francouzské přísloví: že *genius není nic jiného než trpělivost, le génie c'est la patience*. Věru bych vám mohl ukázat na mnoho skvěle nadaných mladíků, kterým jejich schopnosti byly ke zkáze. Ačkoliv celé středoškolské studium brali jen lehce, přece skončili každou třídu s vyznamenáním; ale v životě — právě proto, že nebyli zvyklí řádné práci — nedosáhli ničeho. Zase naopak bylo mnoho vedoucích mužů, kteří byli za svých studentských let jen průměrného nadání, ale dovedli to nahradit železnou pílí a vytrvalou a důslednou prací.

»Snadné chápání« znamená mnoha jinochům bezpochyby velké nebezpečství. »Já se učit nemusím, já mám nadání!« řekne si ne jeden. I kdyby tomu skutečně tak bylo — nadání přece není samo o sobě ještě vědění, je pouze prostředkem k němu! A mnoho nadaných jinochů selhalo už na střední škole nebo na universitě proto, že si nedovedli

vážiti schopnosti, které jim Bůh dal. »Vytrvalá práce přemůže každou těžkost«, *labor omnia vincit improbus* — píše již *Vergilius*. Hlemýžď může překonati zajíce.

Genius nebo píle?

Vzdorná a houževnatá práce, vytrvalost a trpělivost podobá se řece, která celá staletí klidně proudí: vyhloubí si hluboké koryto. Každý nemůže býti geniem (ba dokonce jen mizivé procento lidí jím opravdu je), ale každý si může zvolit vznešený cíl, který potom sleduje celý svůj život se vzdorovitou vytrvalostí. *Cíl, který nám s oči nikdy nesešel, je pak kostrou, páteří, o kterou se zdařilý život opírá.* Ba dokonce, co je význačnou vlastností každého genia? Náruživé a vytrvalé lpění na tom neb onom odvětví vědy neb umění.

Za vědecké neb umělecké výtvoř, které získávají lidskému duchu největší pochvaly, nemůžeme děkovati chvilkovému vzplanutí geniů, nýbrž *neochvějně vytrvalé mravenčí píli*. Nádherné úspěchy ráznosti a stálosti pevné vůle mohou získati i mužové průměrných duševních schopnosti. Tajemství pozemského zdaru se skrývá v tom, zda se dovedeme vytrvale oddati vznešenému cíli, který nám byl určen. Mezi velikými muži a mezi bezvýznamnými tuctovými lidmi je často jen ten rozdíl, že celá jejich energie a neochvějná vůle je usměrněna k dosažení vytčeného cíle, což lidem obyčejným úplně chybi. Vytrvalost, píle a práce mnohem více prospěly světu než genius, skvělé nadání. *Ohne Fleiss kein Preis!* Před prací se každý pokloní.

»Jen honem, honem! Vymknout se práci!« — to je heslem mnoha studentů. Tak?! Viš, kolik let pracoval *Dante* na

svém slavném díle »Divina Commedia«? Právě 30 let. A *Dickens*, veliký anglický spisovatel, řekl o sobě, že každé dílo mu dá ohromnou práci. *Prescott*, známý americký dějepisec, jenž byl skoro úplně slepý, a přece pro své nové dílo (»*Ferdinand a Isabella Španělská*«) potřebuje znalosti moderních řečí, věnoval ještě 10 let svého mužného věku studiu těchto jazyků. *Newton*, velký hvězdář, psal 15krát svoji *Chronologii*, než s ní byl spokojen. Když *Tizian*, nesmrtelný malíř, poslal králi Karlovi V. svou proslulou »*Poslední večeři*«, napsal k ní: »Zde posílám Vaši Výsosti obraz, na kterém jsem pracoval sedm roků, a to skoro každý den, někdy i v noci.« *Vergilius* psal 20 let svoji »*Aeneis*« a před smrtí ji přesto chtěl zničit, neboť ji nepokládal za dokonalou. *Fénelon* předělal svůj slavný výchovný spis »*Télémaque*« 18krát a ještě i v posledním vypracování mnoho vymazal, opravil. *Edison* byl ještě jinoch, když už celé půlnoci trávil u své četby. Nečetl snad nějaké romány, nýbrž odborné knihy, které pojednávaly o mechanice, chemii, elektřině.

Také *Tolstoj* věnoval přisnou kritiku svým dilům a zdůrazňoval, že zlato přichází na denní světlo jen po dlouhém prosívání a umývání. Opravoval nejen koncept, nýbrž i čistopis, takže u většiny jeho spisů spatřil světlo světa teprve třetí čistopis, ale byly části, které i víckrát opravoval. *Stephenson* pracoval na zdokonalení parního stroje 15 let, než se mu to zdařilo. *Watt* uvažoval tři desetiletí o parním kondensátoru. *Herschel* chtěl pro svůj dalekohled sestrojil vyduté zrcadlo. Jedno také sestrojil, ale nevyhovovalo. Sestrojil druhé. Ani to se nezdařilo. Sestrojil třetí, ani to nebylo dobré! A tak sestrojil více než 200 vydutých zrcadel, až se mu konečně podařilo sestrojil takové, které mu úplně vyhovovalo. A nakonec přece on zvítězil! Hle, i u lidí s ge-

niálními schopnostmi má pile a vytrvalost veliký podíl. *Newton* měl bystrý rozum, a když se ho zeptali, jak přišel k svým objevům, odpověděl přece tak skromně: »Tak, že jsem vždy o nich přemýšlel.« Se svou pílí už šel příliš daleko, při čemž jeho odpočinek záležel v tom, že své studium měnil a místo jednoho předmětu začal se zabývat druhým.

Ostatně, jaký krásný úspěch přináší v pozdějším věku výcvik a ovládnání sebe již v letech mladých, k tomu nám slouží za příklad *Robert Peel*, jeden z největších řečníků anglického parlamentu, který podivuhodnou paměti vyvracel pořadem důvody svých politických nepřátel. Nuže, odkud měl tu vynikající pamět? V mládi po každé, když se vrátil z kostela, postavil ho otec na stůl a musel přednést kázání, které v kostele slyšel. S počátku to šlo věru těžko, ale cvik potom tak zbystřil jeho pamět, že dovedl skoro slovo za slovem odříkati kázání. A za své úspěchy v mužném věku mohl býti povděčen této těžké práci.

Stephensona, objevitele parního stroje, nemohli jeho rodiče posílati do školy. Denně pracoval 12 hodin u stroje, ale používal noci k tomu, aby se naučil čísti a psáti. V devatenácti letech to přivedl tak daleko, že dovedl napsati své jméno. A jakou měl radost, když se mohl i v tom kratičkém volném čase vzdělávati! Za polední přestávky v práci se zabýval tím, že na postranici uhelného vozu řešil křídou matematické příklady.

Výchova vůle

Veliký vliv na vůli má cit, obrazotvornost a temperament. Nejsme úplnými pány těchto věcí, a proto také nemáme úplně svobodnou vůli. Už jsi zajisté sám zkusil, že

některé ráno máš smutnou, špatnou náladu, když se probudíš, jindy zase bys při své dobré vůli chtěl poskakovat, ale nedovedl bys udati příčinu ani tehdejší skleslosti, ani nynější radosti.

Tak je tomu i s fantasií. Najednou se objeví v tvé paměti bez zvláštní příčiny vzpomínky již dávno minulé nebo nemožné myšlenky, v tvé hlavě se vynoří klamavé obrazy. Odkud to všechno přišlo do tvého rozumu? Proč ti to právě teď napadlo? Věřu, na to bys nedovedl dát odpověď. A vskutku, obrazotvornost dělá člověku mnoho těžkostí! Nakreslí nám ohromné nesnáze, vytvoří nepřemožitelné překážky v práci, kterou máme vykonat, jen aby nás zbavila chuti k práci. Ani při plombování zubu není snad plomba nejbolestnější, nýbrž ona půlhodinka, kterou musíme čekat v předsiní zubního lékaře a kdy nás naše fantasmie trápí tím, že nám představuje různé obrazy o nastávajících bolestech.

Ale teď! I když nejsme úplně pány nad svými city a obrazotvorností, přece musíme podle možnosti rozšířit nadvládu vůle i na ně. Buď pánem svých citů a uchop se otěži své obrazotvornosti! Vzbudil jsi se ve špatné náladě? Co na tom? Snaž se usmívat se a vesele si popěvovat, a už jsi částečně přemohl své city.

Musíš rozřešit nějaký algebraický příklad? Tvá obrazotvornost vystoupí před tebe s postrašujícími obrazy. Ten příklad je hrozně těžký. Zpotíš se při tom! Ty však si řekni: Není pravda! Obrazotvornosti, ty mě klameš! Není to tak strašné, jak se to zdá! Ty přede mnou maluješ těžkosti, které zdaleka nejsou tak velké, jak se zdají. A přesto se dám do toho! . . .

Jak tedy vidíš, výchova vůle není nic jiného, než plánovitá práce k podmanění všech těch duševních schopností (rozum, cit, paměť, fantasmie), které ovlivňují činnost vůle.

Tedy při výchově vůle nestačí vůli jen cvičit, zesilovat, nýbrž hlavním cílem nám musí býti, abychom tuto silnou vůli postavili do služeb co nejdokonalejších vyšších duševních cílů, nebo jinak řečeno, abychom ji úplně podřídili nadvládě duše.

Kdo chce býti pevným charakterem, musí pracovat na tom, aby podle možnosti co nejlépe ovládal své city. Příčinou mnohých hříchů, neštěstí, závisti a škodolibých myšlenek, unáhlených urážek a mnoha hádek nebývá špatná vůle, nýbrž slabá vůle, která se nenaučila silnou rukou ovládati náhle vybuchující city. Menší rozzlobenost na př. můžeme snadno přemoci, aniž se snad nějak namáháme, a přece, jak mnoho lidí pro ni trpí, že jsou leniví i tuto lehkou práci vykonat.

Správná výchova citů je tedy také výchovou vůle. City neovlivňují rozum jen v tom směru, aby chtěl, nýbrž aby radostně a vytrvale chtěl. A kdo by neviděl, že u teplého srdce mnohem lépe vykvétá dobrý skutek, než u chladné záře rozumu! Ale už i proto musí věnovati pozornost výchově svých citů, že vůle pracující bez citů udělá z člověka snadno chladnocitný, sobecký, vzdorovitý stroj vůle, který by byl zase jen torsem »charakterního jinocha«.

Moudrý člověk se snaží nejen přemoci své nepříjemné pocity a nahradit je příjemnými, nýbrž stará se o to, aby vždy zachoval duševní klid podle možnosti.

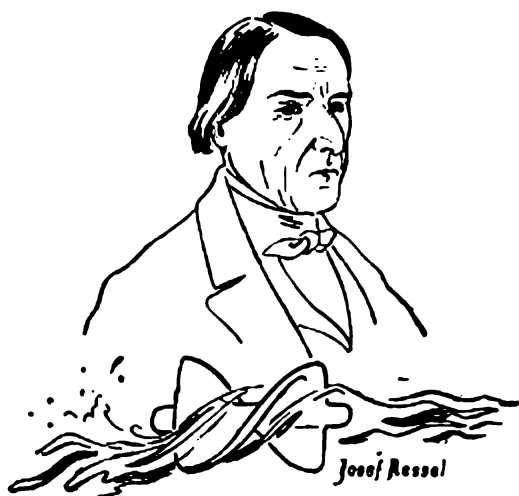
Tělo a duše v nás těsně souvisí. Jsí-li skleslý a tvoji duši ovládá bez příčiny nějaký smutek, zkus se usmát, přetři si radostně ruce — a hle, tvůj smutek pomalu mizí. A zase když tě trápí nějaká tělesná bolest, zaber se do milých myšlenek a na svou bolest částečně zapomeň.

Ať tě stihne jakékoliv neštěstí, snaž se i z toho nějaký duševní užitek vyískati. *Deficiendo discamus*, učme se ze

svých chyb. Ukradli ti peněženku v tramvaji! Nerozčiluj se, nýbrž vzpamatuj se, kdy jsi byl tak nepozorný, a pro budoucnost si ber z toho poučení, jak budeš dávatí pozor. Stoupne ti někdo na nohu? Nezasyč rozzlobeně, nýbrž řekni si: »No, touto bolestí si koupím aspoň trochu sebeovládání.«

Zůstatí vždycky pánem nad svými city a nikdy se nedati jimi uchvátiti je jedním z prvních stupňů duševní dokonalosti.

Tím jsme dospěli k nejdůležitější části této knihy: k *»prostředkům k zušlechtění charakteru«*.

III. ČÁST

Prostředky k zušlechtění charakteru

Chci! Ohromnou silu taji to slovo v sobě. Pomoci něho stává se nemožné možným. Kdo užji zasněžené, ledovci pokryté Alpy, ten zvolá: »Je nemožné je překročit!« *Hannibal*, *Napoleon* takto smýšleli: **Chci!** **Musím!** Stane se! — a s celou armádou je překročili. Před lisskou bitvou v roce 1866 chtěl námořní velitel rakouský Tegethoff z velitelské lodi vydat heslo: »Muß der Sieg von Lissa werden«; ale sotva vyřklo mužstvo první slovo: »Muß...«, už nastal boj. Heslem zůstalo tedy tajemné »Muß!« a síla tohoto slova přivedla Rakušany ke skvělému vítězství nad Italy. **Musím!** **Chci!** — mocné slovo!

Byl jsem jednou se svými žáky z reálky v Jagru na celo-

denním výletě v okolních horách. Bylo nám tam velmi dobře a věru na čas jsme zapomněli. Hoši se tolik proháněli, poskakovali, zápasili, hráli si, když jsme se konečně podívali na hodinky, bylo večer půl sedmé. Řádná cesta domů by byla vyžadovala dobré dvě hodiny, hoši však rodičům slíbili, že v osm hodin budou zcela jistě doma.

A co teď!

Zapísknutím jsem svolal všechny! »Mládenci, zle je s námi. Už je půl sedmé a vy jste slíbili, že v osm hodin budete doma, kdežto my máme před sebou ještě dobré dvě hodiny trvající cestu. Chcete býti v osm hodin doma?«

»Chceme!« — zvolali chlápci.

»Dobrá! Tedy pozor! Střed Novák! Seřadit se! Odpočítat! Nastoupit v dvojstup! Vlevo bok! Pochodem vchod!«

Na povel zadunělo 28 noh o zem a už se šlo. Levá — levá, nikdo ať nemluví, nikdo ať nevybočí z řady . . . levá — levá . . . Silnice duněla.

Ale po půlhodinovém pochodu vzlet klesal. Těžká věc — chlápci měli za sebou celodenní běhání a poskakování. Hohó, pomyslel jsem si, zde musím pomoci. Mládenci! Jak zní ta píseň: »Krásný vzhled . . .!« Jeden, jenž měl nejlepší hlas, začal a ostatní za ním. Když jsme dozpívali jednu píseň, začali jsme druhou, pak třetí, desátou atd. . . . Nikdo již netahal za sebou nohy, nikdo již nevybočoval z řady . . . A sotva bylo pět minut po klekání, celá četa, zaprášená sice, ale se zpěvem na rtech, vpochodovala do města. Za půl druhé hodiny urazili jsme dvouhodinovou cestu. Jak to bylo možné? Jedině pomocí jednoho kouzelného slova. Chlápci si řekli: *Chceme!*

Velmi bych se těšil, kdyby i v tobě co nejlépe zdomácnělo toto slovo. Vidiš, jak ohromná hybná síla je vůle!

Ich will! Das Wort ist mächtig.
Spricht's einer ernst und still.
Die Sterne reißt vom Himmel
Das eine Wort: Ich will.*

(Fr. Halm.)

Dovedeš-li *chtít*?

Ovšem, jak často řekneš: kdybych chtěl, udělal bych to a ono. Kdybych chtěl, mohl bych míti vyznamenání. Kdybych chtěl, mohl bych vždy vykonati svou ranní a večerní modlitbu . . .

Quid quisque possit, nisi tentando nesciat — praví latinské příslovi. Kolik zmůžeš, jen tehdy uvidíš, až to jednou zkusíš. Ovšem, »kdybys chtěl«. Ale zkus to jednou a chtěj také!

„Dovedl bych to, kdybych chtěl!“

Nemáme silné vůle; to je pramen největší části našich chyb. Kdybychom ji měli, najednou bychom byli zbaveni všech svých chyb. Římský císař tyran *Caligula* řekl: »Chtěl bych, aby všichni Římané měli jednu hlavu, abych jim ji mohl najednou srazit.« Nuže, jediná hlava, kterou bys ty měl srazit, je: slabost tvé vůle.

Kolik jinochů nejednou řekne: Ach, já bych to také dovedl, kdybych chtěl. Kdybych chtěl! To věčné »kdybych chtěl«.

Domněle tedy vůli má, nikdy ji však nevyzkouší. Neboť při zkoušce by věru vyšlo najevo, že se jen domníval, jako by vůli měl. Takovito jinoši jsou jako namalovaní vojáci, kteří mají pušku vždycky připravenou k výstřelu a výraz jejich tváře jako by nám vždycky hrozil »hned vystřelím«.

* Chci! To mocné slovo, vyřkne-li je kdo vážně a tise. Hvězdy s nebe strhne to pouhé slovo: Chci!

ale nikdo se jich nebojí, poněvadž nikdy nevystřelí. »Dovedl bych to, kdybych chtěl.« Kdybych . . . kdybych . . . ano: kdybych měl tisíckrát tisíc korun, měl bych milion korun, kdyby tam nebylo to kdyby.

Není na světě tak jemného umění, které by se vyrovnalo umění výchovy duše, neboť není tak ušlechtilého mramoru, ani tak drahocenného kovu v rukou ani jediného sochaře, jak cenný poklad, který máme přetvořit, máme v rukou my: svou duši.

Slyšel jsi zajisté, že člověk má svobodnou vůli. Ba, obávám se, že jsi to příliš často slyšel. Člověk skutečně má svobodnou vůli, ale nemá *silnou* vůli. Tedy ani ty ji nemáš, pokud si ji nedobudeš. Silná vůle není snad nějaký dar, s kterým jsme se narodili, nýbrž je to drahý poklad, který si musí každý sám vážným bojem vydobýti. Silnou vůli nemůžeme si jaksi bez poplatku získati a nemožno také s velkým nadšením vyhlásiti: Ode dneška mám silnou vůli — nýbrž tu si třeba věru tvrdou prací získati.

Vůle každého jinocha je tak silná, jak si tento drahocenný poklad sám pro sebe vydobyl, pokud se vymanil z nadvlády smyslů. Neboť, co jiného je svoboda duše, než ovládnutí sebe, než nadvláda ušlechtilějších citů nad smysly a nad hmotnými žádostmi těla? Vůle v tvé duši je jako zaseté semeno; když ji ošetřuješ, o ni pečuješ, bude z ní mocný dub, který vzdoruje bouřím, ale když ji zanedbáš, tak ji i mravenci malých chyb sežerou, až ztrouchniví. Mravní svoboda je odměnou pouze vytrvalých, nikdy neumdlévajících drobných úsilí, pomalé práce a věčné nápravy. Proto chodí a vstává kolem nás tisíce hříšnými pouty ujařmených duší, neboť se lekají každodenní vážné práce, která požaduje od člověka trochu námahy.

»Dovedl bych to, kdybych chtěl!« Nuže, chtěj! Zkus to!

Kdo se chce státí vážným mužem, ten musí také vážně umět chtítí. Ale, jak to mám dělat? Tak, jak bylo výše zmi-
něno při tom pochodování. Polož si na př. otázku: chceš
býti ve škole s vyznamenáním? »Chci!« A teď si dej rozkaz:
»Zástup vpravo bok! Lépe řečeno: mladý pane, hned si
sednout k zítřejší lekci (ale hned a ne „začnu až na příští
týden“) a levá, levá, s chutí do toho!« Tvůj psací stolec je
kovadlinou, na které si kováš své budoucí štěstí.

Chceš býti přesný v modlitbě? »Chci!« Tak již dnes vy-
konáš večerní modlitbu. »Ach, mám mnoho učení!« Na tom
nesejde! Pět minut snad si přece dovedeš utrhnouti? »A rá-
no musím pospíchat, abych nezmeškal.« Dobře, snad dove-
deš o pět minut dříve vstáti!

Svéhlavý jinoch

Svéhlavý jinoch! Vzpourná vzdorovitost, svéhlavost ne-
znamená silnou vůli, nýbrž je to chyba vůle.

Všimni si jen zblízka, jaká kletba je chřadnutí vůle a jaké
požehnání je pevná vůle.

a) Kdo nemá vyškolenou, poddajnou vůli, ten je *nescho-
pen vykonati jakýkoli vážný úkol*. Zajisté sám znáš studen-
ty, o kterých nemožno říci, že nic nedělají, a v učení přece
neprospívají. Pracují ti chudáci ještě víc než jiní, a přece
bez výsledku. Nedovedou se sebraně učit, neboť jim chybí
vůle. Věčně se něčím baví, ale nic nezačnou vážně. Vždy
mají před sebou učebnici, ale každou čtvrt hodiny nějakou
jinou (neboť »ta předešlá byla tak strašně unavující!«).
Neustále pracují, ale bojí se i nejmenšího úsilí, bez něhož
však nemůže býti zdařilé práce. Oni vlastně nečinnost tak
dovedně řadí vedle sebe, že to vypadá jako horečná čin-

nost. Na konci roku si stěžují, co se napracovali, a vysvědčení přece dopadlo tak bídně! A když dospějí? Co z nich bude? Muž, jenž je strhován vlivem okamžiku, jenž nemá zásad, jenž snadno zapomene na své povinnosti, jenž bez plánu a cíle ve světě živoří. Chudáci! Jakou mají chybu? Mají slabou vůli.

b) Nebo viz, zde máš druhý typ. Kdo nemá ukázněnou vůli, ten *nedovede nic dobře pozorovat*. Správná a rychlá pozorovací schopnost je nepostradatelným prostředkem k získání poznatků a k dosažení prospěchu. Ale poddajná vůle nebude ti jen tam pomáhati, kde musíš něco vidět, slyšet, mluvit, dělat, ale bude tě poslušná (a před mnohými hříchy tě zachrání) i tehdy, když se mravní zákony postaví se zákazem před tvé zvědavé smysly, že na to neb ono nemáš hledět, že to či ono nemáš slyšet, mluvit a dělat.

c) Jdu ještě dále. Kdo nemá ukázněnou vůli, ten *nedovede přemýšlet, ani se vzdělávat*. Poznání a získání pravdy stojí mnoho práce. Lehkomyslný je netrpělivý, i když čte. Neklidně obrací listy v knize. Nervosně spěchá, jen aby co nejdříve byl u konce. Nemá z toho vůbec užitku. Kdo však má školenou vůli, ten čte pomalu a s rozumem, nepřijímá všechno nekriticky, nýbrž rozmýšlí sám, zda je skutečně pravda, co autor tvrdí, zajímavější věci si zaznamenává atd. Jen tak můžeme dojít nových poznatků. Ale k tomu je zase potřebí silné vůle.

d) Ale silná vůle je potřebna také k *zapamatování*. Mnoho studentů si myslí, že všechno je odbyto, když při odpovědi řekne: »Pane profesore, prosím, já to vím, jen si na to nevzpomínám.« Anebo když mu něco svěřili, a on to »zapomene« udělat, myslí si, že »zapomenutí« je záchrana. Avšak — vyjma lidí, kteří jsou nervově vážně nemocní — pochází zapomnětlivost z větší části jen z neukázněné vůle. Když ti

nějaké slovo, jméno nebo událost hned nenapadne, nedivej se hned do knihy (jako to dělají žáci slabé vůle), nýbrž **namáhej se, snaž se sám na to přijít a tím zesilovat svoji vůli. A když se ti něco svěří, neuvazuj si na kapesník uzal, nýbrž myslí přes den častěji na svůj úkol; učiň si předsevzetí, že si na věc častěji vzpomeneš, a uvidíš, že na to nezapomeneš.**

Kdo se v tom neustále cvičí, ten se snadno vyléčí z nemoci zapomnětlivosti. Člověk může tak dokonale ovládat svou vůli, že ani ve spánku neztrácí nad ní moc a po dlouhém cviku je s to přesně sám od sebe se vzbudit v tu hodinu, kterou si před ulehnutím předsevzal. A naopak, jinocha, který nebojuje proti zapomnětlivosti a takto dospěje, nikde v životě nemohou upotřebit a bude mítí hrozně mnoho nepříjemností. Bude-li z něho železniční strážník, zapomene před rychlíkem nastavit výhybku a vlak se vyšine z koleji. Bude-li profesorem, zapomene přijít na hodinu. Bude-li advokátem, zapomene přijít k soudnímu přeličení. Ba, může se mu státi, že zapomene dostaviti se k vlastním — oddávkám.

Demosthenové

Demosthenes jako dvouleté dítě ztratil otce. Lstivý jeho poručník ho připravil o celé jmění. Jednou se zúčastnil soudního přeličení, kde si vyslechl mistrovskou řeč obhájce, a když lid s velkým triumfem doprovázel řečníka domů, bleskla mu hlavou myšlenka, že se také stane řečníkem.

A od té chvíle měl dnem i noci tento jediný cíl před očima! Ale práce jeho nebyla snadná. První jeho řeč byla rušena křikem a výsměchem, takže ji nemohl ani dokončit. Se skleslým duchem se potuloval po městě, až ho jeden starý

muž zase vzmužil, aby se jen dále zdokonaloval. A teď se pustil s větší ještě úporností k cíli, který si předsevzal. Nepřátelé se mu všemožně vysmívali — on však na ně nedbal. Casem se uchyloval na celé měsíce ze společnosti a stále řečnil v podzemních jeskyních. V řeči trochu šišlal. A co udělal? Dal si pod jazyk kamének, aby jazyk byl ohebnější. Vyšel na břeh mořský a snažil se překřičet hukot vln. Měl slabé plíce. Dělal proto velké procházky v přírodě a cvičil se v přednesu řeči a básní . . . Kdykoliv uslyšel vážný spor, skryl se do své jizby, urvážil znovu důvody obou stran a snažil se rozhodnout, která strana má pravdu. A hle, touto ustavičnou, nikdy neustávající sebevýchovou zbavoval se vždy víc a více svých chyb a stal se prvotřídním řečníkem, takže každý, kdo na poli řečnickém chce dojít z daru, je nucen i dnes po 2300 letech zabývat se studiem řeči Demosthenových. V mládí to bylo pouze osiřelé šišlavé dítě! Hle, jaké podivuhodné síly se skrývají v člověku!

Vyjde někdy najevo teprve v nejtěžších chvílích tělesného utrpení, co všechno člověk zmůže.

V prvních měsících světové války jsem sloužil na srbské frontě. Jednoho dne k nám přinesli husara. Hlídkka ho našla kdesi v močále. Celý jeho oddíl byl od Srbů zajat. Byli postaveni do řady a zastřeleni. Jemu se nějak podařilo ukrýt se v blízkém močále. Jen nos mohl držet nad vodou, neboť na okolních stromech ještě několik dní číhaly srbské stráže. Nakonec, když Srbové opustili ten kraj, našli úplně vyčerpaného husara naši vojáci a přinesli ho k nám. Už sedmý den nic jiného nejedl kromě trávy močálu! Tu jsem viděl, co všechno je schopen člověk vydržet!

Snad jsi už také slyšel o umírajících lidech, v jejichž zhrouceném těle udržela jen silná vůle ještě hodiny, ba celé dny duši, protože chtěli ještě jednou užít dítě neb man-

želku, která spěchala z dálky domů, nebo byla už na cestě. Pevná vůle může dokonce napomáhati uzdravení nemocného těla. Ani ty se nesmíš rmoutit, i kdybys byl dostal od Boží prozřetelnosti nemocný, slabý organismus.

Nedávno zemřel maďarský velmož, hrabě Gejsa Zichy, který v mladém věku ztratil na lovu paži, ale přesto se stal jedním z nejznamenitějších umělců ve hře na klavír... Kolik jinochů by se bylo zhroutilo, kdyby je bylo stihlo takové neštěstí! V mladém věku ztratit svalnatou paži! Hle, co dokáže silná vůle i v ochromeném organismu!

S mnohem větší vděčností bys přijímal od Boha i svou nejmenší schopnost, kdybys uvážil, že i největším lidem bylo nejednou zápasit s drobnými chybami, těžkostmi, ba někdy i zděděnými neduhy! *Valdštejn*, veliký vojevůdce, byl tak nervosní, že nesnesl kokrhání kohouta, *Richelieu*, slavný státník, omdlel strachem, když uzřel veverku. *Bayle* nemohl slyšeti kapání vody. *Erasmus Rotterdamský* dostal horečku, když ucítil rybu. *Scaliger* se na celém těle třásl, když spatřil mléko. *Goethe* strašně trpěl, cíť tabákový dým.

Ale byly ještě vážnější věci! Dějiny nám uchovaly památku mnohých slavných mužů, kteří i v slabém, churavém těle nosili velikého ducha. O *Helmholzovi*, vynikajícím fyzičkoví, víme, že měl vodnatelnost. *Spinoza*, filosof, *Schiller*, klasický básník německý, trpěli plicní chorobou. *Descartes*, *Kant*, *Milton* byli křehkého zdraví, částečně i s tělesnou vadou, a přece, jak slavné jméno si ve světě dobyli svou pracovitostí! Hle, čeho je schopna silná vůle! Duše dovede částečně ovládati také tělesné slabosti. Mnoho churavých jinochů hledí zarmouceně na své druhy, kteří zdravím překypují. Nermuť se! Že někdo zdědil po rodičích slabé zdraví a hubené tělo, za to nemůže. Ale i se slabým tělem možno se naučiti zručnosti, životaschopnosti, výcviku.

Veliká hodina tělocviku

Hlavní pravidlo, jak zesílit vůli, zní takto: *Cvič se každý den v jakémkoliv malém sebezapírání*, a tak si dlouholetým výcvikem osvojiš silnou vůli. K silné vůli je potřebí nesčetně mnoho drobných cvičení. Nějakým hrdinným rozhodnutím si nezjednáš silnou vůli. I do akumulátoru se shromažďuje mnoho malých elektrických jisker a tyto jiskerky se spojí v jediný silný proud. Kdo chce na bradlech nebo na hrazdě předvádět nějaké zručné cviky, ten musí nejdříve celá léta cvičit nejjednodušší pohyby rukou a nohou, protahování atd. Kdo chce dobře zahrát na klavír, ten věru

musí nejdříve celá léta vytloukati nejnudnější škály. Beethovena nemožno hned naponejprv zahrát, k tomu je potřebí vytrvalého výcviku prstů.

A právě tak není možno nabýti silné vůle bez důsledného, vytrvalého a drobného výcviku vůle. Neboť není na světě tak těžkého cviku na nářadí nebo ve hře na klavír, jako přemožení naší vlastní, k zlému nakloněné přirozenosti. Jak může vyhráti šachovou partii ten, jenž nezná ani kroků figur? A jak může mít silnou vůli v rozhodném zápase ten, jenž si nedovede ani v maličkostech poroučeti?

Věru, takové tělocvičné hodině, velikému výcviku tužení vůle nesmí se nikdo vymykati. Ba, dokonce, čím slabší vůli má, tím toho má více potřebí.

V každém člověku se skrývají klíčky dobrých a špatných vlastností a každý je odpověden za to, že postoupí v sobě nadvládu dobru nebo zlu. Pro vůz je s počátku lhostejno, kudy je tažen, ale je-li už cesta vyjetá, jede mnohem snadněji. Ani ty si nenaříkej, že máš špatnou povahu, neboť povahu — i když ji nemožno vyhubiti — možno aspoň na uzdě držeti a navykati.

Tvrdíš na př., že se často náhle rozčiliš, že za to nemůžeš. Jen ti tvůj kamarád něco nevlídného řekne, nebo ti z rukou vypadne kniha, a už se tě zmocní hněv. »Marně, za to nemohu!« říkáš. Nuže, částečně za to skutečně nemůžeš. Ze zrudneš jako rak, za to opravdu nemůžeš. Ze ti srdce začne prudčeji tlouci, za to také nemůžeš. Ale dej pozor! Zatneš při tom i pěst? Ale za to už můžeš, abys ji pěkně rozevřel. I tvář se ti zamračí? Ale za to můžeš, aby ses usmál (nyní, ve svém hněvu!). I z úst ti vycházejí ne právě slušná a vybraná slova? Ale za to již můžeš, abys zavřel ústa a neřekl nic (nyní, ve svém hněvu!). Zkus to.

Když ve slovníku hned nenajdeš hledané latinské nebo

německé slovíčko, zda dovedeš přesto zůstat klidný a hledatí dále? Když nějakou větu hned nepochopíš, nezahodíš hned knihu, nýbrž dovedeš-li si to i po třetí a po čtvrté klidně přečísti?

K hněvu náleží zařatá pěst, zamračená tvář, urážlivá slova; a když to všecko od hněvu odejmeš (a to věru můžeš!), tvá vznětlivá povaha, nenajde-li látky, kterou by byla živena, bude čím dál tím skromnější, klidnější. Nemůžeš sice svoji povahu měnit, ale můžeš ji aspoň na uzdě držet. Zde a všude jinde. Nepatrnosti je nevinně poletující sněhová vločka, ale když se spojí, může se státí lavinou, která smete s povrchu před sebou stromy a domy.

Indiánský chlapec před divou zvěří

Je to chápání malého dítěte, když někomu imponuje tvář při každém slovu rudnoucí, zařatá pěst, nadávání. Netrpělivost, hádka je vždycky znakem slabé vůle.

Ale proč je to tak častý zjev? Pouze proto, že je to snadnější a nestojí to žádné námahy. Při netrpělivém pohádání možno vše nechat, jak to samo běží: s kopce dolů. Sebeovládání však stojí námahu: z rákosí pudů nahoru na vítězný vrchol vůle. Hle, opravdové sebeovládání není trpělivost beráncí, nýbrž je to síla, odvaha, vytrvalost. Stihlo tě nějaké smutné zklamání? Nudiš se? Rozzlobili tě? Jsi malomyslný? Co na tom? Nesmiš to dáti najevo ani slovem, ani chováním. To je sebeovládání! Již čtvrt hodiny tě někdo zlobí, složil bys ho na zem, jako když bičem mrskne, ale ty ho jen mírně chytíš za paže a řekneš: »Ty, dej si pozor, snadno bych si s tebou poradil.« To je sebeovládání!

Naopak, netrpělivost je znamením slabé vůle. Ony pudy,

které vyjdou najevo při unáhlení, nacházejí se také ve zvířatech; ale člověku by svědčilo, aby je podrobil kontrole rozvahy a rozhodnutí, to jest rozumu a vůli. Čím je dítě menší — jen si toho povšimni — tím je netrpělivější: je vzdorovité, hází sebou, křičí; ovšem, dítě svého rozumu a vůle ještě nemůže používat a pracují v něm jen zvířecí pudy. Ale tím horší, když ještě i jinoch, ba i dospělý muž se nachází v otroctví pudů a vydává o tom ne právě povznášející svědectví zamračenou a zarudlou tváří, nadáváním a dupáním.

Ty, synu, nechceš býti sluhou svých pudů. Ale tedy dávej na sebe tím větší pozor; co tě nejspíše vysune z kolejí, co tě rozčiluje — a začni bojovati proti ukvapenosti, nerozmyslnosti. Budeš tím uchráněn před mnohým nesprávným rozsudkem, kvapným slovem a unáhleným činem.

U některých indiánských kmenů je zvykem, že když jinoch doroste věku dospělého a chtějí ho s velikou slavností vysvětit za muže, pošlou ho nejdříve na dva týdny do kraje, který je přeplněn divou zvěří. Dají mu také luk se šípy a zajímavý příkaz: ani jediného zvířete se nesmíš dotknouti! Tam pobíhá před ním zvěř, vidí jeleny, poskakují tam zajíci... V jinochu se každý nerv chvěje rozčilením. Ale marně! Nesmí střílet! Nuže, co dělá dva týdny v lese? Musí se postít! Když to vydrží, bude pasován za muže. Hle, u těchto divokých kmenů žije silněji než mezi námi, změkčilými Evropany, pravda, že sebeovládání je nejlepší přípravou k životnímu boji a nejkrásnějším znakem mužnosti.

O sebeovládání a o vůli však netřeba mnoho čísti a vědět, nýbrž třeba se v tom cvičit. *Vědění je pouze theoretická činnost, ale jednání je vědění praktické!* Vůli musíš již v mládí každým prostředkem, který se ti namane, zesilovati, zušlechťovati, podobně jako štěpujeme planou růží, pokud

je útlá, aby rodila ušlechtilé růže. Se starou pláňkou nic nepořídíme.

A jak žalostný zjev je jinoch bez vůle! Ať se má rozhodnouti k čemukoliv, stojí ho to ohromnou námahu, už i pouhé »ano« nebo »ne«. A jak začítí s tím, k čemu se tak těžko rozhodl! Zasad, samostatného smýšlení nemá ještě ani ve vyšších třídách. Ba, ani v dospělém věku ne! Vždycky číhá, co učiní druhý, podle toho se pak řídí sám. Takový jinoch je loutkou bez vůle, nemluvnětem v dlouhých kalhotách: »Ein leicht befrackter, weich verpackter, nicht ganz intakter Charakter«.

„Marná snaha! Nemám vůle!“

U koho asi je vůle tak žalostně zanedbána? U jinocha, jemuž všechno usnadňují, jemuž vyplní každé přání, jenž si nikdy nic nemusí odepřítí, jemuž nerozkazují — u toho se vyvine tato huspenina — zanedbaná, komolá vůle, vůle bez páteře.

Ale vždyť i takoví jinoši někdy vyrazí — myslíš si! A jak se dovedou hrdinsky tvářit! A jakými jsou tyrany svých rodičů! To je pravda, ale to všechno není projev vůle. nýbrž je to dupnutí neuspokojených pudů malého divého zvířete.

Otázka silné vůle je neobyčejně spletitá, tajuplná otázka. Hle, několik příkladů.

Byl jeden sekundán, který měl potíže s mlsností. Nic nemohli před ním nechat, neboť hned to zmizelo v jeho žaludku. Doma ho stále plísnil, sám se také styděl za své chyby. Stokrát slíbil, že se polepší, ale marně: při nejbližší příležitosti už měl zase umazaná ústa. A matce si s pláčem stěžoval: »Marně to slibuji, matko; nemám vůle!«

A — ku podivu — tentýž jinoch trénoval denně celé hodiny v různých sportovních odvětvích: běžel, až se potil; skákal jako rys; vrhal kouli, plaval, ba i — hrál kopanou. Všechno to ho stálo mnoho sebezapírání, námahy, vytrvalosti. Dovedl chtít, když — chtěl!

Jiný zase byl neuvěřitelně lenivý. Stále spal, nic ho nezažímalo — jako by ani krev neproudila v jeho žilách, nýbrž nějaká sladká voda. Učit se mu nechtělo; hráti si neměl ve zvyku, před tělocvikem přímo mrzl. Jen věčně seděl u psacího stolku. A přece i ten měl vůli! Ale jen jednosměrnou! Celou sílu své vůle věnoval na to, aby ho nic z lenivosti nevyrušilo. Ať mu matka domlouvala, ať si ho otec trestal, druhové se mu vysmívali — nic to nepomohlo. Nedal se vyrušit se své nečinnosti. Vyvíjel opravdu zarputilou vůli k tomu, aby se nemusil zřící svého tureckého pohodlí. I ten měl vůli, ale k lenivosti.

Z těchto příkladů vysvítá, že není možno vůli každého jinocha vychovati podle stejného způsobu. S tohoto hlediska můžeme lidskou povahu rozdělit na tři skupiny. Jsou ohniví, živí, hbití jinoši, kteří však klidně uvažovati, promyšleně jednati nedovedou. Pro ty je *sebeovládání*, *odříkání* nejlepší školou vůle. Jiní zase jsou veselí, brzo se do něčeho dají, ale nemají trpělivosti, vytrvalosti. Ti musí cvičit svoji vůli v oddanosti k práci, v trpělivosti, ve *vytrvalosti*. Jiní zase jsou snilkové, jsou příliš tiší. Pro ty je *zaměstnání* školou vůle. Podle těchto tří typů rozpoznáváme tři hlavní způsoby v tužení vůle, které shrnujeme v těchto třech slovech: *Abstine!* *Sustine!* *Aggredere!* Nauč se odříkat! Nauč se vydržeti! Nauč se jednati!

Abstine!

Za těch dlouhých let, jež jsem trávil ve výchově duší jinochů, mne často potkalo trpké zklamání. Měl jsem mnoho žáků v prvních třídách střední školy, jejichž ohnivý zrak a bystrý rozum sliboval nadějnou zeň v mužných letech, a přece zničili lstiví nepřátelé mládeže naděje v ně skládané již ve vyšších třídách gymnasijských. Byla to náruživost, lehkomyšlnost, nezkušenost a lákání. Často jsem musel se zaraženým srdcem vidět, jak vlivem těchto čtyř nepřátel zakrňuje rok od roku a bledne rostlinka onoho ušlechtilého idealismu a nadšené dobré vůle, která se v mladších letech bez výjimky objevuje u každého jinocha.

Největšího nepřitele z těch čtyř zmíněných jsem poznal v prvním: v té měkkosti, změkčilosti, s jakou se dnešní mládež řtí přímo, aniž vyvinula nějaký odpor, do svých náruživostí, do pudů své zvířecí přirozenosti.

Dnes každý chce jen »žítí«, »užívatí«, »bavití se«. Proto připomínám jako první způsob cvičení vůle právě *sebezapírání, odříkání*.

Brzdění našich smyslů, omezení nás samých, zřikání se, omezení našich přání není cílem samo sobě, nýbrž je to pouze prostředek, prostředek k osvobození duše. Když ti tedy důrazně doporučuji, synu, aby ses často zapíral v drobných věcech (na př. udělej s radostí svou povinnost, i když ti to právě nehoví, zřekni se tu a tam nějaké zábavy, nějakého požitku, jídla, i kdyby ti šlo k duhu atd.), ano, činím to z vážného důvodu. Odříkáním chceme dosáhnouti vznešeného cíle: dáti křídla duši, učiniti v sobě ducha pánem nad tělem.

Vím sám také dobře, že toto cvičení vůle je pouze školou silné vůle; ale školou takovou, z které prýští vážný mravní život. Skrývá se v tom velká moudrost, že Římané nazývali *ctnost* i *silu* »virtus« a znamená to, že není *ctností* bez úsilí a bez vítězství nad sebou samým.

Theorie a prakse den ze dne dokazují pravdivost slov věčné Pravdy, Pána Ježíše: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj každodenně a následuj mne« (Luk. 9, 23). Nedovedný je zahradník, který lituje růžového keře a jeho divokých výhonků bez milosti neodřeže! Jako nebude růže na pni, který byl ušetřen ořezávání, právě tak nebude silné vůle v jinochu, který si nic neodepřel.

Co pohání hodinky? Síla stlačená v nataženém peru. Nuže, sebezapírání je taková síla jako natažení pera. Ne aby sis tedy myslil, že dokonalé ovládnutí sebe a brzdění tvých tužeb, jež od tebe požadují, bude ti snad bránit v silném, krásném a dokonalém životě. Naopak! To tě zachrání před chřadnutím vůle a před tisíci duševními nemocemi.

K vnitřní svobodě přivede tě jedině sebeovládání, a ovlá-

dati sebe se naučíš sebezapíráním. S hlubokou zkušeností píše Tomáš Kempenský v »Následování Krista«: »Tou měrou pokročíš v dobrém, jakou dovedeš býti pánem své vůle.«

Poustevníkův hrozen

Jednoho dne zatloukl kdosi na celu poustevníka *Makaria*. »Otče — zavolał naň jistý rolník — nesu ti nádherný vinný hrozen. Přijmi jej a občerstvi se jím.« Makarius s povděkem přijal dar a požehnal muži; ale když se krásný vinný hrozen naň usmál, řekl: »Nebude ho míti více potřebí onen poctivý starý poustevník, který vedle mne bydlí?« I zaneše hrozen sousednímu starci. Ten jej přijímá s velikou radostí a povděkem, ale pak začne vážně uvažovat: »Ó, jak dobře by posloužilo toto ovoce nemocnému bratru Nazariovi!« — a už mu jej nese. Ale Nazarius o něm nechce ani slyšet. »Jak bych to já mohl jisti? Mého Vykupitele napájeli na kříži trpkou žlučí! Já chci býti jeho učedníkem!« Tak putoval onen hrozen až do večera, z cely do cely, až jej konečně zase někdo daroval Makariovi. Starci se objevily na tváři slzy radosti, když hrozen byl zase u něho: těšil se, že žiji kolem něho druhové, kteří se dovedou zdržeti a zapřítí.

Vidiš, synu, to je silná vůle! Dovedli se zřít! Dovedli se cvičit v sebezapírání! Zkus, dovedeš-li i ty občas něco takového. *Nulla dies sine lineal* bylo heslem mnoha vědců. Ani jediný den ať nemine, abych nenapsal aspoň několik řádků. Ty rcí: ani jediný den ať nemine bez jediného cvičení v sebezapírání. Vykonej každý den malé sebezapření, malé odřikání, sebezapření. Něco takového, co ti není po chuti.

Jen tím vládneme, čeho, když je potřeba, se dovedeme zříci. Pokladu, který pokládáme za nepostradatelný, nejsme pány, nýbrž sluhy.

Kdo chce lidi poučovati, nebo nad nimi vládnouti, ten ať nejdříve přemůže sám sebe a ať dobude nadvlády nad svými naruživostmi . . . Křesťanské náboženství tím, že od nás žádá sebezapírání, hlásá vlastně jinými slovy tytéž zásady, které jsou základem životní filosofie.

Diem perdidi

O šlechtném římském císaři Titovi se říká, že si pevně předsevzal, že každý den udělá nějaký dobrý skutek. A když některý den zjistil, že téhož dne se necvičil v dobrém, vyčítal si to těmito slovy: *Diem perdidi*, »tento den jsem promarnil«.

I ty cvič každý den svou vůli. Ale ne jen tak naslepo, jak ti co napadne, nýbrž plánovitě, z hodiny na hodinu, každý den se cvič v přemáhání sebe. Ani nemusíš dlouho vyhledávat příležitosti. Naskytne se ti jich tisíce a tisíce každý den v studentském životě. Hle, zde máš malý výběr příležitostí, které se ti naskytnou v každodenním životě. Když se nemůžeš vyhnouti nějaké bolesti, nějaké zkoušce, ne hned skřípat zuby, nýbrž všechno trpělivě snášet. »Ach, to mám žízeň!« — »Ach, to mne bolí hlava!« — »Ach, tlačí mne obuv!« — ne tak naříkat, nýbrž snaž se ulevit si ve své bolesti, a když se ti to přesto nepodaří, zahleď se na ukřižovaného Krista Pána a snášej to beze slova. Co sis předsevzal, to také vykonej! Ať se stane cokoli! Cos začal, to nenech neukončené! (Některý jinoch začne každou čtvrt hodinu nějaký nový plán, ale neprovede ani jeden.)

Vykonej s přesnou věrností každodenní svoji povinnost. I tu nejmenší! Neboť to, co vůbec za to stojí, abychom to udělali, zaslouží si, abychom to udělali zúplna. Zde máš hned časné zrána boj s peřinou (v kterém už tak mnoho jinochů bylo přemoženo!); když přijde čas, hned vyskočit z postele. Ovládati nejen špatnou náladu, nýbrž i dobrou. Zachovati míru i v dobré náladě, v nadšení, i v řeči a v mlčení.

Vynikajícím prostředkem k zesilení vůle je brzdění našich smyslů. Nehleď na všechno, co by tvá zvědavost chtěla vidět. Na ulici je nějaký shluk lidí a tvá zvědavost tě tam také pudí. Ne! Chci se cvičit v sebezapírání! A proto tam nejdu!

A ovládat také svůj jazyk. Věru, to je neuvěřitelně těžká věc. Tajemství, které ti bylo svěčeno, nevyzradit. Chyby jiných škodolibě dále nerozšiřovat. Nešířit klepy. Neurážeti výsměchem přítomné a nepomlouvati vzdálené. Neopojit se vlastním hlasem, takže bys jiných vůbec nepustil k slovu. Nemluvit nesmysly. Nevychloubat se vlastními skutky. A potom: stále trvati při pravdě, i kdybys z toho škodu měl. A nikdy nelhat — ani v maličkostech! — i kdybys měl maličkou lži dosící nějaké výhody.

Nejen psací stůl, nýbrž i stůl v jídelně je vynikající příležitostí k cviku v sebezapírání. Nebuď vybíravý v jídle, nehledej vždy mlsot a nenacpávej žaludek, až by ztvrdl jako kámen. Velmi mnoho lidí ztratí u jídelního stolu nadvládu nad svou vůlí.

Hle, kolik příležitostí k cvičení vůle! Ale cvič se v tom také a nezůstaň při tom, že sis to přečetl. Nikdy se nenaučíš plovat, i když sebevíce budeš čisti o tempech — musíš to zkusit. Veletochi se nikdy nenaučíš, i když ti to sebelépe někdo vyloží, pokud jej nebudeš sám každodenně cvičit.

Na úžasnou pravdu ukazuje sv. Pavel, když takto píše: »Podle ducha žijte, a žádosti těla nevykonáte. Neboť tělo žádá proti duchu, duch pak proti tělu.« (Gal. 5, 16—17.) A na jiném místě: »Líbuj si totiž v zákoně Božím podle člověka vnitřního, ale vidím jiný zákon v údech svých, který odporuje zákonu mysli mé a jímá mě zákonem hřichu, jenž jest v údech mých« (Řím. 7, 22—23).

Kdo ještě nepocítil v sobě tuto tragickou rozdvojenost, tuto smutnou přirozenost s dvěma tvářemi, boj dobra a zla, pravdu starého přísloví: *Video meliora proboque, deteriora sequor?*

Když tedy chceš mít mužnou, svobodnou duši, nedej se zastrašit bezohledným bojem proti svému pohodlí a proti své změkčilosti. Udělej každý den něco dobrého a zapři se v něčem každý den.

Už jsi zajisté něco slyšel o hrdinství starozákonního krále *David*a. Viš, že když v jinošských letech střežil stáda svého otce a medvěd nebo lev mu uchvátil ovci, šel za ní, skolil je a vytrhl jim čelist. To byl hrdinský jinoch! — řekne na to nějaký sekundán. Svým prakem porazil Goliáše. To byl hrdinský skutek! — řekne kvartán. Když bojoval s Filištinci, zabil z nich ohromné množství. Byl hrdina! — řekne kvintán . . .

A přesto — mně to všecko tolik neimponuje. Víte, co se mně na Davidovi líbí? Když vojenské zástupy Davidovy stály mezi Jerusalemem a Betlemem a v tom strašlivém žáru vyschl každý potok a každý pramen, povzdech si král: »Kdybych mohl aspoň doušek vody vypít z čerstvého pramene, který zurčí před branami Betlema!« Tři z nejodvážnějších mužů Davidových to uslyšeli, pronikli přes čáru Filištinců a jsouce stále v nebezpečí smrti, přinesli vodu, po které král toužil. A tehdy David, ten žízni

utrápený David, vyleje vodu, po které tak toužil, na zem »za obět Pánu« slovy: »Jak bych mohl pít krev těchto mužů, kteří pro mne vydali svůj život v nebezpečí?« (2. Král. 23, 14—17).

To se mně na něm nejvíce líbí! Co obětoval David? Jenom doušek vody. Co tím ztratil? Minutový požitek. Ale co získal? Fantastickou úctu svých vojáků, zesílení své vůle a také milost Boží, neboť vodu přinesl »jako obět« Pánu.

Hle: i douškem vody možno vykonat hrdinský skutek! Možno přinést obět Pánu!

Staří řečtí stoupenci Pythagorovi dali si připravit stůl s chutnými jídly a pak zasedli s hladovým žaludkem, a když se na jídla delší dobu nahleděli, šli dále, aniž se něčeho byli dotkli.

»Ach, to byli pitomci!« zvolal nato jeden sekundán. Ale když se nad tím vážněji zamyslíš, pocítíš ono dojímavé uznání, které vyloudí hrdinský čin u každého. Neboť tito pohané si byli vědomi rozhodující důležitosti sebepřemáhání, sebezapírání a zocelení vůle.

Cvič se i ty, synu, v sebezapírání, a uvidíš, že jsou nádherné prameny radosti, které zůstanou v srdcích mnoha jinochů nepovšimnuty, neboť nemožno je ničím jiným odkrýtí, než rýčem sebezapírání. To jsou ony svaté, hluboké, nepomíjející radosti, které veselým úsměvem zaplaví tvou duši po každé, když jsi ovládl některou svou náklonnost, touhu anebo když jsi přinesl obět, jen abys plnil své povinnosti, kolikrátkoliv jsi se šlechetně choval vůči druhým a podobně.

Kohout japonského malíře

Podle japonské povídky učinil jistý bohatý obchodník zajímavou objednávku u jednoho malíře. Obraz měl představovat jen jednoho kohouta, ale ten měl být podle možnosti nejdokonalejší.

Po objednávce čekal obchodník celá léta, aniž něco slyšel o malíři. Konečně už měl dost toho čekání a odešel se poohlédnout, co je s obrazem. Z obrazu ještě nic nebylo. Ale malíř posadil obchodníka, dal se do práce a za čtvrt hodiny byl obraz hotov. Bezvadné mistrovské dílo! Obchodník oplýval radostí. Ale když došlo k placení, oněměl, slyšev ohromnou sumu, kterou se odvážil umělec za tuto »čtvrt-hodinovou práci« žadat, a rozzlobil se. Malíř však ukázal ve světnici na hromadu papírů zvýši člověka, z nichž na každém bylo vidět kohouta, a řekl: »Tyto obrazy jsem maloval tři léta a jen tímto dlouhým cvikem jsem si získal takovou pohotovost, že takovýto obraz dovedu za tak krátký čas tak dokonale namalovat. Nyní musím také dostat plat za svou dlouhou přípravnou práci.« Obchodník uznal, že malíř má pravdu, a zaplatil.

Tak je tomu i s tužením vůle. Když chceme, aby naše vůle byla ve všem důkladně poddajná a aby dobro, které jsme svým rozumem za správné uznali, vždy lehce a dokonale provedla, k tomu máme věru potřebi dlouhého, celá desetiletí trvajícího výcviku. Právě s tou trpělivostí, s jakou malíř nanáší na plátno tahy obrazu v duši se vybavivšího, právě s tou trpělivostí musíme pracovat na ideálním vytváření našeho vlastního charakteru.

Nemusíš se však tohoto úkolu strachovat. Zhotovení každého nového obrazu bylo malíři snadnější, než obrazu předcházejícího — poslední obraz už dovedl snadno zhoto-

vit za čtvrt hodiny. Právě tak bývá i na poli sebeovládání a sebevýchovy začátek nejtěžší. Čím více se v dobrém cvičíš, tím se ti to stává snadnějším. Pamatuji se, jak jsem se ve svých studentských letech těžko učil na bradlech vzporu. Celé měsíce jsem se tím trápil. Jednou se mi to konečně podařilo. A od té doby? Už mi to šlo vždycky lehce a obratně. A tak je tomu s tebou i v duševním životě — s počátku se velmi těžko něčemu naučíš, stojí tě to veliké sebezapírání, velký boj; ale když to uděláš po desáté, už sotva cítíš nějakou potíž. Cvič tedy každý den svou vůli, a pak budeš mít silnou vůli. Nauč se někdy zřikati se dovolených maličkostí. Ráno vyskoč hned z postele a řekni si: »Malé sebe-přemáhání!« Když tě bolí zuby, zavři ústa, nenatíkej, nýbrž řekni si: »Malé sebezapření!« Některá kniha je velmi zajímavá. Zavřeš ji právě při nejnapínavějším ději: »Malé sebezapření!« Máš-li hlad jako vlk? Počkáš několik minut a nesedneš si k jídlu: »Malé sebezapření!«

Tisíci a tisíci takovýmito maličkostmi můžeš cvičit svou vůli. A čím častěji tak učiníš v maličkostech, tím snáze budeš pánem i ve věcech důležitějších.

Jen jeden příklad. Tvoji rodiče odešli z domu a tys jim slíbil, že budeš doma hlídat, že beztoho máš mnoho učení. Za pět minut dostaví se Jarda: »Ty, Frantíku, chlapci jsou zde, pojď, půjdeme si zakopat!« Venku je krásné, slunečné odpoledne, doma unavující algebraický příklad. A nyní nastane veliký boj: máš-li říci ano, nebo ne? Slíbil jsem, že zůstanu doma. To je pravda! Ale kluci se mi vysmějí, že kazím hru. Tak dobře by bylo si vyjit, ale rodiče mi vyhubují. Což ale, vrátím-li se dříve než oni a oni se to vůbec nedovědí? Ano, ale co bude s matematickým příkladem? Vždyt zítra »zapomenu« sešit doma. Ale to není čestné... tak ti to říkají tvoje zásady. Ale hoši jsou již netrpěliví.

Konečně po velkém boji zvoláš: »Odpusťte, nemohu jít . . .«
Hoši odejdou, ty zůstaneš doma, a snad v prvním okamžiku
hledíš za nimi smutně. Ale pak naplní tvou duši vědomí
poctivě splněné povinnosti. Po druhé a po třetí rozhodneš
se již mnohem snadněji a nakonec to budeš pokládat za
zcela přirozené, že se hned postaviš na stranu plnění po-
vinnosti. I japonský malíř maloval později už bez vši těž-
kosti kohouty!

Musíš se snažit, aby sis osvojil stálou, vůbec již neuva-
žující, nikdy nekolísající pohotovost ke konání dobra. Když
se již pak nemusíš před každým činem rozrušovat, kterou
cestu si vybrat, nýbrž děláš dobro už jaksi ze zvyku, na zá-
kladě náklonnosti, kterou sis osvojil dlouhým cvikem, od
zlého se pak už jaksi pudově hned v prvním okamžiku od-
vrátíš, tu ti platí život za tvou dlouhou přípravu, neplatí ti
penězi, nýbrž onou pohotovostí, že vždycky dovedeš s ra-
dostí a snadno jednat tak, aby to odpovídalo tvým ušlech-
tilým zásadám. Pak můžeš o sobě říci, že jsi »charakterní
jinoch«.

Sustine

Druhý způsob výcviku vůle je *vytrvalost, stálost, trpěli-
vost*. Jeden z nejvýznačnějších amerických psychologů *Ja-
mes* doporučí jinochům, aby každý den dělali něco, co
jim není právě po chuti, aby se naučili býti tvrdými vůči
sobě samým. Víš, co udělali chovanci jistého německého
internátu, když jim to řekli? Vyšli do zahrady a rozhrýzali
živé brouky, neboť »to jim věru opravdu nebylo po chuti«.
Brrr . . . Bylo to dětské přehánění, ale přece jen imponující
pohotovost k oběti, aby tím byla získána silná vůle.

Nemusíš následovat příkladu německých chlapců, ani ne-

musíš býti Muciem Scaevolou a dáti si spálit ruku. I každodenní studentský život je přeplněn maličkostmi, v nichž můžeš cvičiti svou hrdinskou trpělivost. Snášet utrpení, bolesti. Klidně se učit a nerozčílovat se, nehněvat se. Klidně mluvit doma a nikdy neodmlouvat; nedělat grimasy, nemít špatnou náladu. Ať tě cokoliv rozčíluje, zlobí, ne hned vyrazit, nýbrž čekat chvíli a hledět se mezitím rozumnými důvody uklidnit. Nic takového neudělat, čeho bys už za pět minut musel litovat. (Jaké důležité pravidlo pro ukvapené jinochy!)

A neminim tím jen pasivní trpělivost, trpělivost beze slova, nýbrž spíše také aktivní trpělivost, vytrvalost.

Pán Ježíš dává vážné napomenutí: »Kdo vytrvá až do konce, bude spasen.« A toto rčení je pravdivé nejen s hlediska života věčného, nýbrž i s hlediska pozemského úspěchu. Pro nedostatek vytrvalosti zhrouť se někdy v posledním okamžiku výsledek dlouhotrvající námahy. Bylo potřeba vytrvati už jen jeden den, už jen jednu hodinu, ale chybělo to. *Chavez*, slavný pilot, byl první, který přeletěl *Simplon*, ale — přistal se zlomenými údy. S ledovou bouří a ohromnými vzdušnými víry bojoval vítězně. Cíl už má před očima. Vidí ohromný zástup, který mu kyne a ho oslavuje. Ale tu ho opustila vytrvalost, už nemohl ještě pět minut čekat a nespouštěl se pomalu, nýbrž rychlým pádem — chtěl. Stroj se zřítíl, a *Chavez* zemřel . . . Chybělo mu jen pět minut vytrvalosti!

Uděláš moudře, když se připravíš vždy k většimu úkolu, než jaký tě čeká. Chceš-li tři hodiny pochodovati, připrav se na čtyřhodinovou cestu, a chceš-li se dvě hodiny učit, soustřed' svou vůli na dvě a půl hodiny, tak ti vždycky zůstane malá síla v záloze.

Vytrvalost! Vytrvalost!

Jednoho krásného červencového rána vydali se dva mladí studenti na Lomnický štít. Oba pocházeli z jihu, nikdy ještě neviděli tak ohromné horské obry. Vydali se na cestu za veselého zpěvu a s úsměvem zanechali staršího muže, který, jak se zdálo, měl před sebou podobný cíl jako oni, ale šel takovými klidnými a pomalými kroky, že »ještě i hlemýžď jde rychleji« — mínil o něm jeden z nich. Když se po deseti minutách ohlédli, viděli starce pod sebou už jen jako mravenečka. Ale plíce jinochů začaly pomalu vypovídat službu. S počátku odpočívali jen každou půlhodinku pět minut, později už každou čtvrt hodinu si ulehli »na půlhodinku«. A když tak kolem poledne úplně vyčerpaní si usedli na kraji malého vodopádu, hle, najednou se objeví na cestě onen člověk-hlemýžď, a právě takovými klidnými, pomalými kroky jako ráno přechází vedle nich, a jde... jde... vždy výš a výš jde stařec... už ho vidí zase jen jako mravence... A dva mladí se únavou nečinně natahují na skalách. Neboť, aby ses dostal do výšky, abys došel vytčeného velkého cíle, k tomu nestačí mladická jarost a nadšení, nýbrž klidná, vždy stejná, stálá vytrvalost.

Trpěti bez stěžování

Lidský život pozůstává z veselých a smutných minut a věru v životě některých lidí bývají smutné dny v převaze. *Leben ist leiden*: žítí znamená tolik, co trpět.

I v životě jinocha se vyskytnou těžkosti, tvrdé zkoušky, neúspěchy, neštěstí, neporozumění nebo tělesné utrpení, nemoci. A opravdový charakter se ukáže v tom, jak dovede člověk snášeti neštěstí, která jej stihají. Snášejl *Sustine!*

Mnoho chudých lidí hledí se závistí na lidi bohatší a

mnoho chudých studentů hledí závistivě na své bohatší druhy. Nechtějí uvěřit, že utrpení se každému někdy dostane.

Jsou někteří, jejichž pěsti se svírají v čas utrpení a rouhavými ústy obviňují osud — jsou to zatvrdlé duše. Jiní zase s nečinnou poddajností, se skloněnou šíjí, skleslou duší bědují nad nezměnitelností — to jsou slabé duše. A konečně jsou takoví, jež sice také bolí rány osudu, jež také tíží, že jsou nevděční, a kteří upřímně oplakávají zemřelou matku, kteří také trpí nemocemi atd., ale vědí také, že v ohni mužně snášeného utrpení se tuží nejčistší ocel charakteru. Může někdo býti chudý a při tom šťastný, a může býti bohatý a nešťastný. Může býti nemocný a šťastný, a může míti železné zdraví a při tom býti nešťastný. Může býti slepý a šťastný, a může býti s oběma očima nešťastný. Vše závisí na tom, jakou duší zpracujeme v sobě utrpení. Já i utrpení chci využít k výchově svého charakteru! Vím, že s odevzdanou duší snášená bolest bude cennější, každé pomíjení mne učiní větším, každé ponížení čistším, každé potlačení hněvu mne učiní silnějším, slovem: s Bohem snášené utrpení mne učiní charakternějším.

Na každé malbě je osvětlení a stín. Schopnost umělkova pozůstává v tom, jak dovede tyto dvě protivy uvést v soulad. Bůh. Otec můj nebeský ví o mé bídě; když tedy dopustil, aby mne tato nehoda stihla, měl s tím zajisté nějaký plán. Jaký plán? Odkud by to měl vědět můj omezený rozum? Trestá mne za věci minulé? Posiluje mne pro budoucnost? Chce mne očistit? Vážnějším učinit? Chce mi dáti příležitost, abych si získal zásluhy? To všechno nevím! Ale tolik vím, že z ohně utrpení musí vyjít má duše lepší, čistší, hlubší, vážnější. Mou modlitbou bude v takové chvíli těchto šest řádků:

Herr, dein Wille geschehe,
Dann geh' es, wie es gehe!
Herr, dein Wille geschehe,
Und tut's auch noch so wehe!
Herr, dein Wille geschehe,
Wenn ich's auch nicht verstehe!*

Beze slova snášené utrpení je vynikajícím prostředkem k výchování charakteru a k utužení vůle. Každý člověk se od přirozenosti snaží vymknouti se utrpení; a když se mu to nepodaří, ulehčuje si aspoň tím, že nařiká a pláče. Když však sebereš své síly a s klidnou duší se snažíš vžítí se do nezměnitelnosti, udělal jsi tím mnoho na utužení své vůle. Kdo má slabou vůli, toho rozdrťí kladivové rány utrpení jako zámek z písku; mužný charakter však byť i se snad jiskřil, ale stane se tím pevnější, jako vzácná ocel. Když Seneca řekl, že na loži nemoci může někdo býti právě tak hrdinný jako na bojišti, chtěl tím naznačit, že nejtěžší zkouškou spolehlivosti charakteru je utrpení. »Koho Bůh miluje, toho navštěvuje,« pravi Písmo svaté.

Na sochu charakteru z kararského mramoru vyrývá nejjemnější tahy právě utrpení.

Ve svých utrpeních vzpomeň si na slova hraběte Eötvöse: »Kdo si i přes své ztráty zachoval důvěru v prozřetelnost Boží, na toho rány osudu nebudou těžce doléhati.« Vzpomeň si na to a modli se s celou duší slova toho muže: »Hladké cesty, na kterých bez námahy můžeme daleko postoupiti, a majetky, po kterých větší část lidstva baží, dej jiným. Mně, Všemohoucí, dopřej drsnou stezku, ale s krásným výhledem, která mne stále povede do výše a na které mohu postupovati s přesvědčením, že se cíle neminu.«

* Pane, tvá vůle se děj, a ať mne potká cokoliv! Pane, tvá vůle se děj, byť to i sebe víc bolelo! Pane, tvá vůle se děj, i když ji nechápu!

Když Říman pyšně řekl, že »vykonati veliké věci je římská ctnost«, *fortia agere Romanum est*, ty si to doplň takto: »velkodušně trpěti však je křesťanská ctnost«, *fortia pati Christianum est*.

Zamysli se jen trochu nad tím, jaký nevyslovitelný smutek, jaký pesimism, jaká skleslost ovládala v pohanském starověku i duši lidí nejušlechtilejších! Nemohl bych v spěchu ani jednoho jmenovat, který by si nebyl cenil více smrt než život. Právě nejušlechtilejším duším se zhnusil život uprostřed zuřivého smyslného požitkářství; jiného, vznešenějšího cíle, který by se pojil k pozemskému životu, neviděli. Sotva několik — kteří křesťanství předem vycítili — dovedlo se povznést do čistšího ovzduší. Jak ničivě černé jsou na př. v Aischylových dramatech postavy furii. Hle, pohan, nevěrec, když trpí, dovede v utrpení jen zuby skřípáti. I ten, jenž se Boha bojí, trpí, ale nikoliv se slepým fatalismem, nýbrž sebevědomě. Ó, ano, ani křesťanství nedovede ze světa vyhubit bídu, utrpení, pokušení k hříchu, ale dovede aspoň pochopit, co Bůh tím zamýšlí.

Musíš mnoho trpěti, synu? Jsi chudý, nemocný, rodiče nařikají, stihá tě mnoho neštěstí? Co chce Bůh s tebou? Možná, že tím trestá hříchy minulosti. Možná, že změkčuje tvoji duši k vroucnějšímu životu. Možná, že chce tužit tvoji vůli, jako oheň kalí železo. Možná, že chce rozmnožit tvé zásluhy pro život věčný. Možná, že tě tak vede životem, jako je veden turista horským vůdcem. »Jakými skalnatými, tvrdými, úzkými, nepohodlnými cestami jsi mne vedl!« — zvolá turista. »Ano, pane, nepohodlnými cestami, ale zda víš, že povedu-li tě širokými cestami, nedostaneme se do těchto nádherných výšek, nýbrž sklesneme do močálů!« Proč vlastně musím tolik trpět? — zvoláš. Co ty víš, proč? Jenom Pán Bůh to ví. Všimni si jen nějakého nádher-

ného perského koberce: květiny, obrazy, barvy, v jakém uměleckém souladu! Ale všimni si i rubu koberce: směsice vláken a barev. Život je právě takový. Jeho barva nebo jednotná velká myšlenka, která pozůstává z jednotlivých vláken, je v rukou Božích. U tkalcovského stavu dějím sedí věčný Bůh, jehož úmysly jsou pro nás nevypočitatelné. Jeho myšlenky nejsou našimi myšlenkami a jeho cesty nejsou cestami našimi.

Nechť ústa má nemluví více!
 Bůh dobře ví, co činí.
 Do jeho nejvyšších plánů nevidí slabý tvor
 a Jemu klást otázku? — to nesmí člověk! (Petšfi.)

Sv. Kateřina Sienská zápasila jednou s prudkým pokusem. Když se stěžila z něho vymanila, zarmouceně si stěžovala: »Ježíši můj, kde jsi byl, když mé srdce zahalila temnota?« — »Byl jsem v tvé duši,« odpověděl Pán. »Kdybych nebyl býval s tebou, byly by se myšlenky, které útočily na tvou duši, zmocnily tvé vůle a byly by způsobily smrt tvé duši.« Tedy ani ty se nelekni v utrpení. Není-liž pravda, i o jedinou skálu se roztříští celá síla rozružených mořských vln!

Nebud' tedy jako některá rostlina: pokud svítí slunce, zvedá pyšně svou hlavičku, ale když nastane soumrak, stáhne plátky své koruny a zvadle ji skloní. Utrpení je umělecká práce Boží na mramoru tvé duše. Hledá zlato v tvé duši: zlato však, není-liž pravda, neváří se na povrchu, nýbrž v potu a pracně je třeba dolovatí.

I mramor by zavzlykal, když se pod tvrdými ranami kladiva zajískfí. Ale, kdyby umělec »šetřil« mramor, zda by se z něho vytvořila někdy nádherná socha?

Nemusíš sice vyhledávat utrpení: ale když přijde, pohleď mu se vztyčeným čelem do očí:

So danke Gott, wenn er dich presst,
Und dank' Ihm, wenn er dich wieder entlässt.*
(Goethe.)

Poslechnouti bez hlesu

Další prostředek ve výchově charakteru je poslušnost. V dospívajícím věku je to věru těžký úkol. Ale právě v tomto věku, když už tvůj rozum uzrává, krátkou úvahou bys přišel na to, jaký to je nepostradatelný základ pro tvou vlastní svobodu a pro celý společenský život.

Jak lahodí oku, když nádherným krokem, s vypjatou hruďí pochoduje před ním skautská družina a na jediný povel »Zastavit stát« zastavi celá družina, jako by byla přikována k zemi. Co působí člověku tento příjemný pocit? Poslušnost organismu.

Proč musíš býti poslušný? Především proto, že nejsi nezávislá bytost.

»Cože? Já, že nejsem nezávislý? Nuže, na kom, na čem jsem závislý?« — Nuže, na tisíci a stotisíci lidech a věcech. Věru, ty nejsi středem světa a nemůžeš žít tak, jako bys nebyl na nikoho odkázán. Viš, kdo by mohl žít nezávisle, tak, že by si nikoho nevšímal? Kdo se sám od sebe narodí, pak sám se uloží do kolébky a sám sebe kojí; kdo naroste tak velký, jak sám chce, a na nic na světě není odkázán, a když zemře, sám se položí do rakve, sám si vykope hrob a sám se krásně pochová. Co se směješ? Že neexistuje takovýto člověk? Ovšem, že ne! Není tedy ani člověka, který by mohl býti úplně nezávislý.

A pak musíš býti poslušný i proto, že poslušnost udělá tě opravdu svobodným. »Tím mne spíše udělá neposlušnost!«

* Děkuj Bohu, když tě sevře, a děkuj mu, když tě zase uvolní.

myslíš si. Nikoliv. Ta udělá z tebe člověka, který nezná mezi. Hleď na koně, který se vytrhl z otěží, z uzdy, jak divoce se řítí vpřed. Je to přípustné? Nikoliv. A konec? Přerazí se.

Pak buď poslušný i proto, abys dovedl rozkazovat. Nebot před kým se nejspíše skloní lidská vůle? Před silnými jednotlivci. A tím silnější bude naše duše, čím častěji se dobrovolně skloní před oprávněnou vůlí jiných. Na cestě, která vede k duševní svobodě, je napsáno slovo: *Poslušnost*. »Když jsem byl poslušný, cítila se moje duše opravdu svobodna,« píše znamenitě Goethe. (Iphigenie V., 3.)

Poslušnost je výborný prostředek k utužení vůle. Dobře víš, že ti, kdo ti rozkazují — rodiče, profesori — chtějí zajisté jen tvoje dobro, a svými rozkazy nechtějí tě zlobit, »sekýrovat«. Tolik snad jen uznáš, že 14—16letý jinoch nemůže mít tak velkou životní zkušenost jako jeho 40—50letý otec. Když tedy tvoji rodiče, tvoji vychovatelé něco rozkáží, udělej to bez hlesu, bez reptání, bez nespokojenosti, i kdyby sis myslel, že teď s tebou jednali tvrdě. Pomysli si, že jsi ještě nezkušenější, lehkomyšlnější, silněji stojíš pod klamavým vlivem vnějšího zdání nebo pod oslepující pudovostí smyslů. Ještě jsem nikdy neslyšel, aby si dospělí lidé byli stěžovali na to, že rodiče v mládí vůči nim byli přísní. Ale věru mnozí vzpomínali se zármutkem na svá dětská léta, proč svých rodičů nebyli poslušni!

Synu, o tobě vím, že stejně jsi poslušný. Buď takový vždycky, ne proto, že *musíš*, nýbrž proto, že *chceš*, nebot víš, že ti to je jen k prospěchu. Co musíš udělat, to také chtěj udělat, a budeš mít z toho dvojí užitek. Pomodli se častěji vznešená slova *sv. Augustina*: »Pane, dopřej, abych učinil, co ty chceš, a pak rozkaž, co chceš.«

Vytrvati bez lži

Ještě jedno důležité »vytrvání« tě čeká: vytrvat při pravdě. Mluvit může jen člověk. Papoušek sice dovede *napodobit* lidská slova, ale slova *tvorit* je schopen jedině člověk.

Ale zda necitíš, synu, hned odpovědnost, která z tohoto významného postavení pro člověka vyplývá! Je-li řeč jedině lidským právem, je také povinností řeč pravdivá, správné užívání slova. »Ale pravím vám: z každého slova prázdného, které lidé promluví, vydají počet v den soudu« (Mat. 12, 36), učí Pán Ježíš.

Ale Pán to nejen učil, nýbrž to také ukázal. Čti jen evan-

gelia, že Pán Ježíš byl v každém slově tak rozvážný a vznešeně klidný!

Zvíře nemá slova, zvíře jenom vyje, štěbetá, křičí, bučí — prázdná skořápka bez jádra. Lidské slovo není prázdná skořápka, ono má obsah, a ten uráží nebo chválí, ubližuje nebo miluje, napravuje nebo kazí. Hle, veliká odpovědnost vyřčeného slova! Kdo neuváží slova dříve, než je vysloví, u toho by bylo předčasné mluvit již o charakteru.

Ideálem katolické výchovy je jinoch, který dovede býti zdvořilý bez lichocení, upřímný bez drzosti, který je přátelský a má při tom své vlastní zásady, svým zásadám je věrný, aniž by druhým ubližoval. Slunce tak skvěle a čistě běží svou drahou na obloze nebeské, není na něm temnoty, tajemnosti. Tvář lidí se vyjasní, když se zahledí do slunce a čerpají z něho sílu, dobrou náladu, život. Člověk s čistou duší je také oživujícím sluncem společnosti, na kterého s radostí hledíme a s nímž vždy s jistotou můžeme počítati.

Zda může býti větší pochvala, než když o některém jinochu můžeme říci: »Ten si jest vědom odpovědnosti za každé slovo. Ten si nikdy nezahrává se svým slovem! Na řeči tohoto mladíka možno stavět! Ten mluví vždycky s láskou a vždycky vytrvá při pravdě!«

Proč lidé lžou?

Proč lžou mladí lidé? Nejčastěji ze strachu. Udělali něco, co bylo zakázáno, a teď se bojí trestu. Je to největší hloupost předchozí chybu ještě zdvojnásobovat a první hřích — ba, nejčastěji není to ani hřích, nýbrž pouze nějaká neobratnost (rozbitá sklenice, vylitá káva atd.) — dovršit hřichem druhým, lží. Zda jsi už viděl člověka, který si zablátil sně-

hobíle kalhoty a aby odstranil skvrnu, lehl si celý do bahna? Mnohem moudřejší je ten, který takto smýšlí: »Je pravda, jednal jsem špatně. Co se stane, když se přiznám? Budu zbit. Ať budu zbit! Konečně jsem si to zasloužil. Zítřka mne to už ani tak nebude bolet, a byl jsem aspoň poctivý, upřímný. Kdybych se však trestu vyhnul lži, zasadil bych své duši tím větší ránu, která by mne i zítřka bolela a nikdy by mi pokoje nedala. Raději se upřímně ke všemu přiznám. Maminko, věru, byl jsem neobratný (drzý, unáhlený), po druhé si dám lepší pozor. Potrestej mne . . .« Poctivost je zachráněna, ba, myslím, po takovémto přiznání, mine mne i trest. Ale i kdyby mne neminul! *Ať raději trpím já pro pravdu, než aby pravda měla trpěti pro mne!*

Jiný zase lže ze zbabělosti. Mezi jinochy je řeč o vážných zásadách, o ideálních věcech, o náboženství; několik lehkomyslných jinochů začne zesměšňovat tyto věci a dělat si z nich vtipy. A teď! Bylo by potřeba přiznat barvu veřejně — nemáš odvahy, bojíš se výsměšných tváří. Raději lžeš. Jsi zbabělec.

Možno lháti také ze závisti, z bázlivosti. Některý z tvých druhů je chválen. »Ó, ani si to nezaslouží! Má takové a takové chyby,« řekneš a lhal jsi. Možno lháti pro výhody (»není pravda, nebyl goal!«, »není pravda, mič se mne nedotkl!«), ba, ke lži může přivést také špatně chápaná věrnost, když někdo chce lži pomoci svému druhu, který se dostal do nesnáží.

Lháti možno z vychloubání (»v létě jsem měl auto, ach, kdybys je byl viděl«, »co se se mnou stalo« — a ani: polovice z toho není pravda!). Lže, kdo odpovídá pomocí jiných, na př. když mu napovídají. Lže, kdo opisuje ze sešitu sousedova, neboť vychloubá se tím, co není jeho. Charakterní jinoch řekne v takovéto chvíli pokušení: »Jsem mnohem

hrdější, než abych se uspokojoval nepoctivými prostředky.«

Jsou i takoví, kteří jen z povrchnosti neřikají pravdu. Tito vlastně nelžou, spíše »se přefeknou«. Ale přece je takovýto člověk nespolehlivý, neboť si nezvykl, aby byl přesný a aby svých smyslů dobře používal (o přesném používání smyslů můžeš čísti na straně 154). Pozor, synu, hrubé, velké lži se charakterní jinoch sice chrání, ale menší lži, nepřesnosti, si některý dovolí — ale i tím si kazí svůj charakter. Poctivý jinoch nikdy neřekne »já jsem to nebyl«, když to byl on; ale už více jich řekne, že »někdy jsem i já byl mezi nimi« a vlastně by měli říci, že »i já jsem byl častěji mezi nimi«, nebo: »docela jistě tam přijdu«, místo aby řekli: »bude-li možno, přijdu tam.«

Všechno je lež, co se protíví pravdě a přímé svědomitosti. Tedy nejen slovem možno lháti, nýbrž také mlčením, přetvářkou, dvojsmyslným chováním atd. I ten lže, kdo vždycky jen polovici z toho řekne, co myslí, kdo okrašluje — opentluje, o kom člověk nikdy neví, na čem jest.

Hle, prales lživosti, který nelze vymýtiti!

Vyplatí se lháti?

»Co myslíš, vyplatí se lháti?« tázal jsem se jednoho jinocha. »Nel« zněla rozhodná odpověď. »Proč ne?« — »Dříve nebo později vyjde to najevo, a pak je po cti.«

Vždyť i to je důvod. Opravdu, sotva si dovedu představit ostudnější postavení, než když přistihnou při lži jinocha, na kterého každý hleděl dosud s úctou a každému jeho slovu slepě se věřilo. A přistihnou ho jistě!

Ovšem — myslí si ten či onen — když je někdo tak neobratný, ať nelže! Ale možno také obratně lháti! Jest třeba

si dobře rozmyslit, co řeknu, když se budou ptát na to neb ono, tak se to podaří . . .

Ale delší dobu se to přece dařit nemůže. »Marně se skrývá osel za dveře, uši mu je přece vidět« — praví příslovi. A marně napomíná latina lháře, aby měl dobrou paměť (»mendacem oportet esse memorem«), dříve nebo později si přece bude odporovat. Jednu lež třeba živit druhou, aby přece nějakou dobu byla na živu: pro druhou lež pak třeba lháti po třetí, po čtvrté, po desáté. Kdo jednou sešel s cesty pravdy, dostal se na takovou půdu, kde stále hlouběji klesá. Druhý den už neví, co lhal včera, a konec všeho je hanba, ztráta cti. Lež je zrůda mravního života; a zrůda nemá nikdy dlouhého života.

Ale dejme tomu, že se to neprozradí. Někdo opravdu lze tak obratně, že lež nevyjde najevo. Uvaž jen dále, co bude následovati. Pro vážného jinocha se sluší, aby neznal jen nejbližší následky svého činu, nýbrž aby uvážil také jeho vzdálenější účinky. Dejme tomu, že se nedozvěděli, že lhal.

Ale když zůstane sám, ozve se v jeho duši obžaloba: »Ty jsi bezcharakterní! Tobě nemožno důvěřovati!« Obžaloba sebe sama působí trpké minuty i obratnému lháři. Běda tomu, kdo se oddá lhaní. Lež přichází z temných hloubek, kde hnízdí satan, proto duši očerní. Ale zkali i jeho zrak. Kdo lze, klopi oči; bojí se, že ho jeho zkalený zrak prozradí.

Přečti si, jak si stěžuje Ifigenie u Goetheho:

O weh der Lüge! Sie befreiet nicht,
Wie jedes andre wahrgesprochene Wort
Die Brust: sie macht uns nicht getrost.*

Všimni si jen: dnes už lékaři nepředepisují jedy tak snad-

* Ó, běda lži! Ona neuvolní hrud, jako každé pravdivé slovo: nezjedná nám útěchy.

no za lék, jako to dělali dříve; neboť přišli na to, že i když jed některou nemoc vyléčí, přivodí zase druhou, snad ještě nebezpečnější, než jakou vyléčil. Právě tak je tomu se lži: na první pohled se zdá, že zachránila od nepříjemnosti, ale její ničivý účinek je tím větší po jiné stránce.

A když se podařilo i svědomí ohlušit, přijde den, den posledního soudu, kdy vševědoucí Bůh vynese každou lstivost, každou úskočnost, každou lež na světlo, neboť jeho nemůže ani nejohratnější lhář oklamat a o něm Písmo svaté praví, že »ohavností jsou Pánu rty lhavé« (Přisl. 12, 22). Bůh sám je živá Pravda. Každá lež je tedy zapíráním, znetvořením živé podoby Boží v naší duši.

O lišce se říká, že když se chytí do želez, uhryzne si vlastní nohu nebo ohon, jen aby se vysvobodila. Kdo se lži chce vysvobodit z nesnáze, ten si neuhryzne nohu, nýbrž — co je mnohem důležitější — poctivost, charakter.

Lhāti je zbabělost. Neochvějně vytrvatí při pravdomluvnosti — je hrdinství.

Lži jsi došel nějaké výhody? Zaplatil jsi to velmi draho. Lži jsi se vysvobodil z nějaké nesnáze? Upadl jsi tím hlouběji. Lži sis zjednal úctu v očích jiných? Sám před sebou jsi ztratil svou čest.

Slovo dělá muže!

Ale přece se snad mohou vyskytnout případy, kdy možno lháti? Jsou jinoši, kteří se velmi snadno vymluví. »Lhal jsem pouze ze žertu. To přece není hřích! Vždyť tím jsem nikomu neuškodil.«

Není to velký hřích, ale přece to je chyba. I když jsi nikomu neuškodil, přece jsi uškodil sobě. *Wer lügt, betrügt.* Největší chyba pozůstává v tom, že takové nevinné lži mohou navyknout lžím vážnějším. Velcí charakterové se báživě chránili i takových maličkostí. I mezi pohany najdeme na to krásné příklady. Učil jsi se o Aristidovi, že ani ze žertu nikdy nelhal: »Aristides adeo fuit veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur«. Ovšem, je třeba jasně vidět, co lež jest. Lež je, když někdo neřekne pravdu proto, aby druhého uvedl v omyl. Když je tedy zřejmé, že dotyčný jen

žertuje, jen si zahrává, chce jen zábavu, to není lež. Ale lháti, t. j. druhého uvést v omyl, nikdy není dovoleno.

Někdy se ovšem člověk může dostat do trapného postavení, když musí volit mezi lží a vážnou nepříjemností. Ta zásada musí bezpodmínečně zůstat bez úrazu: »Lháti však nebudu nikdy!« S druhé strany však mi tu hrozí vážná nepříjemnost, která nastane, řeknu-li pravdu. Co mám tehdy dělat?

Nejsnadnější rozluštění je, že vůbec neodpovím. Z našeho mlčení může dotyčný uvidět, že jeho otázka je nám nepříjemná, a snad nás už tou věcí nebude dále znepokojovali. Je-li někdo obratný, může dáti v takových okolnostech odpověď vyhýbavou, »vytočí se z věci« (ovšem nikoliv lží!). Ale věru často se ani to nepodaří, a tu nezbývá nic jiného, než pro pravdomluvnost, která je jednou z nejkrásnějších ctností, s hrdinskou duší vzíti na sebe případné nepříjemné následky. Je-li možno, vyhni se nepříjemnostem; není-li to však možno, »*fiat iustitia et pereat mundus*«, vytrvej nezlomně při pravdomluvnosti, i kdybys musel pro ni nepříjemnosti snášet. Stálá a důsledná pravdomluvnost není lehká věc — je to hrdinská ctnost!

U malého dítěte člověk snáze omluví, že když rákoska z koutu na ně hledí, ve svém strachu před bitím zalže. O dětech proto ani neříkáme, že jsou hotovými charaktery.

Ale co máme říci o větších hoších, kteří bývají zpravidla hrdí na svůj rozum, na svou odvalu a poctivost (a práve!) — jak je smutné, když v takovýchto případech i oni jsou zbabělí, bezcharakterní a lží unikají zaslouženému trestu, nebo si pomáhají z nepříjemného postavení.

Mnohem více imponuje charakter onoho jinocha, jehož rty — ať to stojí cokoliv! — nikdy nepřekročilo živé slovo, a to z toho důvodu, že *on vůbec nedovede lhát!* V žádných

okolnostech nedovede na své poctivé přímosti srdce spáchat takové násilí, aby jediné nepravé slovo vypustil přes rty. Jaká to radost setkati se s jinochem, na jehož každém slovu možno stavěti, neboť každé jeho slovo je pravdivé, jako Písmo svaté.

Bůh chtěl člověku lež ztížit; proto ho stvořil tak, aby se při lži zarděl. Možno se však i naučit bez zardění lháti (»jako když tiskne«), ale toť věru prokletá věda! *Synu, buď hrd na svou pravdomluvnost!* A každý jinoch, který aspoň něco dá na svou čest, na svůj charakter, ať je pravdomluvný do posledního slova. Jinoch, který lže, podkopává nejpevnější základy svého charakteru a neodvratně se vrhá do mravního úpadku. Kdo urazí pravdu, ten nebude věrný ani svým povinnostem. Kdo se klamavou řečí uplatnil, ten se chce blaze mítí na nepoctivých cestách v životě: bude-li úředníkem, dá se podplatit; bude-li obchodníkem, bude šidit; ať bude čímkoliv — stane se bezcharakterním člověkem. I když ne doslovnou, ale aspoň podstatnou pravdu má přísloví: »Kdo začal lži, ten skončí na šibenici.«

Prvním heslem charakterního jinocha jest: »*Pravdu za každou cenu!*« — »Kdo neklesá ve slově, ten jest muž dokonalý« — praví Písmo svaté (Jak. 3, 2). Zapírati pravdu znamená zřici se lidské důstojnosti a zaprodati svatou povinnost lidskou.

Neznám ani jediný případ, kdy by bylo dovoleno lháti, zahrávati si s věrohodností slova. Nikdy! Ani z nouze! Víím, některý jinoch si vysvětluje: »Teď jsem musel lháti«; ale to je všecko jen záchrana. Nikdy nemusíš! Neboť kdybychom lež i jen v jediném případě připustili, pak je veta po celém zákonu; pak se může kdokoliv kdykoliv hájiti, že podle jeho mínění nebylo možno obejiti se bez lži.

A co by bylo ze společnosti, kdyby lež byla přípustna!

Nikdo by nevěřil druhému. Jinoch by nemohl věřiti svým rodičům, rodiče svým dětem. V každém okamžiku bych se musel o jiném domnívat: ten mne chce teď oklamat. Neodvážil bych se sníst polévku, neboť, což když ji kuchařka otrávil? Neodvážil bych si zavolat lékaře, neboť, což kdyby mne vědomě odpravil? atd. Tak žiti není možno. Hle, lež se protivi i celé lidské společnosti.

„Přisahej!”

Kdo vždycky dodrží slovo, ten nebude nikdy muset lehkomyšlně přisahat, což je záchranou tak mnohých jinochů slabého charakteru.

»Přijdeš si po obědě zakopat?« — »Přijdu.« — »Přisahej!« — »Půjčíš mi slovník?« — »Půjčím.« — »Přisahej!« A tak dále. Na sta a sta věci se zapřisahají lehkomyšlní jinoši.

Ale ty se nedej chytit! Je to mnohem vážnější, mužnější jednání, když místo přísahy řekneš: »Opravdu, hoši, je tomu tak! Nemám ve zvyku lhát!«

Nemohu za to, ale když slyším jinocha přisahati, hned mi napadá myšlenka: tento jinoch zajisté často lže; teď mimochodem řekl jednou pravdu, ale ví, že mu ani tak nikdo nevěří, a proto přisahá. Kdo si zvyká lhát, ten nemá přísahy potřeby.

Dodrž vždycky svůj slib a dané slovo. Nejdříve si dobře rozmysli, co chceš slíbit. Nedej k ničemu lehkomyšlně své slovo. Ale když jsi jednou něco slíbil, pak děj se co děj, musíš to dodržet. Není charakterní ten jinoch, na jehož slovo není možno spolehnouti za každých okolností. *Falsus ore caret honore.* Naopak, kdo je vždycky věren svým sli-

búm, ten vydává svědectví o imponující sebekázní. Co by byla platná společnost takových lidí, kteří si lehkomyšlně zahrávají se slovem! *Slovo dělá muže* — praví hrdě staré přísloví. Má pravdu! Kdo si se svým slovem zahrává, ten není mužem. Ať tě cokoliv stihne v životě, ať ti jsou útechou slova francouzského krále Františka I.: *Tout est perdu hormis l'honneur* — »všechno je ztraceno, ale čest je zachráněna!« *Omnia si perdes, famam servare memento.*

Ale tu chci tvou pozornost upoutat na zajímavou věc: buď upřímný nejen vůči druhým, nýbrž i vůči sobě samému!

Nuž, a je to co?

Ať jsi učinil cokoliv, zeptej se jen svého svědomí, zda jsi to učinil správně. Ale neklam se. Když se odvážíš býti upřímným vůči sobě, často uznáš před sebou, že vlastně ani není pravda, praviš-li: »Prosím, neměl jsem čas se připravit«; a co jsi vydával za velkodušný čin, bylo v základě vlastně sobectví; a že když ses na tu nahotinu na obraze díval, věru není pravda, že »jsi chtěl uměleckou krásu studovat«, a když jsi se zamíchal do neslušných řečí této společnosti, není pravda, že »konečně už nejsi dítě«, nýbrž pravda je, že jsi zbabělý kluk, který se nedrží svých zásad! Ó, kdybys byl vždy upřímný vůči sobě! Rozmlouvej jen tak co nejčastěji v tichosti sám se sebou, abys tím lépe poznal sám sebe.

Pak uznej sám před sebou, že jsi ještě mladý, tedy podle toho se také chovej. Nechtěj napodobovat dospělé v jejich vystupování a v jejich zábavě. Nebuď ve všem soudcem, nevynášej rozsudky o věcech, kterým zcela samozřejmě ještě nerozumíš, neboť chybí ti k tomu potřebné vědomosti a životní zkušenosti. Nemysli, že všemu rozumíš, a že to dobře chápeš a že všechno můžeš číst, všechno napodobit. Jsi mladý, uvěř tedy, že v poslušnosti se skrývá tvá opravdová

velikost. Jsi mladý, nemůžeš konati věci, kterých jsou schopni lidé dospělí. Ty ještě nevyděláváš peníze, proto jich také neutrácej na věci zbytečné. Vidiš, v čem všem musíš býti upřímný vůči sobě samému!

A pak býti upřímný vůči Bohu! Při každém tepu srdce, při každém dechu, v každém okamžiku jsme na něm závislí. Jaká to lež, jaký sebeklam tedy, když mladí lidé — když se v nich rozvíjí jinošská životní síla — smýšlejí a také žijí, jako by neměli potřebí Boha a jako by si byli soběstační. Anebo je snad upřímný ten, kdo víru, náboženství má, ale před jinými je zapírá, bázlivě skrývá?

Jinoch neupřímného charakteru na př. snadno zanedbává své náboženské povinnosti o prázdninách, zatím co mladík, jenž vážně smýšlí, ještě horlivěji koná každodenní modlitby, slyší mši svatou a dobrovolně přistupuje k svátostem, neboť teď má na to přece více času než ve školním roce, a protože on nechodí před Boha na způsob otroků, z donucení, nýbrž upřímná láska jeho mladé duše ho vede k oltáři Božimu.

Bůh sám je věčná pravda; tedy služba pravdě, pravdomluvnost je bohoslužba. Kdo na otázku odpoví otevřeně, v slově takového žije sláva Boží. Kdo vznešenému cíli bez každé zálučné myšlenky, bez úskočnosti slouží, v činu takového žije Bůh. U koho každé slovo, každý čin, celý život je otevřená kniha, čistý a nezkalený horský potůček, v tom vládne království Boží.

Drahý synu, jak nádherný úkol na nás čeká: miti pravdivou duši a šířiti království pravdomluvnosti, t. j. připravovati Bohu pravdy přibytěk mezi lidmi! Ohlédni se jen kolem sebe, jak mnoho lži je na tomto světě! Kolik práchnivostí, kolik přetvářek, kolik povrchnosti, úskočnosti, klamů, kolik šaleb! To všecko je temnota, to všecko není království

Boží. Co bys mohl ty proti tomu ve prospěch království Božího učinit? Snad máš kázat proti lži? Nedosáhneš mnoho. Ale, ano, *buď fanatickým milovníkem pravdy, miluj pravdu v slově, v činu, v životě* a tehdy každý tvůj čin bude ranou mečem pro říši pravdy.

Aggredere!

K výchově charakteru nestačí jen sebezapírání, jen »abstine«; ani ne vytrvání, »sustine«; vedle těchto vlastností třeba odvážné síly k činu, odvážného jednání: »*Aggredere!*« — »*Jednej!*« Odvážným přeje štěstí. Jsou jinoši, kteří se dovedou zapírat, dovedou vytrvat, ale utahují se od práce, která vyžaduje síly činu. To není v pořádku. Charakterním jinochem nesmíme rozumět zbabělce, jenž vysedává v koutě a přikyvuje hlavou, a sebezapíráním nesmíme rozumět pohodli, a křesťanským životem odpočinek a nečinný klid, nýbrž pohyb, příčinnost, vždyť i nebeskou blaženost nazýváme »*život věčný*«. Naše náboženství nemá jen takové příkazy, které předpisují, co »nemáš dělat«, nýbrž máme hodně i takových příkazů, které předpisují, co »máš dělat«. Tedy: *aggredere*, »*konej!*«

Říká se, že osud má železnou pěst, může každého srazit. Buďsi! Ale ty máš duši, a proto můžeš mít větší vytrvalost, odpor, větší pružnost než celý hmotný svět. »S chutí do toho, půl dila hotovo« — praví přísloví. Ocelová čepel je pružná, ale také tvrdá. Jak toho nabude? V ohni, v zářivých plamenech.

Lidský život se skládá z řetězových článků drobných událostí. Jednotlivě zdají se sice bezvýznamnými maličkostmi, ale ve skutečnosti se přece z nich skládá celý život.

Každý mrakodrap byl postaven z malých cihel, i velký život pozůstává z maličkostí. Ale i začátkem každého většího mravního úpadku bylo malé vybočení. Kdo by dovedl býti v maličkostech na stráži, o toho bych se neobával, že hluboce upadne. Hled' jen, oč klopýtne nejvíce lidí na ulici? Snad o velké kameny? Nikoliv. Ty zpozoruje zdaleka. Ale sklouzne po třešňové pecce, na kterou náhodou šlápl. »Jak mne sekýrují všelijakými maličkostmi!« zvolá mnoho jinochů a miní tím drobné příkazy, které se jim zdají maličkostmi, ale zda je to maličkost, když v nádherném stroji kolečka byt' jen půl cm nepřiléhají k sobě? Zda je to maličkost, když na houslích jen o půl tónu chytíš jinak? Zda je to maličkost, když v němčině skloňuješ slabé sloveso silně?

Nepatrnosti mají ohromnou moc i v mravním životě. Napoleon měl ohromné nadání a mohl býti lidstvu velmi užitečný. Ale propadl své jediné chybě, své nesmírné pýše. Úpadek nejednoho jinocha začal se nepatrnými maličkostmi. Jeden nebo druhý školní předpis nezachovat, tou a onou malou lži se vykroutit z lenivosti, se zlými společníky ukrádat odpoledne — to nejsou tak strašné věci! Ale z často opakovaných skutků stane se zvyk: ze zlých činů bude zlý zvyk, z dobrých dobrý. S počátku ho sice trápí, že na řeči velkých tlučhubů zapřel své vážné zásady, ale »tak dobře je mezi nimi!« Pak při třetí, čtvrté příležitosti už cítí, že mu připadá mnohem snadnější a pohodlnější vymknouti se ze svědomitosti.

Moc nepatrnosti

Odkud asi mají nepatrnosti takovou sílu? Nic se na světě neztratí bez stopy. Každá nepatrnost, i když se nám zdá sebemenším zlomkem vedle veliké jednotnosti života — přece slouží k vytváření zvyků. Mravnímu životu možno právě tak přivyknout jako životu hříšnému. Po různých nepatrných šlechetných činech ti bude šlechetný život právě tak snadný, jako ohromnou silou přitahuje nákaza k sobě toho, kdo si už zvykl hříšnému životu.

Čím je co dokonalejší, tím je přesnější v podrobnostech. Starodávni lidé poznali svět jen ve velkých rysech a ohromné rozměry stvořeného světa je i tak vrhaly na kolena před Stvořitelem. Oč zbožnější je naše úcta k Bohu od té chvíle, co pomoci dalekohledů a mikroskopů máme možnost nahlédnouti do podrobností světové struktury a naše smysly

oněmují před neuvěřitelným pořádkem, plánovitostí, souvislostí a přesností, která tam vládne! Tato přesnost v podrobnostech v díle Božím ať je nám vzorem i pro obraz našeho charakteru.

S tohoto hlediska pak nebude pro tebe bezvýznamná žádná maličkost. Nyní už vidíš, jak přispívá k výchově, když zachováš i ty předpisy, které se ti zdají maličkosti (na př. půst, který vyžaduje naše náboženství). Ale můžeš se tomu učit i při různých jiných příležitostech. Když na výletě čtvrt hodiny klidně sedíš při svěžím praménku, ačkoliv máš velkou žízeň. Když dovedeš poručiti svému jazyku, abys hned nevyzvonil nějakou zajímavou věc, na kterou tvoji druhové toužebně čekají. Když je na ulici velký sběh lidí, a ty tam nejdeš, byť byla tvoje zvědavost sebevětší — všemi těmito drobnostmi konáš vážnou práci na vymaňování své vůle z otroctví pudových sklonů. Ale z toho také vidíš, že když katolické náboženství tolik mluví o sebezapírání a o sebeovládání, zdaleka nečiní něco snad proti štěstí člověka, nýbrž právě tím pomáhá člověku k jedině důstojnému, svobodnému životu, k svobodě duše. Kdo se necvičí v sebezapírání, nemůže býti ani opravdu zbožný. Opravdu zbožný může býti jen ten, jehož duše den ze dne vítězí nad hmotou, nad tělem.

Nyní už uvěříš, že jednou byla pro jediný hřeb z podkovy prohrána celá bitva! V podkově generálova koně chyběl jeden hřebík, a kůň proto ztratil podkovu. Nemaje podkovy kůň klopýtl. Generál spadl s koně a byl od nepřítele zavražděn. Generál nemohl více dávatí rozkazy a bitva byla ztracena, protože hubený hřebík v podkově nebyl nahrazen novým!

Svázaný Gulliver

Cesta lidské duše je podobna klouzačce na ulici. S počátku je hrbolatá, neklouzavá, ale kluci se pak po ní rozběhnou a jede se, čím dál tím lépe. Ba, nakonec už snadno upadnou, protože je tak vyklouzaná, že se jede po ní úplně samo. Tak tomu je i s našimi skutky: čím častěji něco děláme — ať je to dobré nebo zlé — tím víc si na to zvykne, tím snáze to jde, ba nakonec už to jde přímo nezadržitelně na vyjeté cestě, ve vyšlapaném směru.

Zajisté znáš Gulliverovy povídky? Když se dostal do říše trpaslíků, vynikal mezi nimi jako mocný obr! A Liliputáni si přece věděli s ním rady! Neměli sice takového provazu, který by Gulliver nebyl roztrhl, avšak těch »drobností«, těch tisícových nití, kterými přivázali Gullivera k zemi, nemohl rozrhati.

Z toho, synu, pochopíš, proč se snaží vážní lidé zbaviti se i malých chyb. Kdo popustí uzdu svým nezřízeným náklonnostem v maličkostech, ten se nezeptá svědomí ani ve věcech vážných. A je zastrašující, že tolik jinochů — ve které byly v mládí kladeny velké naděje — dostalo se v dospělejším věku na hřišné cesty jen proto, že byli nedbalí a povrchní v maličkostech. Vyroste sice i takový jinoch, stane se z něho muž, ale bude to věru jen torso skutečného muže; bude to takový nemotorný sněhulák, který — při trochu dobré vůle — se konečně podobá člověku: má i oči, i ústa, i papírovou čepici na hlavě, jen právě — jen právě charakteru a silné vůle nemá.

Když jsem spatřil psací stůl nebo světnici některého žáka, nejednou jsem zvolal s postrachem: Ach, Bože můj, když i v duši tohoto jinocha je *takový* nepořádek!... Kartáč na obuv a latinský slovník, hustilka a sešit na mate-

matiku, pokažené knoflíky a pravítko, suchý kus chleba a zubní pasta leží v »básnickém« nesouladu jedno přes druhé . . .

Měj tedy pořádek také na svém stole, ve své skříní, ve své světnici. V první řadě proto, že zevní pořádek není jen projevem vnitřní sebranosti, nýbrž zároveň jejím pomocníkem; kdo má své věci vždycky v pořádku, ten udrží snáze i své myšlenky v pořádku. Ale zachovávej pořádek i proto, že jen pořádný člověk dovede býti přesný, zatím co nepořádný jinoch utrácí ohromně mnoho času vyhledáváním a později také v životě všude se opozdí. Zda neznáš také takové jinochy — vim, že ty takový nejsi — kteří ráno deset minut před osmou hledají sešit na německou přípravu. Bezmyšlenkovitě rozhazují všechno po světnici; marně. »Nemám ho. Zmizel.« Konečně jej objeví pod stolem vedle krému na boty. Ale už je osm hodin a pět minut. Spěchá . . . přichází pozdě . . . zapsán do třídní knihy . . . pro nepořádek. Ale tu se opozdil jen ve škole. Co bude, až se opozdí v úřadě, při důležitých úkolech! Stane-li se takový člověk lékařem, usmrtí několik lidí, neboť na receptu zapomene nějakou podrobnost; stane-li se lékárníkem, špatně připraví povrchně přečtený lékařský předpis.

A ty nepořádné, pomazané sešity! Tyto vpravo i vlevo vykousané a rozježděné řádky! A ty popsané učebnice. Když se zkoumají účetní knihy zkrachovaných obchodníků, u větší části se najde, že knihy byly nepořádné a nedbale vedeny. Bylo by zajímavo po této stránce přezkoumat také knihy žáků, kteří propadli.

Dej si pozor, synu, aby niti drobných špatných zvyků, malých nedbalostí a povrchnosti nesvázaly také tvůj charakter!

Zachovávej tedy pořádek i v nejmenších věcech. Tvoje

tužka ať je ostrá, pravítko ať není inkoustem pomazáno, na stole ať není nic jiného, než co k učení patří nebo co slouží k ozdobě. Každá kniha, každý sešit, každé držátko ať má své místo, abys všechno i potmě našel. Každé ráno natáhni přesně své hodinky. Především zacházej šetrně s vypůjčenými věcmi (knihy, slovník, kružítko), nepůjčuj jich nikomu dále a nečekej, až majitel si pro ně sám přijde atd.

Špatný zámek

Say, slavný francouzský národohospodář, zajímavě vykládá, kolik škody může vzejít z malých nedbalostí. V jistém venkovském dvorci — píše — pokazil se zámek u dveří drůbežince. Několikaminutovou prací byl by se dal opravit, ale vždyť »to je taková maličkost!« — řekl hospodář. Ovšem den co den ztrácely se z drůbežince tu kuře, tu zase kachna. Jednou pak přímo uteklo prase. Ale to už nelze trpět! Celá rodina, zahradník, prادلena, pastýř — všichni se pustili za prasetem, aby je zahnali nazpět. Zahradník pozoroval první, kde prase vězí. Hned by je měl, jenom příkop přeskočit. Ale při skoku sklouzl a vymkl si nohu; hodně dlouho si pak poležel. Prادلena, když se navrátila, zalomila zděšeně rukama: prádlo, jež rozvěšela poblíž ohně, aby se rychleji usušilo, bylo všechno spáleno! Pastýř zapomněl ve spěchu uvázat býka ve stáji, ten se vyprostil, nohou zavadil o jesle a zlomil si nohu. Hle, tolik škody způsobil zanedbaný bezvýznamný zámek, který by bylo možno pořídit za málo haléřů!

Někdy může i nejnepatrnější věc mít rozhodující účinek v životě lidském. Jakou nepatrností jsou mořské řasy, které se zachycují na lodi, brázdící oceány. A přece Kolumbus,

když se jeho námořníci začali bouřit po dlouhé, bezvýsledné plavbě, tím je uklidňoval: Hleďte, už jsou zde řasy, už běhy musí býti nablízku.

Anebo všimni si jen velkých hudebních umělců. Každý den musí tolik cvičit, aby v nejjemnějších technických hmattech zůstali stále obratnými. *František Liszt* pravil: Když den necvičím, cítím to sám; když necvičím tři dni, cítí to obecenstvo.

A zda víš, z čeho pozůstávají obrovské anglické vápenkové běhy? Z takových drobných hlemýžďů, jejichž skořápky možno jen mikroskopem zpozorovati. A co uvádí v pohyb ty tak obávané netvory, ohromné parní stroje? Proměna úplně bezvýznamných kapek vody v páru. Jaká zázračná věc je telegraf! A zda víš, co bylo prvním krokem k tomuto velkolepému objevu? To, když Galvani přišel na onu zdánlivě směšnou »nepatrnost«, že když k odřiznutým žabím stehénkům přikládáme různé kovy, začínají sebou škubati.

Absolonovy vlasy

Nadpis jednoho Björnsonova románu zní »Absolonovy vlasy«. Vystupují v něm osoby, které nehynou snad pro nějakou velkou chybu charakteru, nýbrž jedině proto, že se nedovedou státí pány nad drobnými, každodenními věcmi. Neboť kdo bývá pánem v maličkostech, bývá pánem také ve věcech velikých, a kdo dovede využití prchajících okamžiků, je pánem času. Jak by mohl dokonati velkou věc ten, jenž nedbá maličkostí?

Snaž se tedy býtí přesný a věrný i v drobných povinnostech, které se ti zdají bezvýznamnými. Dejme tomu, že ziješ v internátě a ráno o 6. hodině se ozve zvonek budící

k vstávání. Ty by sis konečně ještě pohovél několik minut pod teplou houní, ale nedělej to. Hned vyskoč a začni se umývat! Je to maličkost? Jen se tak zdá. Ve skutečnosti je to zesílení vůle, neboť je to vítězství nad lenivostí.

Anebo nastal na př. čas učení. Nezívej, nevybírej ospale mezi knížkami, neprotahuj se, nýbrž krátká, čerstvá modlitba, a pak do díla! Je to maličkost? Není. Nýbrž je to vítězné přemáhání sebe, to jest tužení vůle.

»O popraveném zločinci ještě neví matka v jeho kojeneckých letech, že skončí svůj život na šibenici.« Ale k deliriu tremens začíná se cesta první sklenicí alkoholu, k falšování směnek oklamáním ve škole, k vyhledávání nočních pitek a neslušných míst byl učiněn první krok při nemravných obrazech a čtení špatných knih, nad kterými se kdysi v gymnasijských letech řehotal se zkaženými kluky. Jen od toho, kdo upozoruje na sobě i malý nepořádek, můžeme očekávat, že nesnese ani velký. Jen od toho, kdo se chrání i nejmenší lži, můžeme očekávat, že vytrvá při pravdě i v těžké situaci. Jen kdo je poctivý i v nejmenších věcech, bude i ve věcech větších. Toť ostatně slovo samého Pána Ježíše: »Kdo jest věrný ve věcech nejmenších, jest věrný i ve věcech velikých, a kdo jest ve věcech nejmenších nesprávný, jest nesprávný i ve věcech velikých« (Luk. 16, 10).

Tak tedy už pochopíš výrok velikého sv. Augustina: *Quod minimum est, minimum est; sed in minimo fidelem esse, maximum est;* »co jest maličkost, jest maličkost; ale věrným býti v maličkostech jest ohromná věc«.

Když se začínáš učit šermovat, věru nejde to tak lehce. Nejdříve se musíš naučit různým hmatům, pak jak se máš postavit, jak sekat, t. j. musíš se naučit nejjednodušším pravidlům šermování. Ani na klavíru nemožno hned předvádět sonáty Beethovenovy bez předběžného dlouholetého výcvi-

ku. Když jsi už někdy přihlížel vojenským cvikům, mohl jsi upozorovati, že dělají někdy přímo směšné pohyby rukama a nohama. Je to však jen zdánlivě směšné a zbytečné; ve skutečnosti jsou nesmírně důležité k dalším složitějším cvikům.

»Svůj majetek utrácíme po korunách, život po hodinách. Tím, že popouštíme v maličkostech, otupuje se naše svědomí; a jako se podle nejnovějších výzkumů vědy skládají celé horské hřebeny z pozůstatků tak drobných živočichů, které pouhým okem vůbec nemožno pozorovati, tak se tvoří největší těžkosti našeho života z takové hromady maličkostí, kterých jsme jednotlivě vůbec nepozorovali.« (Hrabě J. Eötvös.)

Věčná lampa v domu pisánském

Za takovou bezvýznamnou maličkost považují někteří také dobrou pozorovací schopnost. Je to však velmi důležitý prostředek k získání poznatků a vůbec k blaženému životu na světě a k tužení vůle.

Snaž se naučit, jak svých smyslů dobře používatí a s pozornýma, otevřenýma očima chodit po světě, t. j. vyvíjej v sobě vědomě svou pozorovací schopnost.

Okolo jen hledí, duše však pozoruje. Indiáni dovedou velmi mnoho vyčísti z jednoho poraženého stébla, z jedné sotva viditelné stopy. Starodávni arabští astrologové dovedli i bez dalekohledů vypátrati cesty hvězd. Čínští malíři dovedli mistrně reprodukovati každý pohyb křídla u letícího ptáka: měli výbornou pozorovací schopnost.

Duchapřítomnost, pozorovací a rozhodovací schopnost není důležitá jen pro letce a pro mužstvo ponorek, nýbrž pro každého, kdo chce proplouti mořem života.

Zvláštní skautská hra se velmi hodí k zesílení pozorovací schopnosti. Záleží totiž v tom, že se velké množství, 30—40 různých věcí, všelijak pomíchá a rozloží po stole. Hoši teď mohou minutu hledět na stůl a pak se musejí obrátit a vy počítat, co všechno viděli. Jen to zkuste! Některý nedovede s počátku vyjmenovati ani 15—20 těch předmětů!

Je také dobrým cvikem pro pozorovací schopnost, když několik pozoruje tutéž věc a pak (asi o den později) si navzájem vypravují, co všechno viděli. Každý to řekne jinak! Anebo postavte se do řady a první ať zašeptá nějakou větu do ucha svého souseda, ten ať to poví dále. Až to dojde ke konci, bude původní věta znít docela jinak. Tak přijdeš na to, že pozorovací schopnost člověka je opravdu velmi slabá. Je tak slabá, že se klame i v takových maličkostech, které každý den vidí. Zeptej se jen svého kamaráda: »Viděl jsi už kapesní hodinky?«

O jé! Každý den!

Nuže, nakresli mi ciferník kapesních hodinek. Dovedeš to?

Pročpak bych to nedovedl? A dá se do kreslení a i na tom malém nákrese udělá dvě chyby. Neboť čtyři hodiny napiše takto: IV, zatím co to bývá psáno takto: IIII, a vy-píše také VI hodin, zatím co na tomto místě bývá vteřinový ciferník. Hle! Jak málo můžeme důvěřovati své pozorovací schopnosti!

Cvič se tedy v důkladném pozorování. Jaké nádherné, zajímavé objevy mohou dělat hoši na př. pozorováním života zvířat! Jak rozbijí veverka ořechy, jak žere pes a jak kočka, jak roztrhává dravec svou oběť, jak se plazí hlemýžď a jak housenka atd. Už jsi zajisté nejednou viděl koně jít krokem, cvalem a v běhu, ale zda bys dovedl povědět, jak klade v těchto třech různých způsobech nohy?

Kdo na všechno hledí jen povrchně, ten marně chodí po světě, ten má nadarmo peníze, za které může podniknout cesty do ciziny, nebude mít z toho žádný užitek, neboť nedovede pozorovati. Hledí, ale nevidí! Naopak ten, kdo dovede dobře pozorovati, chce sestoupit do hloubky události, vniknout za zevní zdání.

Bystrá pozorovací schopnost napomáhala lidstvu již k nádherným objevům.

Kolik lidí vidělo již před *Newtonem* padat jablko se stromu! A přece jen on se nad tím tak hluboko zamyslel, že objevil zákon o přitažlivosti zemské. Kolik lidí vidělo už, jak syčí pára ze zakrytého kotle! A přece jedině *Papin* se vhloubal do věci tak, že objevil parní stroj. *Roentgen* našel zkaženou plotnu ve fotografickém přístroji. Zahodil ji snad rozzlobeně? Nikoliv. Přemýšlel nad tím, jak mohlo vniknout světlo k dobře zavěšené plotně? A objevil *Roentgenovy* paprsky, které pronikají i pevnými předměty. Hle, výsledky důkladnosti, přesnosti.

Kapitán *Brown* si lámal hlavu nad tím, jak by bylo možno nejlaciněji pořídit most přes řeku *Tweed*. Když se jednou procházel ve své zahradě a přemýšlel o této věci, postřehl pavučinu, která vedla od jednoho keře k druhému. Hop! Už to mám! Nebylo by možno ze železných trámů anebo řetězů udělat podobně most? A zanedlouho postavil první řetězový most.

Inženýr *Brunel* právě takovýmto způsobem přišel na ideu tunelu. Padlo mu do očí, jak jakýsi brouček vrtá v boku lodi, nejdříve jedním směrem, pak naproti prvnímu směru, aby si umožnil přechod. Na podkladě tohoto pozorování připravil jeden z nejzáračnějších objektů techniky, tunel pod řekou *Temží*.

Zda víš, jak přišel *Galilei* na zákon o kyvadlu? V domě

v Pise naléval kostelník do věčné lampy, která visela na dlouhém řetěze se stropu, olej. Kdož ví, kolikrát se to už během staletí stalo a kolik lidí to už vidělo. A přece jen pozorovací schopnosti Galileově napadlo ponejprv, že lampa se po postrku stejnoměrně kývá. A v důsledku této maličké události začal přemýšlet a po padesátileté únavné práci přišel na zákon o kyvadlu a zdokonaloval svůj kyvadlový vynález, který pak měl veliký význam při měření času a při hvězdářských výpočtech.

Nadšená práce

Prvotřidním prostředkem vyškolení vůle a vývinu charakteru je práce, s radostí a s nadšením vykonaná každodenní povinnost.

Pohané práci snižovali. Pokládali ji za nedůstojnou pro svobodného člověka. Jenom křesťanství dodalo práci cti, když učilo, že právě práce zušlechťuje člověka. Křesťanství poukázalo na sílu, která se skrývá v práci pro vytvoření charakteru. Práce velmi zesiluje vůli, neboť vyžaduje sebeovládání, sebezpřemáhání, vytrvalost. Kdo má dost silnou vůli k tomu, aby pracoval vytrvale a s přesnou svědomitostí, ten se snáze ukáže silným i v brzdění náruživosti, než kdo je lenivý a vykonává svou práci překotně a ne dbale. Práce udržuje tělo a duši zároveň ve svěžesti a zdraví, zatím co nečinnost je zastíňuje a jejich sílu podkopává. Vytrvalá práce činí člověka vážným, stálým, trpělivým.

Ani bys nevěřil, synu, jak zesiluje tvou vůli, když vykonáš svoje školní povinnosti vždy přesně, s radostí a v určeném čase. Udělej si přesný odpolední denní pořádek, a když přijde čas učení, ať by ti jakékoliv jiné zaměstnání

stálo v cestě, ať by lákání k povalování na pohovce bylo sebevětší, ať by se jakákoliv napinavá četba dostala do tvých rukou, ať tě kamkoliv zvou tvoji kamarádi — to všechno nic neplatí! Na prvním místě je povinnost! S radostí se dáš do práce. Učíš se s nadšením! V povinnosti vykonané s nadšením skrývá se ohromná výchovná síla. Ale jen opravdová, vážná práce vychovává duši a nikoliv zbytečné mrhání času. Jedině to je práce, která znamená skutečné vítězství nad našimi vrtochy, nad naší nestálostí a pohodlností. Budiž ti zásadou, že všechno vykonáš co možná nejlépe.

Nevím, zda jsi již byl v cizině a zda jsi se už obdivoval nádherným chrámům a budovám, které se nám dochovaly ze středověku. Viš, co působí na mne nejvíce, když stojím mezi do nebe směřujícími oblouky kolínského dómu nebo mezi sněhobílými mramorovými sochami světců v dómě milánském? Zmocní se mne myšlenka, že tito staří malíři, stavitelé, sochaři dali svoje nejkrásnější práce, sesbírali všechnu svou sílu a vložili ji do svého díla; to jest práce, která vychovává charakter. Dnes? Práce lidí je tak povrchní, rychlá, námezdná.

Především budeš mít mnoho radosti, naučíš-li se nadšeně a s duší pracovat, t. j. když i práci, která se ti zdá sebe-nepatrnější, vykonáš s radostí a s oduševněním. Není hlavní to, jak důležitou práci konáš, nýbrž s jakým oduševněním ji konáš!

Snad jsi už slyšel jméno *Carlyle*, velikého anglického filosofa dějin. Jeho manželku jednou přešla trpělivost, když musela celou noc vysedávat u peci, a chléb, který připravovala svému muži, se přesto nechtěl dobře upécti. »Že já se musím s takovouto bezvýznamnou prací trápit!« Ale hned se vzpamatovala: »Což Benvenuto Cellini nebděl celou noc, když pálili v peci jeho slavnou sochu Persea? Je nějaký roz-

díl mezi Cellinim, který vypaluje svou sochu, a mezi ženou, která peče svému muži chléb?« Ano, i pečení chleba možno konatí s duší a úctyhodný člověk je ten, který i malé věci vykoná s velkou svědomitostí. Co vůbec stojí za práci, to si zaslouží, aby bylo dokonale a důkladně uděláno. Co však nechceš důkladně vykonat, to raději nezačinej vůbec.

Michelangela navštívil jednou jistý přítel a divil se, že ho ještě vždy nachází u staré práce. »Vaše práce vůbec nepostupuje!« řekl mu. »Ale ano! Mnoho jsem na ní opravoval. Odtud jsem něco vzal; tam jsem lépe vypracoval jednu vrásku; zde jsem udělal jemnější tah, tam jsem zase ústa udělal výraznější.« — »Ale to jsou samé maličkosti!« divil se návštěvník. »Ano, jsou,« odvětil mistr. »Ale maličkosti dělají dokonalost a dokonalost není maličkostí.«

Když jsem byl v Miláně, vystoupil jsem na vrchol krásného milánského dómu. Celý chrám byl postaven z oslepujícího bílého mramoru a ještě i na vrcholku se nachází množství malých mramorových věžiček a také výklenky chrámu jsou plny soch svatých z mramoru, z nichž jedna je krásnější než druhá. Při budování chrámu se někdo zeptal sochaře, který pracoval s velkou horlivostí: »Ale tolik práce! Vždyť zdola nikdo neuvidí tyto sochy a tuto ohromnou námahu!« — »Zdola to neuvidí nikdo,« odvětil umělec. »Ale Bůh to vidí! *Bůh vidí mou práci, a to mi stačí!*« Kolik nadšení je v povinnosti, která je takto konána!

Povinnost vykonaná s celou duší vychovává tvou duši, zatím co nepořádná, povrchní práce ji kazí. Práce, která je konána bez chuti, bez duše, váhavě, je horší než úplná nečinnost, neboť tě šidí a klame, jako bys mnoho pracoval.

Z těžé látky, z které udělá umělec nádhernou sochu, udělá hudlať torso; právě tak může býti někdo hrdinou práce a skrze práci může si uhlazovati svůj charakter, jiný zase je

otrokem práce a trpí se znetvořenou tváří pod jejím jhem. Člověk se narodil k práci. Tedy chtěj nechtěj pracovat musím, proto budu pracovat aspoň s chutí a práce se mi hned usnadní.

Povinnost

Povinnost! Toť slovo kouzelné síly! Plnění povinnosti pozvedá národy i jednotlivce, zanedbání této povinnosti může zničit národy i jednotlivce. Národové, kteří plní svoje povinnosti, vítězně zdolají nápor světových dějin, národové leniví však zhynou.

V jednom cizozemském starém chrámu se chová obraz, na němž jsou vyobrazeny jednotlivé životní úkoly. Je tam papež v plné nádheře a pod ním nápis: »Já vás všechny učím.« Je tam císař s korunou, s berlou, pod ním nápis: »Já vás všechny spravuji.« Vojevůdce s mečem, s přílbicí nakreslený, praví: »Já vás všechny chráním.« Rolník brázdí svým pluhem dlouhou brázdou a říká: »Já vás všechny živím...« Úplně na spodku obrazu je namalován ďábel, jak cení zuby a praví: »Já zase vás odnesu všechny, nebudete-li plnit své povinnosti.«

Jak hlubokou pravdu skrývá v sobě ten obraz! Ať jsi na zemi císařem nebo sedlákem, to je všechno jedno, jen konej své povinnosti! Pozemský život je velká divadelní hra, kde Bůh každému přiděluje úlohu. Nezávisí na tobě, jakou úlohu dostaneš, ale závisí na tobě, jak ji zahraješ. V divadelní hře ani není důležité to, co hraješ, nýbrž, jak to hraješ. Kdo hraje císaře, bude snad vypískán, poněvadž hrál špatně; a obuvnickému učedníkovi snad budou tleskat, když svou úlohu zahrál dobře.

Za každým krokem slyším dnes z úst žáků: »Nevím, nač

se vrhnout! Všude je všechno přeplněno.« Nelekej se, synu: lidé, kteří poctivě plní své povinnosti, kteří jsou obratní, poslušní, jsou vyhledáváni dosud v každém povolání a zaměstnání.

V neochvějném plnění povinnosti skrývá se mocná výchovná síla. Udělat všechno, co naše postavení od nás požaduje; a udělat především to, co nám není po chuti.

Uvěř, že nikoliv podle toho se má měřit cena života, kolik tužeb se ti vyplnilo, nýbrž kolik povinnosti jsi dovedl vykonat.

Život prožitý bez práce je podobný rámu bez obrazu.

Ve světové válce zastihla kulka dva piloty právě tehdy, když se vraceli z výzkumné cesty. Pozorovatel zemřel na místě, umírajícímu pilotovi se však podařilo s napětím všech sil přistat za vlastní čarou. Vojáci se tam sběhli. Víte, co bylo jeho poslední slovo? Trhanými větami vyličil postavení nepřítele a ukázal na fotografický přístroj, jež svíral zemětělý v rukách. V poledne byli oba pochováni, a právě v té chvíli bylo také dobyto nepřátelského postavení. Jaci to imponující hrdinové v plnění povinností!

„Dnes nemám dobrou náladu!“

V učení zdar záleží v první řadě na vůli a nikoliv na náladě! Kolik jinochů se však takto vymlouvá: »Dnes se nemohu učit. Nemám dobrou náladu a bez ní se marně namáhám. Ale vždyť zítra udělám dvakrát tolik...«

Nezapomínej: práce odložená na den příští vykonává se mnohem těž, než kdybys ji vykonal téhož dne. Plnění svých povinností nenechej nikdy záviset na své náladě. Odložená povinnost nás bude den ze dne více pokoušet a její hro-

zíci představa otráví každou naši zábavu. Kdo je dlužen, pro toho je nejlépe, když dluh co nejdříve splatí. Nezapomeň nikdy na toto jednoduché pravidlo: *Nejdříve povinnost, potom zábava!* Mnoho jinochů si stěžuje, že mají »smůlu«, že profesor se na ně hněvá, že se jim »nic nepodaří«; nejčastější chybou takovýchto jinochů však je to, že u nich je nejdříve zábava, potom veliké nic, a nakonec až kdesi v dálce přichází povinnost.

Už jsi zajisté mnoho slyšel o vojáku, který stál na stráži, když město Pompeje bylo zničeno výbuchem sopky Vesuvu v roce 79 před Kristem. Popel a řehavá láva zalily celé okolí. Lidé ztráceli hlavy a v nepořádku utíkali před hrozícím nebezpečím. Tento římský voják však zůstal nepohnutě stát na svém místě. Ve zmatku zapomněli ho vystřídat. Povinnost ho tam však připoutala: nehnul se. A přišla láva. A její oheň syčel. A její sírový plyn dusil. Ale voják stál, stál, dokud ho láva nepohřbila. Moderní vykopávky tak objevily toho vojáka na stráži. A v neapolském museu Borbonico tvoří největší zajímavost přilbice, oštěp a pancíř onoho vojáka, který vytrval neochvějně při své povinnosti a raději se dal pohřbit žhavou lávou, než aby nějak pošpinil čest římského vojína.

Tebe, synu, snad nečekají válečné úkoly, *ale čeká tě velká povinnost života!* Máš určité povinnosti vůči Bohu, vůči bližním, vůči Církvi, vůči vlasti. Snad se ti věta, kterou zde napíšeš, bude zdát příliš tvrdou, ale jedině takovéto pojetí svědčí poctivému člověku: Nejsme na světě proto, abychom zde byli blaženi a abychom zažili co nejvíce požitků, nýbrž abychom *vykonali své povinnosti a vyplnili úkol, který od nás Bůh očekává.* »Je mým pokrmem, abych plnil vůli Otce svého,« to musíme říci také my, neboť i Vykupitel světa to řekl o sobě.

Jsou jinoši, kteří při učení čekají stále jen na »dobrou náladu«. *Horatius* však píše, že kdo práci začal, ten ji už způli vykonal; zatím co ten, jenž vždycky odkládá začátek správnějšího způsobu života, dělá podobně jako rolník, který čeká se založenýma rukama, kdy již opadne zátopa — ale ona nijak neopadává, nýbrž vlny se jen valí a valí:

Dimidium facti, qui coepit, habet; sapere aude,
Incipe! Qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus expectat, dum defluat amnis; at ille
Labitur et labetur in omne volubilis aevum.

Všechno, co je na nebi i na zemi, je podrobena věčné božské vůli. Přírodní zákony se bez výjimky přesně podrobují této věčné vůli: hvězda koná svou dráhu, měsíce přesně obíhají kolem svých sluncí, ne snad ze své dobré vůle, nýbrž proto, že jsou tak nuceny. Jedině člověk není »nucen« plnit zákony Boží. Bůh dal člověku svobodnou vůli, a tuto svou vůli může postavit proti vůli Boží; to je hřích. Ale když nechce žít v temnotách, když se nechce zhroutit a zhynout, pak musí právě tak plnit zákony Boží, jako to nejmenší stéblo trávy, nebo brouček. Proto plň i nejmenší a zdánlivě bezvýznamné povinnosti s největší možnou svědomitostí a dojdeš podobné pochvaly, které se dostalo jistému prostému zedníku: »Na každé cihle, kterou položil, bylo vidět jeho svědomitost.«

Nelson, světoznámý a vítězný anglický admirál, zemřel s těmito slovy: »Chvála Bohu, svou povinnost jsem vykonal!« Nádherná, povznášející útěcha na konci lidského života, vyplněného prací! Kéž bys i ty mohl tak říci o sobě!

Kdo se pozdě narodil

At to zní sebesměšněji — nyní snad ani neuvěříš, co zde píši: Kdo nepracuje, nemůže být nikdy šťasten. Práce zajišťuje i zdraví těla. Když bude pluh stát v koutě, zrezaví, když oře, pěkně se leskne. Právě tak zrezaví i lenivý člověk, zatím co oči usilovného člověka září radostí. Chtěj nechtěj, nezměnitelným osudem člověka jest, aby »v potu své tváři pracoval o chléb svůj«. Ale samo slovo přírody to

hlásá zajímavou skutečností, že lidé, kteří nic nedělají, nemají dlouhého života, a naopak. nejdelšího věku se dožívají právě ti lidé, kteří po celý svůj život usilovně pracovali.

Vyhýbatí se práci je moderní nemoc. Projevuje se v tom také nedostatek silné vůle. Neboť je tomu věru tak, k práci je potřebí sebezpřemáhání, sebekázně, slovem silné vůle. Od přirozenosti není nikdo pracovitý. Jako zákon přitažlivosti táhne předměty k zemi, tak by táhla k lenivosti změkčilá lidská povaha. Kdo to však šlechetným nadšením přemůže, ten bude mítí později požitek z oblažujícího pozehnání práce.

Tajemství zdaru: *vždy s radostí pracovat!* Některý jinoch se celé hodiny připravuje, než se konečně půl hodiny učí.

»Ale když mi ta práce jaksi nechce jít! Když mi to není po chuti!« Co na tom? Mužná, energická vůle přemůže i tuto překážku. A jen když se dáš do práce! Uvidíš, že to půjde i přes všecku nechuť, která tě s počátku děsila. Ovšem, kdo nejdříve půl hodiny živá, kdo se bez konce protahuje, než začne, ten si sám připravil špatnou náladu. A zachovávej pořádek i v učení! *Serva ordinem et ordo te servabit* — říkali staří. »Zachovávej pořádek a pořádek zachová tebe.« Povinností vykonané v pořádku mají dvojitou cenu a naopak, práce, která se koná nepořádně a bez cíle, je největší krádeží času. Rozháraná práce není o nic lepší než nečinnost.

Životopisy nejslavnějších mužů zaznamenávají, že tito mužové si každý večer vypracovali přesný denní pořádek pro příští den. I ty si udělej — aspoň ve větších rysech — takovýto denní pořádek. A pak se ho pevně drž! Na př. v jednu hodinu přijdu ze školy; oběd; do půl třetí odpočinek; do pěti si udělám úkoly; do šesti zábava, hra; do sedmi hudba; učení jazykům; večere; četba; večer v devět hodin

večerní modlitba, spánek. A pak do toho! Neúprosně! Neochvějně! Ať ti cokoliv našeptává, že přece ještě máš do rána dost času, že venku lákavě svítí sluníčko. Nic naplat! Teď je první povinnost. Uvidíš, že když si čas tak rozdělíš, vystačí ti k mnoha větším věcem, než kdybys všechno dělal v nepořádku. A život je při tom tak krátký a věci, které bys měl vědět, je tak mnoho — a proto zacházej rozumně s tímto krátkým časem. Pravdu má anglické přísloví, že kdo si brzo lehne a brzo vstane, ten bude zdravý, bohatý a moudrý.

Early to bed and early to rise,
Makes a man healthy, wealthy and wise.

Byl jeden student, který důsledně a přesně vždycky a všude přišel pozdě. Ani jen náhodou nepřišel nikam včas. Jeho lstiví kamarádi vymysleli o něm pádný úsudek: »Tento hoch se narodil o pět minut později, než měl, a od té doby nedovede těch pět minut dohonit.« Když vyrostl, nemohli ho nikde upotřebit, v úřadě měl strašně nepříjemnosti, protože věčně přicházel pozdě. A což když se i do nebe opozdí? Ne o mnoho, právě jen — o pět minut!

„Opozdily se nám hodiny“

Do čekárny se vřítí muž zcela udýchaný: »Jen mne pusťte, prosím, chci jeti vídeňským rychlíkem!« — »Právě teď odjel« — odvěti klidně vrátný. »To je strašné! Co teď? Měl jsem stůj co stůj odjet! Budu mít z toho strašnou škodu,« nařikal cestující. Nemá však práva stěžovat si, vlak byl přesný, jen on přesný nebyl. Právě tak jsou v celém životě věci strašně přesné, jen lidé jsou nepřesní.

Mám velké podezření, že ten náš chlapík, který zmeškal

vlak, vstával ve svých studentských letech vždy pět minut před osmou a nikdy nepřišel do školy přesně. Z této maličké nepřesnosti se pak vyvinulo lehkomyšlné smýšlení a povrchnost.

A co je vlastně ta přesnost? Velmi jednoduchá věc. »Hned přestat se vším, když k tomu čas, a hned začít se vším, když přišel k tomu čas.« Kdo toto jednoduché pravidlo zachová, ten vykoná všechno, co mu bude svěřeno, a vykoná to vše včas. Přesnost se začíná časné zrána. Přichází čas vstávání: řekněme o 6. hod. ráno. V tom okamženi musíš procitnout: minul čas odpočinku — a hrdinným skokem vylézt z postele. Když to uděláš, nebudeš si nikdy stěžovat: prosím, neměl jsem čas k ranní modlitbě. Jen ten k tomu nemá času, kdo se po probuzení povaluje ještě celé čtvrt hodiny v posteli.

Přišel čas učení. Jaký je to poklad, kdo i nyní dovede býti přesný a když přijde čas, hned se dá do studia a nikoliv až po půlhodinové přípravě, protahování, rozmyšlení a počítání knoflíků: zda má začít, nebo ne, zda se má učit, nebo ne . . . Kdo je přesný, ten nezapomene sešit ani knihu doma, když odchází do školy; a když se vrací, nerozhází to všechno po světnici a pak se nebude muset vymlouvat: »Ne-vím, kam jsem to dal.« Na přesného, pořádného hochu možno spoléhat, neboť projevil svůj silný charakter.

Přesným býti! Není-liž pravda, jaká to nenáročná slova, a přece jsou velmi důležitým prostředkem k výchově charakteru. Přesně plnit své povinnosti každý den sto a stokrát, kolikrátkoliv to jen denní práce vyžaduje; svědomitým býti i v maličkostech; s duší pracovat i tehdy, když to nikdo nevidí — zda působí něco více na mravní velikost, vyspělost a zralost celého člověka? Ne nadarmo tvrdí přísloví, že »přesnost je zdvořilost králů«; skutečně královského rysu,

velikosti, odvahy, hrdinské vytrvalosti je k tomu třeba, abychom nad překážkami dovedli vládnouti, a jakmile zazní v našich uších svaté slovo povinnosti, nikdy se nevyhýbati, nehledati nikdy vytáčku. Jen tomu, jenž dovede býti vždycky přesný, můžeme svěřiti veliké životní úkoly.

Přesný jinoch má i více peněz než nepřesný, a při tom je možné, že dostává z domova mnohem méně. V čem tkví tajemství toho? Onen vydává peníze jen na to, co nutně potřebuje a nač je dostal. Tento však nakupuje vše, co se mu v prvním výkladu zalíbí.

Kdo si dovede vážit času, ten je vždycky přesný. Kdo nechává na sebe čekat, ukazuje, že si váží právě tak svého vlastního času, jak času druhého. A naopak, kdo je už s počátku nepořádný a nepřesný, stává se pomalu nespolehlivým a nedodrží svého slova. Kdo s časem lehkomyšlně zachází, o tom si mimovolně myslíme, že je právě tak lehkomyšlný i ve svém úřadě.

Kdo je nepřesný, toho slovům nemožno také důvěřovati. Člověk nepřesný a jenž nedostává svému slovu, škodí společnosti tak, jako anarchista a revolucionář. A zase jinoch, který je vždycky a ve všem přesný, dává svědectví o silné vůli, spolehlivosti a charakternosti. Viš, co náleží k charakteru? Když jsi na něco řekl »ano«, dodrž slovo; když však musíš říci »ne«, pak měj odvalu to také otevřeně říci.

»Pane profesore, prosím, opozdily se nám hodiny,« vymlouvají se žáci, přicházející pozdě. Kdyby však chtěli býti upřímní, museli by říci: »Pane profesore, prosím, byl jsem nepořádný a nedbalý, proto jsem se opozdil.« — »Opozdily se nám hodiny?« Viš, co řekl *Washington* jednomu úředníku, který přišel pozdě a podobně se vymlouval? »Pak buď si opatříte jiné hodiny nebo já si opatřím jiného úředníka,« byla jeho odpověď.

Mnoho pravdy se skrývá ve slovech slavného admirála Nelsona: »Za každý svůj úspěch mohu býti povděčen tomu, že jsem byl ke všemu o čtvrt hodiny dříve připraven, než bylo potřeba.«

Chudý student

Často dojat patřím na tu přímo nadlidskou práci, které se musí podjímati ten neb onen student. Jeho chudí rodiče bydlí někde na vesnici a stěží jakžtakž podporují svého zápasícího syna. Hoch se znamenitě učí; časně vstává, aby se naučil vlastnímu úkolu, je instruktorem, nesnídá, na oběd chodí každý den do jiné rodiny, šaty má zalátané, v zimě má chladnou jizbu. Ve škole sedí u elegantně oblečeného, navoněného hochy a když ten v deset hodin rozbali své obložené chlebičky, nejednou se tomu chudásovi zalejí oči a povzdechne si: Bože můj, kdybych se nemusil tak trápit!

Hleď, drahý synu, kdybys snad i ty byl jedním z těch chudých žáků, rád bych tě potěšil, aby ses nestyděl za svou chudobu, a poukázal na to, že *tvá studentská léta, která jsi ztrávil v zápolení, mají velkou výchovnou cenu.* Ten tvůj bohatý druh, který dorůstá v hojnosti všeho, utrácí často svůj drahý čas a své mládí, které se nikdy nevrátí, v pohodlnosti, v zábavě, ve veselosti, ba často v přehnaném sportování. Pro takového bohatého je snad návštěva školy rušením jiných zábav; zatím co učení je pro chudého hochy osvěžením, požitkem, útěchou, nadějí na lepší budoucnost. Znám mnoho jinochů, kterým právě pro hojnost všeho chybí vážné pojetí života a vůle k vážné práci. Utrácejí svůj drahocenný čas ve společnosti stejně smýšlejících druhů vyváděním nezbedností, procházkami po korsu, zábavami atd.

Nepopisám: velká chudoba připravuje mnoho trpkých hodin a může mnohé schopnosti zbavití křidel; ale také je jisté, že v nadměrné hojnosti zahynulo již mnohem víc způsoblosti a charakteru. Bohatý chlapec má sotva nějaký cíl, pro který by pracoval, zatím co pro chudého je svět velikou tržnicí, ve které si může za cenu práce cokoliv nakoupit. A když se tak zásluhou své vlastní práce dostane v dospělém věku do dobrého postavení, teprve tehdy zjistí, kolik mu prospělo jeho strádání v mládí.

Bohatý jinoch — i když je dobrosrdečný — získá si svým učením pouze diplom: ale chudý získá si svými studentskými roky, ve kterých pocítil tolik mrazu a chladu, ještě i sebedůvěru, mužnost, pohotovost, odhodlanost. Je jisto, že mnoho způsoblosti zahyne i v brašně chudoby, ale ještě více jí zahyne v pohodlné změkčilosti bohatství.

»Za výdělek bohové všechno prodávají.« pravi řecké pořekadlo. Ondřej *Carnegie*, známý americký miliardář, napočítal celou řadu amerických továrníků, kteří začali svou dráhu jako prostí dělníci nebo nemajetní obchodní pomocníci (*Wanamaker, Caflin, Lord, Field, Barr, Rockefeller, Gould, Seligmann, Wilson* atd.).

Garfield, jenž se stal později presidentem Spojených států severoamerických, byl ve svých jinošských letech tak chudý, že v 16 letech — když se chtěl vydat na moře — šel nejdříve k jistému farmáři na žně, aby si vydělal potřebné peníze. Farmář, u kterého se hlásil, ho odbyl slovy: K těžké práci při žních potřebujeme mužů a nikoliv hochů.

A což když jinoch vykoná mužskou práci, není právě tak dobrý jako muž? — tázal se *Garfield* skromně, ale sebevědomě. Farmáři se zalíbila tato skromná odpověď a hocha najal.

Druhého dne ho poslal se čtyřmi dospělými muži kosit.

Dospělí chtěli udělat vtip s novým žencem. Dali se do práce s ohromným tempem, aby ho zmožili. Marněl Nový žnec pracoval s nimi tak skvěle, že starší dělníci se věru těšili, když přišlo poledne a když si mohli odpočinout. Garfield měl ruce samý puchýř, ale nestěžoval si. Po obědě poprosil ostatní, aby mu přenechali vedení žně, aby ukázal hospodáři, že dovede také pracovat jako muž. Dělníci na to přistoupili. Ale litovali toho. Garfield začal tak zuřivým tempem kosit, že dělníci, kteří už jen proto nechtěli zůstat pozadu, aby si zachránili čest, k večeru byli všichni vyčerpaní. Garfield se vůbec nezdál unavený, ba dokonce, když si ostatní ulehli, prosil farmáře o svíčku.

»Co chceš se svíčkou?« táže se ho hospodář.

»Rád bych se trochu učil, za dne nemám času.«

»Ale, hochu, ty jsi dnes pracoval za tři muže, jdi raději spat. Jak se vlastně jmenuješ?«

»James Abraham Garfield,« odvětil a chopil se svíčky, vyšel do své ložnice a učil se dlouho do noci. A z chudého studenta se stal americký prezident!

A kdybys chtěl, mohl bych ti celé strany podobných případů vypočísti.

Chudí hoši - velcí mužové

Stephenson, objevitel parního stroje, se narodil v bídném hornickém bytě. Jeho otec byl nádeníkem a dozíral na stroj, který vytahoval ze šachty kamenné uhlí. S počátku byl i on obyčejným dělníkem a potom mu svěřili vedení jednoho koně při stroji. *Watt* se zatím, co si svými objevy lámal hlavu, živil tím, že dělal flétny, magnetické jehly, a ty prodával. *Herschel*, vynikající hvězdář, vydělával si na

živobytí u orchestru. V přestávce vyšel z taneční síně, pozoroval dalekohledem hvězdy a pak musel zase dále hrát. Jako bezvýznamný muzikant objevil hvězdu Uran, tím se stal pak najednou světoznámým. *Franklin* žil dlouhá léta z práce v tiskárně a z prodávání knih. *Fergusson* zase se živil malováním obrazů. *Canova*, nepřekonatelný sochař, roztloukal s počátku kamení, jako jeho otec a děd, svým nadáním se však stal světoznámým. *Tintoretto* barvil s počátku šaty, *Caravaggio* byl zednickým pomocníkem, *Giotto* pastuchou. Otec *Haydnův* byl chudým kolářem. *Faraday*, přírodovědec, syn kováře, byl v dětských letech knihvazačským učněm a prováděl toto řemeslo do svého 22. roku. Jaké to jsou povzbuzující, povznášející příklady na to, že skutečné nadání a usilovnost se probíjí i přes nejtěžší překážky, »vyrazí a míří k obloze«! *Kopernik*, syn polského pekaře, *Kepler*, syn německého hostinského, *Newton* a *Laplace* byli syny chudých sedláků, a kdyby nebyli museli v mladém věku urputně zápolit, snad by se jejich nadání, jejich snaživost ani nebyly tak velmi uplatnily.

Chceš ještě více příkladů čisti?

Život *Shakespeareův* není nám znám. Víme pouze tolik, že pocházel z chudé rodiny. Jeden z presidentů Spojených států severoamerických, *Johnson*, pracoval v mladém věku v krejčovské dílně. Další president *Lincoln* byl synem nádeníka, sám pak byl 10 let dřevorubcem a pak tesařem.

Chceš ještě více příkladů?

Nikde není vhodnějšího pole k pravému rozvinutí způsobilosti, jako v katolické Církvi. Je všeobecně známo, že mužové, kteří dosáhli největší hodnosti v Církvi, pocházeli často z prostých a chudých rodin. Na př. papež *Řehoř VII.* (jeden z největších papežů) byl synem tesaře. *Sixtus V.* byl synem pastýře. Otec *Hadriana XIV.* byl chudým námoř-

nikem, že nebylo peněz ani na svíčku a jeho syn — pozdější papež! — učil se pod svítilnami na ulici! Co bylo jejich tajemstvím? Nadání? To také. Ale hlavně to byla jejich železná vůle, vytrvalost, píle, a to, že dovedli dobře využiti času.

Jakou cenu má čas?

Angličané mají krátké pořekadlo, které kdekdo na světě zná: *time is money*, »čas jsou peníze«. Ale to ještě není všecko. Čas je něco více, než jsou peníze. Čas je ona látka, z které si děláme život. Kdo tedy chce něčeho v životě dosíci, ten si musí uměti vážit času.

V dnešním životě stává se čas vždy důležitějším a důležitějším a věru už jen v malých vesnicích si mohou lidé dovolit, že kupující a prodavač, úředník a strana — dříve než by vyřídili svoje záležitosti — vpytávají se na rodinné záležitosti, na stav osení, na počasí atd.

V bazarech východních zemí je ještě i dnes zvykem, že obchodník — aby mohl oklamati kupce — tolik mluví, nabízí své zboží, přísahá (»mne samého to stálo víc«, »laciněji to nemohu dát« atd.), že za ten čas mohl i deset poctivých obchodů uzavřít. U národů, kteří jsou hospodářsky pokročili, nemluví mnoho ani obchodník, ani kupující, ani interesovaná strana, ani úředník; ba v amerických a anglických pisárnách možno nejednou viděti tabule pro ty, kteří mají ve zvyku mnoho mluvit, s podobnými nápisy: *When you have done your business, please trot* (když jste se svou záležitostí hotov, raďte odejít), nebo: *We know all about the weather* (o počasí jsme informováni), nebo: *We have read all papers* (všechny noviny jsme četli).

Když ve velkých knihovnách stojím před dlouhou řadou

svazků sv. Augustina, sv. Bonaventury, sv. Tomáše Akvinského atd., vždycky si pomyslí: odkud vzali tito lidé tolik času, že mohli tak ohromné množství knih napsat, když přece ne jeden z nich zemřel poměrně mlád a kromě psaní měli věru dost i jiné práce!

Zastavím se na př. před knihami sv. Tomáše Akvinského: 34 mohutných foliových svazků! Jak mohl tolik napsat člověk, který žil pouze 52 let a kromě psaní ještě mnoho učil a kázal? A nepsal věru nějaké romány, nýbrž rozebíral nejtěžší filosofické a theologické otázky.

Jak to, že měli tolik času? Měli jej proto, že nepromarnili ani minutu ze svého života. Kdo chce veliké věci tvořit, ten ať si dá záležeti i na nejmenších věcech.

Tajemstvím těchto mužů bylo: dovedli času dobře využít. Hodina pozůstává z minut, a kdo zachráni minuty, zachráni celé hodiny a dny. »Tempus omnia fert, sed et aufert omnia tempus.« — »Čas všechno přináší, ale také všechno odnáší.« Využití každé minuty je velikým uměním. Pravdu měl ten starý mnich, který v hamerslebenském klášteře napsal na pískové hodiny tato slova:⁹

Praeteritum effluit, nondum venere futura;
Praesens in puncto vertitur, illud habes;
Punctum illud praesentis habes, recte utere, merces
Virtuti, vitio poena superstes erit.*

A můžeš se i o opaku toho přesvědčit: právě ti »nemají času« na práci, kteří jinak nemají žádné práce. Lenivý student odkládá svou povinnost vždycky na poslední den a ještě i tehdy na poslední minuty a domácí úkol z češtiny vypracuje v noci přede dnem, ve který jej má odevzdat.

* Mínuhé uplynulo, budoucí ještě nenastalo, máš v moci jen přítomnost, která záleží v jediném bodu, tohoto bodu přítomnosti náležitě využíj, přineseš ctnosti odměnu, nepravosti trest.

A všimni si jen, kdo pracuje nejvíc pro společné blaho, pro lidstvo, kdo píše nejvíc vědeckých prací? Snad ti, jež majetnost zbavuje starostí a mají tak mnoho času? Obyčejně tomu tak není! Nýbrž naopak, právě ti, kteří jsou od rána do večera připoutáni k práci. Opravdu: cena času je ohromná.

20 minut = 12,000.000 dolarů

Ale přece, jakou cenu má ten čas!? Nuže, viz: dvacet minut stojí 12 milionů dolarů. Jak to? Vlak mezi New Yorkem a Buffalem objížděl původně hlubokým údolím, údolím Tuckhamockým. Američané později vystavěli nad propastí viadukt, který stál 12 milionů dolarů. Tím se doba cesty zkrátila o 20 minut. Za 20 minut dali 12 milionů dolarů!

Pravdivá je níže uvedená věta, i když ji řekl Mephistopheles ve »Faustu«:

*Gebraucht die Zeit, sie geht so schnell von hinnen,
Doch Ordnung lehrt euch Zeit gewinnen.**

Zvláště důležité je, abychom dobře využili času v mládí k práci, k studiu, neboť tento věk je duševním základem a časem ke shromažďování vědomostí, přípravou na život. Později musíš žít z tohoto duchovního pokladu, který sis jako jinoch nashromáždil.

Společnosti pro pojištění na život bývají ochotny za malý roční poplatek pojistit jinochy, kteří ještě nedosáhli 20 roků, na vysoký obnos pro dobu stáří — neboť dobře vědí, že

* Využívejte času, neboť rychle ubíhá, ale pořádek vás naučí získávat čas.

i malý obnos uložený v mládí se během života vysoce zúčtuje. A právě toto pravidlo platí i pro duchovní jistinu, nastřádanou v mladém věku. Kdo se na př. jako 40letý naučí němčině, ten podle lidských výpočtů bude míti z toho užitek asi 20 let; kdo to však učiní jako 20letý, bude míti z toho užitek 40 let. A nejen že bude míti z toho užitek dvakrát tak dlouhou dobu, nýbrž tehdy, když si volí povolání, otvírá se mu mnohem víc možností k uplatnění se.

Synu, záleží na tobě, jakou jistinu si nastřádáš! Každá vědomost, kterou jsme si v mladém věku získali, je výbornou jistinou, která přinese v životě hojně úroků.

Samo zařízení lidského organismu směřuje k tomu. V pozdějším věku člověk tak necvičí, jako ve věku mladém: vyspělý organismus toho nemá zapotřebí. Ale nemůže se později ani tak učit jako v mladém věku, ve věku duchovní pružnosti. Kdo do 24 anebo 25 let není hotov se svým studiem, ten se již sotva na něco připraví. Lidská pohotovost k učení klesá kolem 25. roku pozoruhodně, pak rozum už spíše sám chce něco tvořit, než ještě přijímat. Kdo se tedy před 25. rokem něčemu důkladně nenaučil, ten se tomu později už stěží dobře naučí.

Nemusím zvláště zdůrazňovat, že zde nechci nikoho udít k smrti. Ano, máme potřeby také odpočinku a osvěžení — ale konejme to také v určeném čase. Nechtěj práci a zábavu mísit, neboť to bude jak práci, tak i zábavě na úkor. Tvým heslem budiž: Když pracuješ, pracuj s napětím všech sil; když odpočíváš, pak se směj z plna srdce a uživej čisté radosti života — na práci nemysli vůbec. Jenom sněním a nečinností nemrhej nikdy drahocenný čas.

„*Transeunt et imputantur*”

Staří měli ve zvyku psát si na hodiny moudré výroky, které měly připomínati pomíjivost času. Na jedněch hodinách možno čísti: *Transeunt et imputantur*, což má asi tento význam: každá minuta pomine, jedna po druhé, ale z každé musíš vydati počet. Nevidíš, že kvapné hodiny, rychlonohé minuty, spěchají v řadách bez konce? Necitiš, jak vánek pomíjivosti šlehá po tvé tváři?

Transeunt et imputantur! Věru, neškodilo by mnoha hochům, kdyby si to zaznamenali. Jsou mnozi, kteří jsou opravdovými mistry v maření času a nevědí, že by v mládí měli nejvíce pracovat, neboť tehdy musí shromažďovat na celý život.

Je určité období, v kterém se jinoch snadno stane snilkem. Básni o měsíci, stále spřádá román své budoucnosti,

fantasie mu maluje bujně obrazy — a vážná práce se při tom zanedbává. K práci by ovšem bylo potřebí silnější vůle než k románům vymalovaným v obrazotvornosti! Takoví sniví hoši zabývají se celé týdny svým oblíbeným předmětem z románu (jako by si představovali pokračování), šepťají svým hrdinům něžná slova a čas mezitím utiká. »*Snění je kazitelem života.*« (Vörösmarty.) Zda se pak možno divit, že připadá tak zatěžko z toho krásnými barvami vymalovaného světa sestoupit do vážného kruhu práce a plnění povinnosti? A když přesto musí pracovat, pak se to dělá povrchně a bez zájmu. Hlavně takovým platí napomenutí: *Transeunt et imputantur.*

Až minulost bude přítomností

Proč není dovoleno promarnit čas v nečinnosti nebo v neužitečné zábavě? Už proto ne, že tvůj čas, tvůj pozemský život není tvůj! Byl ti pouze propůjčen a jednou musíš z něho přesně vydati počet. Kdy? To nevíš. Víš pouze to, že kdykoliv může přijít okamžik, kdy tvůj Bůh vynese velikou knihu a celá tvá minulost se stane na minutu přítomností; tedy buď připraven k vydání počtu v každém okamžiku! Neškodilo by ti už v mladém věku na to myslit. »Ještě mám k tomu tak daleko,« řekneš. Snad. Ale každou hodinu jsi tomu blíž! A jak daleko jsi? Kdo to ví? Starý *musí*, mladý *může*. Už jsem viděl umírat 12, 15, 18, 20leté jinochy.

Kdyby tě vědec lékař prohlédl a pak by vyřkl svůj úsudek, že ještě týden budeš na živu. rci, co bys dělal? Jak bys využil těch sedmi dní? Nemusel bys ještě mnoho věci napravit? Mnohých o odpuštění prosit? Zbavit svou duši mnoha chyb?

At jsi čímkoliv, myslím, sotva by byl někdo, kdo by těch sedmi dni nevyužil lépe než kteréhokoliv týdne svého dřívějšího života. A zkušenost věru dává za pravdu pořekadlu: *Heute rot, morgen tot!* Dnes svěží, zítra mrtvý!

Přečti si, jak krásně vyjadřuje tuto myšlenku Rückert:

Nie stille steht die Zeit, der Augenblick entschwebt,
Und, den du nicht benutzt, den hast du nicht gelebt.
Und du auch stehst nie still, der Gleiche bleibst du nimmer.
Und wer nicht besser wird, ist schon geworden schlimmer.
Wer einen Tag der Welt nicht nützt, hat ihr geschadet,
Weil er versäumt, wozu ihn Gott mit Kraft begnadet.*

Vulnerant omnes, ultima necat. »každý úder raní, poslední zabijí« — je napsáno na starých hodinách. Jen si pomysli: skutečně, jak krátký je lidský život! Kapka v oceánu času! Celá čtvrtina narozených dětí zemře dříve, než by dosáhly 7 roků; polovina jich nedožije 17 let; 60 let se dožije z každé stovky lidí jeden; 80 let se dožije jen z 500 lidí jeden. Každý den umírá na světě (i když není válka!) asi 120.000 lidí; na hodinu tedy připadá 5.000 lidí a na minutu 80. Zamysli se jen nad tím vážně: každou minutu umírá ve dne v noci 80 lidí! Hle, tak krátký je život! Nuže, mělo by být dovoleno tento krátký život ztrávit v lenivosti?

Zachraňuj svůj čas, jak jen můžeš! Jak smutně znějí slova filosofa Seneky: »Větší část lidského života miji tím, že lidé konají zlo, velká část miji tím, že nedělají nic, a celý život miji tím, že nedělají to, co by měli.« Jedině ten žije moudře, kdo myslí na to, že vlastně stále umírá. Jaká vážná

* Čas nikdy nestojí, každý okamžik uniká, a ten, jehož jsi nevyužil, je pro tebe mrtev. A ani ty nestojíš, nikdy nezůstáváš stejný, a kdo se nestává lepším, již tím se stává horším. Kdo jediný den nepřináší světu užitek, způsobil mu škodu, neboť zanedbal to, k čemu ho Bůh obdaril silou.

myšlenka! Marně bys posouval nazpět rafii času; posouvá ji i smrt, a to větší silou . . . letí . . . a letí ten okřídlený čas. To, co jsme ze svého života dosud prožili, náleží již smrti. Kolik ti je let, synu? Šestnáct? Nuže, šestnáct let již náleží smrti. A kolik ti ještě zbývá? Kdo to ví kromě Všemohoucího?! Právě proto drž pevně každou hodinu. Minulost již není tvá, budoucnost ještě také ne; jedno je tvé: přítomná minuta — té využij! Nyní ještě záleží na tobě, abys v starém věku s radostí vzpomínal na mladá léta ztrávená v poctivé práci.

Mládež často marnotratně plýtvá časem. Vždyť ještě máme času dost! — říkají mnozí. Když si pomyslí na život, který je čeká, stávají se lehkomyšlnými, bezmyšlenkovitými, jsou opojeni myšlenkami, jako když někdo po prvé vidí rozsáhlé moře. Ale každé moře má břehy — a kdybys byl seabemladší — ani moře tvého života není nevyčerpatelné. Člověk dnes už dovede změřit sto a sto bilionů záchvěvů za vteřinu, jež konají atomy v různých barvách, ale sám čas změřit nedovede, neboť ten prchá ještě kvapněji. »Ale dnes jsou již přece tak přesné hodiny!« — namítne někdo. Ne, čas nemožno ani nejjemnějšími hodinkami změřit, to také ukazuje, jak rychle čas prchá!

Non numerantur . . .

Z času nám patří vlastně jen přítomná vteřina — proto využijme jí tím lépe.

Naše hodiny nás klamou: ukazují nám čas vždycky zpředu a při tom nás nechají zapomínat, že zašlý čas se nikdy nevrátí. Je možno, že jediný okamžik, kterého jsi dobře nevyužil, bude mít rozhodující vliv na celý tvůj život. Lo-

kálka, kterou jedeš, zpozdí se pouze o minutu, a přece tím můžeš zmeškat spojení s rychlíkem.

»Žil 20 let« — četl jsem na kříži jednoho mladíka. »Jak krátký čas žil« — povídá někdo vedle mne. Krátký čas? Nikoliv! Když opravdu »žil 20 let«, t. j. žil-li svůj život podle vůle Boží a využil-li každé minuty, pak žil i za těch málo let dlouhý čas. *Non numerantur, sed ponderantur.* Bůh nepočítá léta, nýbrž je váží.

»Jaké je tajemství dlouhého života?« — »Jak se mohu dožít dlouhého věku?« Takové a podobné knihy čtou lidé velmi hltavě. Vždyť je to docela poctivá snaha, prodloužit svůj pozemský život. I ty udělej všecko pro své zdraví. Jenom na jednu věc nezapomínej: i nejdelší život na světě se brzo končí. Ten tedy jedná nejmoudřeji, kdo si svým mravným životem na světě získá právo na blažený život věčný.

Kdo myslí i na pomíjivost, ten neudělá hloupost, ten nepromarní svůj život. Kdo myslí na smrt, ten bude vždy vážnější. Před tváří smrti zanikne každá hloupá marnivost, každá hrabivost a malichernost.

Při myšlence na smrt hned se uklidní naše pobouřená krev; odložíme z ruky pero, setřeme si pot s čela a řekneme si: »Bože můj! Jakou tedy cenu mají vlastně ty starosti, to shánění, když na konci všeho stojí hrob?« A tu se ozve s útechou nauka Krista Pána o záhrobním životě věčném.

Neboť při myšlence na smrt zbledne síce naše sobeckost, ale správné lidské jednání tím ochromeno není. *Vivit christianus ut aliquando moriturus, moritur ut semper victurus.* »Křesťan žije jakožto mající někdy zemřít, umírá jako mající vždycky žít.« Kdo i za hrobem hledá život, ten odvážně hledí do očí smrti, neboť ví, že »i když všechno pomine, cena ctnostného života zůstane na věky«, *omnia cum pereunt, est virtus sola perennis.*

Život věčný zasvítíl sotva jedním paprskem, a umírající vidí již v docela jiném osvětlení svůj celý pozemský život! Ach, jen kdyby nikdo nemusel svými umírajícími rty vyslovit tuto jedinou větu, tuto hroznou větu: »Nadarmo jsem žil! Nadarmo! Vždycky jsem se sháněl po pomíjejících marnostech a nyní předstupuji s prázdnýma rukama před spravedlivého Soudce.«

Mnoho lidí oplakalo již podobně v posledních minutách svůj život a proklínalo svou lehkomyšlnost v mladém věku; ale ještě nikdy jsem se nestřetil s člověkem, který by byl v posledních minutách oplakával, že byl poslušným, zbožným synem svého Boha Stvořitele.

Ars longa, vita brevis

Ne každé přísloví je přiléhavé, ale pořekadlo starých — *ars longa, vita brevis*, »mnoho je toho, co bychom měli umětí, ale život je krátký« — má nepochybně pravdu. A časem bude mít ještě větší pravdu; neboť třeba se i průměrný věk lidského života neukracuje očividně, říše rozumu se den ze dne mocnými proudy rozhojňuje. Vždy bude toho, co bychom měli vědět, víc a víc, lidský život však bude příliš krátký, abychom si to osvojili.

»Když se tedy tak mnohým věcem nemůžeme naučit, bude nejmoudřejší neučit se vůbec ničemu« — zavýskne radostí nějaký lenivý student.

Oh, právě naopak! Právě proto, že čeká takový nesmírný poklad k dolování, zacházej moudře a rozumně s časem a využij každé minuty. Věřu mnoho udělá člověk i za svého krátkého pozemského života, jen když dovede správně zacházeti s časem.

Jen si pomysli, o kolika čtvrthodinách, o kolika deseti-
minutách lidé říkají: »Ta chvilka už nestojí za to, abych
něco začínal!« Kdyby se však přece do něčeho dali, kolik
cenných hodin, dní, ba týdnů by z toho bylo za jediný rok.
A což za celý život! Ale tak nechají tyto čtvrthodinky bez
užitku zmizet v nekonečném oceánu věčnosti. Nikdo neví,
kolik času má zde na světě k dispozici; ale právě tato myš-
lenka nás má pobizeti k tomu, abychom svého času dobře
využili.

Kdo svého času dobře využívá, ten nikdy neřekne, že ve
zbývajici čtvrthodině už se nevyplatí něco začínat. Pravdu
má Goethe: »Es ist besser, das geringste Ding von der
Welt zu tun, als eine halbe Stunde für gering halten.«
(Lepší jest udělati nejnepatrnější věc na světě, než půl-
hodinku pokládati za nepatrnou.)

O kterémisi spisovateli jsem četl, že jeho žena se pravi-
delně omeškávala s přípravou snídaně o čtvrt hodiny a on
za těchto čtvrt hodin napsal jednu svou knihu. »Čas jsou
peníze.« S málo penězi se věru nedá mnoho dělat, ale proto
jich věru nezahlodíme. Můžeme je klidně uložit do spoři-
telny. Ani malých zlomků času nesmíme promarnit, nýbrž
dlužno jich správně využít. Ale věru k využití takových
malých zlomků času pěti nebo desetiminutových není po-
třebi jen moudrosti, ale také silné vůle! A k tomu zase není
potřebi silné vůle, umiňuje-li si student v záři, že počínaje
příštím květnem »bude již opravdu snaživým žákem«.

Využij tedy každého zlomku svého času na př. k učení
se jazykům; uvidíš, jak pokročíš za několik měsíců, když
se každý den třebaš jen čtvrt hodinku budeš učit.

Snadno můžeš za těchto časových zlomků vykonati práci,
ke které není potřebi vážnější pozornosti a ke které nemu-
síš svůj rozum předem cvičit; tak na př. psát dopis, udělat

si poznámky atd. Hoši větších měst, kteří musí jezdit tramvají, mohou si uchovat mnoho času, když si za tu dobu přečtou nějakou lehčí věc. Ba dokonce, koho nevyrušuje po-
uliční hluk, může toho času ještě lépe využít. Sám vídám
nejednou mladé muže, akademiky, jak studují v tramvaji
matematiku, biologii nebo anglická slovíčka. To je správné!
Mnoho možno tak zachránit z jinak ztracených čtvrt-
hodinek.

„*Quieti, non otio*“

Třeba však i odpočívat, osvěžit se a třeba z práce vy-
přahat. Stále napjatý luk ztrati pružnost. Odpočinek však
má být sbíráním sil a nikoliv lenošením! Jen ten odpočívá,
kdo předtím pracoval. Kdo bez předcházející práce »odpo-
čívá«, ten ukrádá den.

Římané psali nad vchodem do svých letních vil nápis:
Quieti, non otio. »Klidu, nikoliv nečinnosti.« Věřu to bylo
moudré heslo. Klid a lenivost jsou pojmy, které se navzájem
vylučují. Ať tedy odpočinek nikdy neznamená v tvých
očích úplnou nečinnost. Čímkoliv, ale něčím se zabývej
stále! Nemusíš se právě učit; ale nějaké zaměstnání si hle-
dej stále.

Nic nemám proti tomu, když o velkých prázdninách dáš
pokoj stereometrii a trigonometrii a necháš klidně spát dob-
rého starého Thukydidu a Euripida, Tacitu a Sallustia. Ale
přečti si jen, co praví německý básník:

Man kann im Ruh'n doch etwas tun.
Man kann im Tun doch etwas ruh'n.*

(Logau.)

Je možno, že nebydlíš v krásném, hornatém kraji, a přece
i v takovýchto krajích můžeš dělat krásné výlety, které ne-
otužují jen tvé tělesné síly, nýbrž osvěžují také tvou duši.
Když v dobře vedené skautské družině (zdůrazňuji: dobře
vedené) nebo v letním táboře ztrávíš část svých prázdnin,
zabývej se nějakou milou ruční prací atd. Tedy procházky,
výlety, ruční práce, čtení — to je všecko výborný odpoči-
nek o prázdninách.

* Možno i za odpočinku trochu pracovat, možno i za práce trochu
odpočívat.

Dělej cokoliv, jenom se *nenuď!*

Teď ti zde, synu, dokáží zajímavou thesi: nuda není nebezpečná jen pro duši, nýbrž i pro tělo. Lenošení působí mnohem hůře na zdraví než práce: kdo se tedy nudí, ten si ukracuje život. To sis nemyslíš, není-liž pravda! »Vždyť v nečinnosti právě šetříme své síly« — řekneš. Jen poslyš! Kdo se nudí, ten především zívá. Kdy zívá člověk? Když krev nemůže volně proudit plicemi. Tedy následkem nudění nemůže srdce a krev řádně pracovat. Když trvá nečinnost dlouho, nastanou poruchy v oběhu krevním, i ústroje zažívací zlenivějí, tím pak nastane únava a nedokrevnost — slovem náš řádný život je porušen.

A pak si všimni, kdy spáchají lidé nejvíc zla, hříchů, vražd? Ve volném čase a nikoliv při práci.

Sám jsi už také mohl zakusit, že během školního roku, když máš práce po krk, je mnohem snadnější uchránit si duši špatných myšlenek, než po čas prázdnin, když nemáš nálehavé práce. Němčina má totéž slovo pro »lenivý« a »shnilý«; je to pro oba pojmy výraz: »faul«. Jako by se tím naznačovalo: kdo lenoší, toho duše se začíná nezachránitelně kazit, hnit. *Never to be doing nothing* bylo heslem *Waltera Scotta*, »nikdy nebýti bez práce«!

Na veliké prázdniny čeká každý student s velikou touhou a věru ti, kteří deset měsíců vážně pracovali, mají toho i zapotřebí. Po mnohém učení se konečně nemusejí učit, mohou déle spát, ale na žádný způsob povalovat se zbytečně v postelích! Neboť lenořit může jen tělo; duše stále pracuje, tvoří myšlenky; a když nerodí dobré semeno, pak to bude trní a plevel. Lidská duše pracuje stále jako mlýn: když do ní nasypáváš dobré zrní, semele je v bílou mouku; když však do ní nesypeš nic (když lenošíš), pak semele sama sebe.

Nezapomínej nikdy na nádhernou radu sv. Jeronýma, kterou dal mladému Nepotianovi: *Semper te diabolus occupatum inveniat*, »ať tě zlý pokušitel najde vždycky při práci«, a pak se nemáš čeho báti.

I když jen prostá tráva roste v zahradě, bodláčí a trní se tam stěží ujme; ale tím snáze se ujme v zanedbané půdě, kde neroste vůbec nic. Když tedy o prázdninách »neděláš vůbec nic«, pozvedne svou hlavu v duši plevel a zkáza.

Prázdniny jsou výbornou příležitostí k četbě. Co jsem o čtení doporučoval ve své knize »Vzdělaný jinoch«, to nemůžeš nikdy snáze uskutečnit než právě ve dnech prázdnin.

Ale prázdniny jsou také velikou zkouškou pro tvé náboženské smýšlení. Tu se rozhodne, jak vážná je zbožnost tvé duše. Ve školním roce chtěj nechtěj musíš brát účast na společných školních mších, na společné zpovědi atd. Nyní tě však nepobízí nikdo, nestřeží nikdo. Když tyto věci zanedbáváš, nejsi charakterním jinochem.

Hle, i prázdniny jsou cenným časem, i když se zdá, že se o prázdninách neučíš. Ale je to pouze zdání. Na podzim se také zdá, že strom nic nedělá, a právě tehdy sbírá sílu k pučení na jaře. I prázdniny jsou takovýmto sbíráním síly k práci pro příští školní rok.

Co je nejtěžší na světě?

Člověk se usmívá, když se mu dostane do rukou stará mapa. Tehdy věru ještě byly ohromné rozsáhlé krajiny, které nebyly prozkoumány. Na takové krajiny psali kresličti map s pohádkovým klidem jen tolik: *Hic sunt leones!* Zde jsou lvi.

Věřu, jsou studenti, kteří dovedou bezvadně vypočísti.

jaké drahocenné kovy se nacházejí v dolech Skalistých hor, jaká zvíř žije v pralesech Konga, ale sotva znají hodnoty ukryté ve své duši a ani poněti nemají o tom, jaké divé náruživosti rejdí v jejich vlastních duších.

Již pohan *Pythagoras* kladl svým žákům na srdce, aby si denně dvakrát (před polednem a navečer) položili tyto tři otázky: »Co jsem dělal? Jak jsem to dělal? Zda jsem udělal vše, co jsem měl udělat?« *Sextius* si kladl každý večer otázky: »Jaké slabosti jsi dnes v sobě vyléčil? Jaké chyby jsi přemohl? V čem jsi se stal lepším?« Pohan *Seneca* píše takto: »Mám ve zvyku každý den se prozkoumat. Když večer zhasínáme světlo, proběhnu v myšlenkách celý den, a každé své slovo a každý skutek položím na vážky.«

Jen ten si dovede poroučeti, jen ten je pánem sebe sama, kdo zná sebe sama. Strojvůdce jen tehdy bude pánem stroje, když jej zná do nejmenšího šroubku, když ví, jaké napětí vydrží kotel, jak třeba zacházet se záklopkami atd.

Ale víš, proč se lidé neradi dívají do své duše? Bojí se množství chyb, slabostí, sobectví a nelaskavosti. Snad jsi již sám byl v takovém postavení. Dělal jsi, mluvil jsi věci, pro které tě lidé pochválili; ale kdyby ses byl vážně zamyslel, byl bys uviděl, že to jsi řekl z pýchy, ono jsi udělal ze sobectví, ze vzdoru. Kdo nezná vlastní duše, ten se rád vymlouvá na něco jiného. »Marno, nemám štěstí!« řekne hoch po pětce; kdyby však byl upřímný, řekl by: nejsem pilný. »Doma mne stále sekýrují!« říká druhý; měl by však říci: po druhé nebudu tak drzý, tak vrtošivý. Před delfským chrámem věru ne nadarmo bylo napsáno toto napomenutí: Γνωθὶ σεαυτόν. . . »Poznej sám sebe!«

Reckého mudrce *Thalesa* se tázali, co je nejtěžší na světě. Mudrc odpověděl: »Nejtěžší je poznati sama sebe, nej snadnější je jiné tupiti.«

Poznati sama sebe je těžká věc, ale je to tvá nevyhnutelná povinnost! Klad' si proto častěji podobné otázky: Jaká je vlastně moje povaha? Jaké touhy, síly, snahy se ve mně ohlašují? Jinému se líbí tato kniha, tato hudba; co se líbí mně? Pozvolná nebo energická? Vážná nebo veselá? Jiní se ve společnosti chovají tak, jak se chovám já? Bojím se? Jsem neobratný? Čím se zabývám nejraději? Stojí za to věnovat tomu tolik času, snad i peněz? K čemu mne stvořil Bůh? Vždyť On každému určuje zvláštní cíl — co určil mně? Jakou zvláštní silou, jakou náklonností mne obdařil? K čemu mám nejvíce chuti? Co se mi vždy nejlépe daří? Jaké ctnosti, jaké dobré vlastnosti mám? Tak málo? A závisí jen na mně, aby jich bylo víc! Kolik mám chyb? Tak mnoho? A záleží jen na mně, aby jich bylo méně!

Pověz mi, kdo ti imponuje, pro koho jsi nadšen, a já ti povím, kdo jsi. Když se obdivuješ boháčům, jsi hmotářského smýšlení. Když se vždycky vrtíš kolem lidí vysoce postavených a takoví ti imponují, pak jsi pyšný, domýšlivý. Je-li poctivý, charakterní člověk tvým ideálem, jsi sám takový. Hle, onen hoch, který si občas klade podobné otázky, ten pomalu bude mít jasno o sobě a po maturitě nebude mít valných těžkostí s volbou povolání.

All right?

Na velkých oceánských parnicích, když nastane noc a cestující se ubírají k odpočinku, bystrozraký námořník vystupuje na pozorovatelský stožár a když se jeho pátravé oči rozhlédly po hladině ohromného moře, zavolá pomalým táhlým hlasem: *All right!* »Všecko v pořádku«, můžete si klidně lehnout. Takovému pátravému pohledu věnuj i ty, synu, každý večer několik okamžiků ve zpytování svědomí.

Každý nástroj, do kterého chceme nahromadit elektřinu, musíme nejdříve dobře izolovati, jinak se elektrický proud vytratí. I duši musíš izolovati před vlnami vlivů ze světa, a každý večer se musíš klidně zamyslet, posvítit si do své

duše. Kam nesvítí slunce, tam rostou divé houby a různé stonoží červi. Dříve než ulehneš, zastav se uprostřed večerní modlitby, přeběhni v myšlenkách celý den a dej si otázku: All right? Je vše v pořádku? Co jsem dnes dělal? Co jsem zanedbal, co bych měl udělat? Udělal jsem všechno dobře? A když najdeš, že věru tu a tam jsi chybil, že jsi hřešil, pozvedni své oči ke Kristu na kříži: Pane, hřešil jsem. Odpuť mi. Zítřka tomu tak nebude.

Benjamin Franklin, veliký syn Severní Ameriky, vynálezce hromosvodu, vážně se snažil vyhubit ze své duše každou i nejmenší chybu. Věděl velmi dobře, že i maličkosti mají velikou moc nad námi, a proto si udělal zvláštní tabulku, na níž si každý den zaznačoval své skutky. Těšil se z vítězství, želel svých chyb. V třinácti bodech shrnul ctnosti, ve kterých se každý den cvičil. Byly to: mírnost, mlčelivost (vyhýbat se zbytečným řečem), pořádek, odhodlanost, vynalézavost, snaživost, upřímnost, spravedlnost, střídmost, čistota, duševní klid, poníženost.

»Toužil jsem tak žít — píše o sobě — abych se nikdy žádné chyby nedopustil; předsevzal jsem si, že budu bojovat proti každé křehkosti... Poněvadž jsem věděl, nebo aspoň jsem myslel, že vím, co je dobro a co je zlo, nedovedl jsem si představit, proč bych nemohl vždy konati dobro a proč bych se nemohl zlu vyhýbat.«

Byl vůči sobě velmi přísný; každý den to zaznamenal na svou tabulku křížky, když se proti dotyčné ctnosti provinil. Jeho záznamy z jednoho týdne byly na př. tyto:

	Neděle	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota
Střídmost							
Mlčenlivost	+	+			+		
Pořádek	+ +	+	+		+	+	+
Odhodlanost					+	+	
Spořivost		+				+	
Snaživost			+				
atd....							

Nedovedl bys i ty napodobit tento výborný způsob sebevýchovy aspoň několik let? Ale i kdybys tento způsob považoval za příliš unavující, připoj k večerní modlitbě aspoň každodenní *zpytování svědomí* a na to nikdy nezapomínej!

Když pochovávají presidenta Spojených států severoamerických, zastaví se při pohřbu na pět minut každá práce. Cíle obchody jsou zavřeny, vlaky zastaví na půl cestě, lidé se zastaví na ulici... Na pět minut všechno ztichne, aby připomínalo velikou událost. Snad výchova tvé vlastní duše je tak důležitý úkol, aby sis každý večer na několik vteřin nařídil klid, odloučil se od okolního světa a vykonal vážné *zpytování svědomí*.

Ovšem, buď k sobě neúprosně upřímný; člověk nikoho tak snadno neoklame, jako sám sebe. Co asi uvidíš v hloubce své duše?

Zajisté často tam najdeš věci, které tě překvapi. Když budeš mít odvalu býti vůči sobě upřímný, budeš se muset často přiznati podobně, jako to dělal *Franklin* po vážném zpytování svědomí. »Se strachem jsem zpozoroval, že mám mnohem více chyb, než jsem si myslel, a bylo mým zadostučiněním, že mých chyb stále ubývalo. Věru často jsem upadl do pokušení, abych toho zanechal (každodenního zpytování svědomí); zdálo se mi, jako by taková svědomitá přesnost, kterou jsem od sebe požadoval, byla zabíháním do maličkosti ve věcech mravů. Ale přece jsem se v tom dále cvičil. A i když jsem nedospěl k úplné dokonalosti, po které jsem s takovým nadšením toužil, nýbrž spíše jsem zůstal hodně pozadu, přece svou snahou jsem se stával vždycky lepším a šťastnějším člověkem, než bych byl býval bez toho.«

I ty jsi mohl na sobě pozorovat na př., že podle své povahy se brzo rozčiluješ, nebo že máš náklonnost k lenivosti, nebo ke lži, k citlivosti, k vychvalování sebe, k zesměšňování jiných atd. Neuklidňuj se však, jak to dělají mnozi: »Ale to je marné! To už je tak. To je moje povaha. Na tom se nedá nic změnit!«

Oho! Vždyť právě zde se začíná výchovná práce. Pravda je, že přirozenost nemožno potlačití, násilím zmrzačiti, ale možno ji zušlechtiti, pozvednouti, t. j. vychovati. Možno se cvičit v takových ctnostech, které jsou protivou našich chyb, a tak potom udělat pořádek mezi našimi nezřízenými pudovými náklonnostmi.

Zachovej určitý pořádek ve výchově své duše: především bojuj proti takovým chybám, kterých se dopouštíš

s úplnou svobodnou vůlí a jasným poznáním proti hlasitému protestu svého svědomí. Když s těmi jsi vypořádán, pak začni s menšími chybami, a když i tu jsi dosáhl úspěchu, pak začni s drobnými nedokonalostmi.

Kdo nedovede ovládat sám sebe, není ještě hotový charakter. Ale i to je jasná věc, že k ovládnutí sebe jest třeba především poznati sama sebe. Jaké napětí zmůže kotel? Kolik paliva spotřebuje? Kterého ventilu třeba nejčastěji užití? Kde je stroj již chatrný? Kam třeba nejvíce oleje? — není-liž pravda, na tyto otázky dovede jen ten strojník odpověděti, který důkladně zná svůj stroj! Velmi ti tedy doporučuji, abys nehledal odpovědi jen na tuto otázku: »Jaké hříchy jsem dnes spáchal?« (vždyť — chvála Bohu — mnoho hochů žije celé měsíce bez těžkého hříchu), nýbrž klad si i podobné otázky: »Jak jsem mohl býti tak zbabělý, že ze strachu před malým výsměchem zapřel jsem tu nebo onu ze svých zásad? Jak jsem mohl býti takovým slabochem, že jsem se k vůli jiným vyjádřil o svém příteli urážlivě? Co dobrého jsem dnes mohl udělat, a přece jsem to zanedbal? V čem jsem mohl býti laskavějším, úslužnějším, přesnějším, v čem jsem se měl více zapírat? Zda jsem něco udělal pro rozšíření království Božího (ať už ve své vlastní duši nebo v duších jiných?) atd.« Některé z těchto věcí ani nejsou hříchem, ale přece jsou to nedokonalosti, které mohou tvou duši znetvořit.

Jenom se neboj sestoupit do hlubin své duše, i když bys tam našel hnusnou řadu stonožek. Čím častěji si na ně posvítiš reflektorem sebezkoumání, tím spíše zahynou.

Správné zpytování svědomí nezáleží jen v tom, abychom vydali počet z uplynulého dne, nýbrž hledme při každé chybě objevit také *příčinu*. Nejen že zjistím chybu, nýbrž snažím se odpověděti si na otázku: Jaká je příčina toho, že

jsem své lepší přesvědčení v tomto případě zapřel? Třeba přistoupit ke kořeni a ten vymýtí!

A tak objevíš zajímavou věc: »Dnes jsem se tolikrát rozhněval.« Proč? Jednou, že mi něco nechutnalo při obědě, a přece jsem to musel sníst; pak mne vyrušili při odpolední zábavě, abych se již šel učit; pak jsem nenašel svůj slovníček, marně jsem se prohraboval všemi knihami. Čeho budeš v takové chvíli litovat? A co si umíš, na co budeš dávat pozor? Ze jsi se hněval? Nikoliv! Nýbrž, že jsi *pohodlný a milovník pohodlí*. To je kořen chyby, ten je třeba vymýtiti.

»Dnes jsem se velmi hněval.« Proč? Můj kamarád vykládal doma, jak špatně jsem dnes odpovídal z matematiky; jakýsi kluk se mi vysmíval na ulici. Čeho budeš litovat? Ze jsi se hněval? Ne! Nýbrž, že jsi byl *lenivý a sobecký*.

A tak s každou chybou. Vždy objeviti příčinu, kořen!

U jiného hochy zase je chybou, že ta výchova charakteru se nedafí tak rychle. K tomu snad by ještě byl ochoten, že se jednou s velkým nadšením rozhodne: »Dneškem počínaje budu charakterní!« Ale té drobné, věčné, jednoduché práce, jaké žádá výchova charakteru, té se nechopí.

Ale zde nepomůže veliké rozhodnutí, nýbrž jen ono každodenně dobývané vítězství.

Ještě úspěšnější bude tvé zpytování svědomí, když zjistiv kořen svých chyb, vybereš si svou největší chybu a s tou pak zápolíš několik měsíců.

Hlavním úkolem je zjistit: *která je tvá největší chyba?*

Pamatuješ se, co zavolal Goliáš do židovského tábora? »Vyvolte si muže, a ten ať vystoupí proti mně v souboji. Když mě přemůže, budeme vašimi poddanými; ale když zvítězím já, budete vy našimi otroky.« Nuže, takovýmto Goliášem je tvá hlavní chyba. Jenom tu ať přemůžeš! Ostatní chyby pak také zmizí.

Každý hoch má nějakou hlavní chybu, z které pak pochází každá slabost. Jeden má velmi prudkou povahu, druhý lehkomyšlně lže, třetí je strašně pohodlný, lenivý, další je náchylný k citlivosti atd.

Nuže, zde se chop svého polepšení! Vypověz válku své hlavní chybě! Ale tvrdou! Neúprosnou! Každé ráno se při modlitbě zastav na chvíli — a když na př. bojuješ proti náhlému hněvu — uvažuj docela vážně (ovšem stačí několik okamžiků), při jaké příležitosti se můžeš dostat do takového postavení, ve kterém se tě zmocňuje hněv (ve škole, o přestávce, při hře, doma vůči tvému bratru). A nyní si řekneš: »Ať se stane cokoliv, ale dnes to musí jít bez drzosti, bez ukvapení. Bože, pomáhej mi při tom!« Přes den se snažíš několikrát obnovit toto šlechetné předsevzetí. Při večerní modlitbě se pak zeptáš: jak se mi to podařilo? Nepodařilo se to? — zítra budu silnější! Podařilo se to? — s radostí poděkuješ Pánu Ježíši.

V některých klášterech je zvykem vzájemné zpytování svědomí. Mniši se v určité dni scházejí a každý řekne, jaké chyby zpozoroval na jiném. Tohoto nesporně vlivného prostředku sebevýchovy můžeš i ty použít, když máš dobrého důvěrného přítele. Bystrý zrak druhého může i tam objevit skvrnu, kde snad naše sebeláska vidí všechno sněhobílé. Jenom se těš, když máš tak dobrého přítele, který tě s upřímnou láskou upozorňuje na chyby.

U nohou Páně

Má kniha se již blíží ke konci a zajisté se divíš, že když už jsem každou svou myšlenku o výchově charakteru přednesl, ponechal jsem si úplně na konec připomínku nejhlavnějšího výchovného prostředku, a to je: *následování Krista Pána, jenž je nedostižným ideálem každého lidského charakteru.*

Ale mýlil by ses, kdyby sis myslel, že jsem to skutečně ponechal na konec. Potřebu lásky Boží, doporučení hlubokého náboženského života můžeš vycítit z každého řádku této knihy.

Ostatně z každého řádku této knihy mohl jsi vycítit, že vytvořit si správné zásady a k nim se pak pevně vázati, t. j. »charakterním býtí« je na poli náboženském nejsnadnější. Stále jsi mohl čísti v této knize, aby sis zvolil určitou životní zásadu, určitý cíl, světový názor a toho se pak držel. To je můj životní směr a od toho mne neodkloní ani četba, ani přátelé, ani životní zkoušky! Vim, že jen tehdy bude můj život krásný, šťastný, budu-li podle slov sv. Pavla »*vinctus Christi*«, t. j. připoutám-li svoji vůli ke Kristu.

Opravdu silným charakterem může býti jen ten, kdo je v Bohu zakořeněn a na Něm zakládá celý svůj život. O tom platí krásná slova *Arndtova*:

Vor Menschen ein Adler, vor Gott ein Wurm,
So stehst du fest im Lebenssturm.
Nur wer vor Gott sich fühlet klein,
Kann vor den Menschen mächtig sein.*

Nejpevnějšími perutěmi vůle je modlitba, a největším podporovatelem každé výchovy charakteru je skutečný nábožný život, neboť nikde nenacházíme tak vznešený a určitý cíl a tolik povzbuzení k sebevýchově, jako již v prvních řádcích katechismu: »Jsme na světě proto, abychom Boha poznávali, jeho milovali, jemu sloužili a tak spasení byli.«

Tolik pokročíš na cestě charakteru, kolik se ti podaří den ze dne utvářeti svou duši podobněji vznešenému ideálu — Ježíši Kristu.

* Před lidmi orlem, před Bohem červem, tak stojíš pevně v životní bouři, jen kdo před Bohem se malým cítí, může před lidmi mocný býti.

Gaudeamus igitur...

Gaudeamus igitur iuvenes dum sumus. — »Radujme se, dokud jsme mladí!« — nabádá stará studentská píseň. A má pravdu. Čistá radost je prostředkem k zesílení vůle. Je pramenem silné vůle a odpůrcem hříchu. Co děláš s radostí, to se ti daří mnohem snadněji.

Radost je sluneční paprsek; ze slunečního paprsku pak prýští životní síla. Ale sluneční paprsek zabraňuje také vzníkání plisně, hniloby a zkaženého vzduchu; a šlechetná radost nepřipustí k slovu nízké pudy, svádějící k hříchu.

Jen na jedno dávej pozor, synu; na to totiž, co pokládáš za radost. Je podivuhodné, jak mylný bývá názor lidí po této stránce. Jsou někteří, kterým působí radost, mají-li hlavu omámenou vínem, radostí jim je tabákovým dýmem naplněná kavárna, věčné hýření, maření času, procházky po korse, nezpůsobné řvaní atd. Ale vím, že ty máš jiné chuti. Tobě budiž radostí les se zpěvavými ptáky, vonná louka, svědomité plnění povinnosti a pak bezstarostná hra a všechny ty malé příležitosti, kterými — jako louka příjemnými květy — je přeplněn život mladíka, z kterých však uměti vyssáti med milých drobných radostí je právě nejkrásnějším úkolem života.

Opravdová dobrá nálada může pocházeti jen z klidného, čistého svědomí. Koho svědomí pro cokoliv zneklidňuje, ten marně znásilňuje svou dobrou náladu. Kdo by v hříšných věcech hledal svou radost, ten ať si přečte náhrobní nápis jednoho studenta na hřbitově v Bologni: *O quam fragilis, nosce teipsum, ruit voluptas*; nauč se jen, jak pomíjející je rozkoš.

S mládeží, které imponuje opilst, zábavy trvajcí do rána a spánek trvajcí do večera, mrhání peněz a maření

času, s tou věru své vlasti valně neprospějeme! Už Seneca s výstrahou zjistil, že žili v jeho době lidé, kteří si zaměnili úkol dne s úkolem noci a opojení z předešlého dne si stírají teprve druhý den večer: »Sunt, qui officia lucis noctisque perverterint, nec ante deducant oculos hesternae graves crapula, quam adpetere nox coepit« (Epist. mor. 205). Nevím, zda by to nemohl říci i dnes o mnohých hoších!

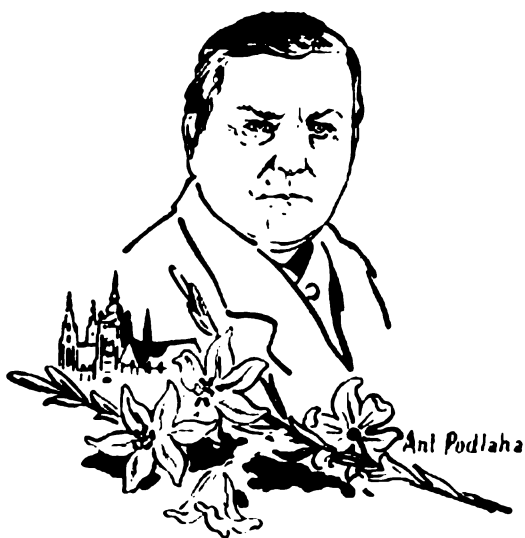
Ohromně mnoho opravdové, čisté radosti, šlechetného nadšení, mnoho drahého času a cizích, namáhavě vydělaných peněz promrhají tito politováníhodní jinoši, kteří se za svých studií bavivají celé noci do rána. Kdo by mohl říci, kolik nadějných jinochů propilo svoje schopnosti lehkomyslně v letech vysokoškolských studií! Ze jinoch, který pije, propadne i mravně, na to poukázal už sv. Jeronym, když psal: *Vinum et adolescentia duplex incendium voluptatis* (Epist. ad Eust.), »víno a mladost je dvojitým zapalovadlem rozkoše«. *Salvianus* napsal proto na náhrobní kámen mocné kdysi římské říše: »Sola nos morum nostrorum vitia vicerunt« (De gubernatione mundi 1. 7. c. 23), »jedinou příčinou našeho pádu byla nemravnost«.

Chápej mne správně! Nechci, abys dělal kyselou tvář, abys byl zachmuřený. Naopak! Buď veselým, usměvavým jinochem; jenom ne lehkomyslným, vlašným, věčně se bavícím, bezcenným floutkem. Neříkám, aby ses s šílenou odvahou do všeho pouštěl a vyhledával nebezpečí, ale nechci také, aby sis začal ustrašeně pohvizdovat, zůstaneš-li sám v tmavé jizbě. Nechci, abys byl akrobatem; ale mám radost, když se hbitě pohybuješ ve vodě, když uděláš bezvadnou stojku na bradlech. Neříkám, abys uléhal a vstával se zachmuřenou tváří, ale byl bych rád, i když se směješ, aby ses smál vždycky z čistého srdce.

Mám rád veselé a radostné hochy, a bývá mi vždycky

smutno, stětnu-li se se smutnými, zachmuřenými hochy. Hoši, vysedávající smutně v koutech, jsou choří buď na těle nebo na duši. Měj tedy vždycky dobrou náladu, buď veselým, zpěvavým jinochem. Možno se i z ohledu na jiné zevně jeviti veselým, i když v nitru srdce krvácí — a to už není běžná věc. Ale ještě podmanivější je vůle, když si dovedeš poručiti vnitřní radost a klid i tehdy, kdy bys nejraději plakal. Truchlití? Ne! To nepřipustím! Zármutek není mým životním dilem. Konečně musím míti tak silnou vůli, abych barometr dnešního dne — totiž jaké počasí má býti v mé duši — si řídil sám! Truchlití nebudu nikdy!

Nikdy? A když jsem udělal něco zlého? Když jsem zhřešil? Když vzbuzuji lítost před zpovědí! Ani to nebude jen pouhý zármutek, neboť z toho by nemohl vzniknouti nový život; ani to nebude nečinné bédování, nýbrž už mezi slzy lítosti se mi vmísí duhový paprsek radosti lepšího, šlechetnějšího, nového života, který po lítosti na mne čeká.

Mládí, vrať se na slovíčko...

Je zajímavé, že dospělí se na nic tak rádi nerozpominají, jako na svou mladost. Hotoví vážní lidé hned upadají do citlivosti, jakmile je řeč o jejich mladých letech.

Co je toho příčinou? To, že mladá léta jsou nejkrásnějším obdobím lidského života. Z ročních období je nejkrásnější jaro, období vývinu a rozkvětu. A mládí je jarem života. Všimni si jen rozvíjejícího se stromu, jak se v něm rozpínají energie vývinu a svěžího zdraví! Před mladou duší se den ze dne rozvíjejí nová a nová pole velikého světa, její fantazie je svěží, její paměť živá, těší se, že existuje, a neustále spřádá pestrý a barevný obraz svých příštích tužeb. Je to opravdu životem překypující strom v májovém rozkvětu!

Ale krásná je mladost i proto, že její útlou duši ještě nezasáhly tisícere starosti života. »Ze nemám starosti!« zvolá na to někdo. »A což matematický příklad a práce z češtiny!« — Ach, synu, kdybys jen tolik starosti měl v životě! Ale dobře je to tak. Máš právo na to, aby tvé mládí nebylo ztrpčeno jinými starostmi.

Bezstarostným mládím však nerozumím mládí bezmyšlenkovité! Bohužel, jsou takoví, kteří ztotožňují bezstarostnost s bezmyšlenkovitostí. Jsou to ti, kteří lehkomyšlně promarňují léta, jež se nikdy nevrátí. Kdo svého mládí neužívá podle plánu Božího (aby totiž mládí bylo přípravou na mužný věk, jenž má přinést plody), toho mládí je pouze neklidný spánek v jitru života, po kterém však v mužném věku následuje bédné probuzení. Zapamatuj si, že »naše mládí pomine jako květ nebo vánek«, *ut flos vel ventus, sic transit nostra iuventus*.

Dobře vím: »i spravedlivý klesne sedmkrát za den«, a věru, hoši také padnou v životě mravním. Je to smutný osud, ale je to lidský osud; a to ještě není zkažené mládí. Jen o charakteru toho mám pochybnosti, kdo špatným náklonnostem, které se v člověku skrývají, zbaběle povoluje; kdo ví o sobě, jak nedokonalá je jeho duše, ale tím se netrápí; kdo sebevýchovu vážně nebere. Mým ideálem je »charakterní jinoch«. Takový jinoch, který dovede silu své vůle soustředit, který dovede svým citům poroučet a dovede svou zbabělost a změkčilost přemoci. Takový jinoch, jenž si dovede vážiti své jediné nesmrtelné duše a dovede bojovat o její čistotu. Který vzdělává svůj rozum, svou duši a i po dlouhém učení se dovede usmívat s radostnou duší. *Mým ideálem je jinoch, který, když se učí, je nejpilnější; když se modlí, je nejhorlivější; a když si hraje, má nejlepší náladu.* — Jakým ty chceš býti?

Čím chceš býti?

Čím chceš býti? V prvním okamžiku snad myslíš, že se dotazují po volbě tvého povolání. Avšak nikoliv. Netáží se, zda budeš lékařem neb obchodníkem, inženýrem nebo knězem, advokátem nebo průmyslníkem. Ať bys šel kamkoliv, ať by tě tvé náklonnosti a okolnosti přivedly kamkoliv, společnost je všude asi stejná. Jen to není lhostejno, abys tam, kde se jednou octneš, byl pak celým člověkem a plnil své povinnosti!

Když se tedy zde na rozloučenou táži, čím chceš býti, táži se vlastně, zda jsi už přemýšlel o tom, co je vlastně cílem, úkolem člověka zde na světě. Neboť na světě má všechno, i nejmenší brouček, i nejmenší prášek svůj cíl, význam a úzkou souvislost s celým vesmírem. Tento cíl a tuto souvislost bývá v určitých případech těžko spatřiti, ale přece existuje na celém světě.

Což jen člověk by neměl cíle? Má je, a jaký vznešený!

A co to je? Co je tvým cílem? Sláva Boží a tvé vlastní štěstí.

Co to znamená? Znamená to, že každou svou sílu musíš vyvinouti, jen abys celou svou bytost, obsah svého života vcelku uvedl v platnost. Jinými slovy, musíš se státi charakterním mužem. Charakterním katolickým mužem.

Hoši, synové! Pracujte nezlomnou energií své mladé duše o tom, abyste se stali takovými opravdovými katolickými muži!

Mocný národ starověku vystavěl v Římě nádherný chrám pod jménem »Pantheon« a shromažďoval do něho všechny bohy podrobených národů. V chrámě, vystavěném bezpříkladným uměním, objevovaly se vždy podivnější a podivnější modly a z nádhery krásných korintských sloupů

a ze snesených pokladů tehdejšího kultu smutně vyrážely zde postavené modly: symbol nejistého tápání lidské duše.

Jednoho dne, na počátku čtvrtého století po Kristu, došli do Říma cizí cestující: křesťané, kteří přicházeli z dalekých končin. Malá družina zašla i do Pantheonu a jak se ohlížela po ohromném množství pohanských model, byla jejich duše najednou zasažena dechem jakéhosi bezejmenného smutku: jeden z nich sáhl za řadra, vytáhl malý křížek a položiv tento nenáročný malý křížek mezi ohromné sochy pohanských bůžků, vzdálil se s malou společností v největším tichu . . .

Hle, synu, to je obraz boje dnešního křesťanského jinocha v pantheonu moderních model. Jakmile se dostaneš ven ze školy a vstoupíš do života, bude i tvoje ideální duše zasažena chladným dechem moderního pohanství a zpozoruješ, že ses dostal do pohanského pantheonu ve světě, kde se lidé sklánějí s holdováním před každou pitvornou modlou — jen úctě pravému Bohu je vymezeno vždy menší a menší místo.

A — ať chceš nebo nechceš — i ty musíš vstoupiti do toho moderního pohanství. Musíš vstoupiti do toho pantheonu; ale nemusíš, *nesmíš se proto státi pohanem*. Budeš-li ty, drahý synu, ve svých řadrech a ve své duši nosit kříž Krista Pána a budeš-li žít v jeho duchu i v dnešním světě, pak uložíš i ty křížek do své malé společnosti, mezi své druhy, okolí a známé, později pak všude ve svém povolání a na své životní dráze. Tak budeš vyzařovat světlo, radost a budeš příkladem; a tak dospěješ z »charakterního jinocha« v »charakterního muže«.

Smutná silvestrovská noc

Nezapomeň tedy, synu, na tuto jedinou myšlenku, která k tobě mluví z každé věty této knihy: V tobě se skrývá nadevše veliký poklad, a to jest: tvá jediná, nesmrtelná duše. Úkolem tvého pozemského žití jest, aby tvá duše byla co nejideálnější, co nejkrásnější, šlechetnými vlastnostmi co nejbohatší. Každý bude mít život věčný takový, s jakou vážností pracoval o zdokonalení své duše v pozemském životě.

Existuje zajímavá rostlina agave. Říká se o ní, že kvete za každých sto let jenom jednou, ale její květ je pak neobyčejně krásný! Sto let se připravuje na tento nádherný den: sbírá své síly, v tajnosti, práci, které nikdo nepozoruje, okrašluje se sto let. A když přijde její čas, obalí svou korunu svěžími květy a okouzluje lidi, kteří přicházejí se ji obdivovat.

Drahý synu! I ty musíš býti takovou kvetoucí agave. V tento jediný cíl musíš vložit síly celého svého života: musím vykvést v charakter! Jsem rozrůstající se strom! Jsem rozvíjející se poupě! Jsem dozrávající osení! Ve svých mladých letech pracuji neustále na své duši, oklešťuji divé výhonky, sbírám svou sílu, aby se ve mně stala takovým charakterním mužem, z kterého by měli radost i andělé v nebi!

Duši si třeba podmanit a podmanění — stojí věru námahu. Žádosti těla se střetnou se šlechetnými snahami duše, a tu vypukne boj. Veliký boj o svobodu duše! Jde o to, kdo bude pánem v mém domě: zda duše, nebo tělo? Je řeč o tom, kdo má státi u kormidla lodi: kapitán, nebo topič? Jde o to, kam má směřovat má životní loď: zda má bloudit v měčích a mezi úskalími, nebo směřovati jako šíp do domovského přístavu? A je řeč o tom, kde konečně má zakotvit ta loď: v přístavu věčné blaženosti, nebo v beznadějnosti věčného zatracení?

Nuže, věru, takový cíl už stojí za námahu!

Slavný spisovatel Jean Paul líčí kdesi dojímavým způsobem zoufalý duševní stav člověka, jenž v životě ztroskotal.

V silvestrovské noci stojí ponořen do svých myšlenek starší muž u okna své světnice. Se stíněným pohledem se dívá na nehybné, ozářené, hvězdami poseté nebe a na klidnou zem, pokrytou bílým sněhem. Není na světě ani jediného tak pustého srdce a ani jediné tak bezesné duše, jako je duše jeho. Jeho hrob se už před ním otvírá, den ze dne se k němu více blíží a s hrůzou pozoruje, že z celého svého dlouholetého života nic si nepřinesl, než množství poblouzení, hříchů a nemoci, tělo požitky ochromené a duši otrávenou. Jako děsivé přízraky prohánějí se jeho mozkiem krásná mladá léta, ono nádherné májové jitro, kdy ho pro-

pustil otec na neznámou životní cestu, a onen rozhodný okamžik, kdy se on, nadějný jinoch dal — místo na cestu ctnosti, plnění povinnosti, poctivosti a snaživé práce, ale při tom na cestu duševního klidu — raději na cestu tělesných požitků a hříchů, která však lstivě strhuje do záhuby. Bezejmenný stesk šíří jeho zestárlé srdce, když se vzlykotem vyráží svůj bol do tiché zimní noci: »Ó, kéž by se aspoň ještě jednou vrátila má mladá léta! Ó, otče, postav mne ještě jednou na rozcestí, abych si mohl jinak volit.«

Vzlykot starce je pohlcen klidem mrazivé noci bez odpovědi. On už více nemá příležitosti k volbě . . .

Ale, ty synu, ty ještě stojíš před rozcestím. Ty si ještě můžeš správně volit.

Nebuď jarem — bez květu!

Nebuď klenbou nebeskou — bez hvězdy!

Nebuď jinochem — bez vznešených ideálů!

Mohu si volit?

Nuž, dobře: Tož si volím!

Chci býtí »charakterním jinochem«!

Budu žítí tak, aby mé ušlechtilé činy, slova a myšlenky mohly kolem mne radostně poletovat jako švitořivá ptáčata. Ať cítím, jak po každém mém činu a po každé myšlence přitahuje jemným objetím mé sněhobilé čelo k polibku za odměnu můj nejlepší přítel, Pán, Otec: Pán Ježíš Kristus! Ano; postavím se k Pánu Ježíši a nikdy se mu nestanu nevěrným!

Nikdy! Nikdy!

OBSAH

I. ČAST	5
Regulus v Kartagu	5
Kdo je charakterní mladík?	10
Vychovávej sebe!	12
Srdce z křemene	14
Epiktetova slova	16
Moc velikého cíle	17
Ráznost	19
Volnost	20
Velkodušní jinoši	23
»Ach, ale ty jsi sobec!«	25
Dovedeš-li říci: Ne!	27
Ukázka z deníku	30
Drak na telegrafním drátě	32
Contra torrentem!	34
Souboj	36
»Victor hostium et suus	41
Hrdební bašta, nebo korouhvička?	42
Otrokem svědomí	44
II. ČAST	48
Překážky ve výchově charakteru	48
Zelezný kříž	50
Bodlák v osevu	51
Boj duše	52
A bez obětí?	54
Mnich — krotitel zvířat	57

Vstal levou nohou	59
»Nemám štěstí!«	61
»Zkoušel jsem, ale nezdatilo se mi to!«	62
Valde velle!	64
»Pryč s Alpami!«	65
Protí osudu	66
Proslulých třináct	68
Nebezpečí zdaru	70
Kde je Asie?	71
»Půjč mi, prosím tě!«	74
Dábel peněz	75
Jak se chytají opice .	78
Pokud sahá pokrývka	80
Radosti práce	82
»Prosím, bolela mě hlava!«	85
Včela a čmelák	87
Jeřáb bez ocasu	88
Nestálý plamen svíčky	90
Hlemýžď a zajíc	93
Genius nebo pile?	94
Výchova vůle	96
III. Č A S T . . .	100
Prostředky k zušlechtění charakteru	100
»Dovedl bych to, kdybych chtěl!«	102
Svéhlavý jinoch	104
Demosthenové	106
Veliká hodina tělocviku	109
Indiánský chlapec před divou zvěti	111
»Marná snaha! Nemám vůle!«	113
Abstine!	115
Poustevníkův hrozen	117

Díem perdidi .	118
Kobout japonského malíře	122
Sustine	124
Trpěti bez stěžování	126
Poslechnouti bez hlesu	131
Vytrvati bez lži	133
Proč lidé lžou?	134
Vyplatí se lháti?	136
Slovo dělá muže!	139
»Přisahej!«	142
Aggredere!	145
Moc nepatrnosti	147
Svázaný Gulliver	149
Špatný zámek .	151
Absolonovy vlasy	152
Věčná lampa v dómu pisánském	154
Nadšená práce	157
Povinnost	160
»Dnes nemám dobrou náladu!«	161
Kdo se pozdě narodil	164
»Opozdily se nám hodiny«	166
Chudý student	169
Chudí hoši — velcí mužové	171
Jakou cenu má čas?	173
20 minut = 12,000.000 dolarů	175
»Transeunt et imputantur«	177
Až minulost bude přítomnosti	178
Non numerantur	180
Ars longa, vita brevis	182
»Quieti, non otio«	185
Co je nejtěžší na světě?	187
All right?	190

Ú nohou Páně	197
Gaudeamus igitur	199
Mláď, vrať se na slovičko	202
Čím chceš být?	204
Smutná silvestrovská noc	206

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Svatý Václav	5
Svatý Vojtěch	10
Karel IV.	16
Bohuslav Balbin T. J.	30
Josef Dobrovský	41
Jan Ev. Purkyně .	48
Josef Jungmann	85
Josef Ressel	100
Václav Štulc	109
V. Beneš Třebízský	115
František Palacký	133
Bedřich Smetana .	139
Mikuláš Aleš .	147
Jaroslav Vrchlický	164
Frant. L. Rieger	177
J. V. Myslбек	184
Josef Pekař	190
Viktor Dyk	197
Ant. Podlaha	202
Frant. Křížik	206

TŘI KNIHY, KTERÉ OSLAVUJÍ ZEMI

R. VINCENTOVÁ

Rodný kraj

Nádherný epos venkovského života, jakých je málo ve světové literatuře. Autobiograficky podbarvený příběh prosté selské dívky z Berry dýše takovou vroucností a něhou, že si rázem podmanil čtenářstvo. Román Vincentové, odměněný významnou cenou „Femina“, je třeba číst a dát se okouzlit jeho krásou a pravdivostí. Měl by se co nejvíce rozšířit po venkově i po městech. Přeložil Jaroslav Poch. Stran 224. Brožované K 28.—, vázané K 38.—.

JAN BARTOŠ

Bělčický kluk

Co všechno nenajdete v této zvláštní knize, která má skromný podtitul: Kus života jižních Čech na předělu století. Je to především vlastní životopis spisovatele, ale jak pečlivě a srdečně zachycený, se všemi podrobnostmi rodinného a krajového prostředí. Při četbě vzpomínáme na nejlepší popisná díla literatury cizí i domácí. Náladové obrázky Vojtěcha Sedláčka jsou rovnocenným doprovodem textu. Str. 168. Váz. K 26.—.

HANS WATZLIK

Jiřina

Podivuhodné dětství děvčátka ze Šumavy. Něžný obrázek dívčího života, položený do rámce šumavských kopců, je zpola skutečnost a zpola sen. Okouzlení i zmatek mladé duše, neurčitá touha a stesk, to vše je podáno tak prostě a přirozeně, že se mladý i dospělý čtenář neubrání hlubokému dojetí. Vždyť svět Jiřiny je nám stejně blízký a drahý jako svět její rodné sestry Barunky v Babičce. S 28 obrázky Fr. Loehra. Stran 152. Brož. K 16.—, váz. K 24.—.

U knihkupců ↪ NAKLADATELSTVÍ „VYŠEHRA“ V PRAZE